

**T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROMANLARINDA EĞİTİM MESELESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlknur ÇAKIR

1600000653

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kayhan ŞAHAN

TEMMUZ 2021

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROMANLARINDA EĞİTİM MESELESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlknur ÇAKIR

1600000653

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kayhan ŞAHAN
Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Muharrem KAYA
Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

TEMMUZ 2021

ÖN SÖZ

Sevinç Çokum; sanatı, duruşu, içinde bulunduğu toplumun sorunlarına duyarlı oluşu ve üretkenliğiyle edebiyatımızın yüz akı yazarlarından.

Sevinç Çokum, edebiyatın hemen hemen bütün türlerinde eser vermiş, yüksek gözlem gücü ve çözümlene yeteneğine sahip kalem mimarıdır. Onun yaşamında en önemli şeylerden biri de değişimdir. Eserleri incelendiğinde rahatlıkla görülecektir ki her eserinde farklı bir teknik, farklı bir konu işlenmiştir. Sadece milli değerlere değil evrensel değerlere de bağlıdır. Sorgulamak, araştırmak, çalışmak, durmadan üretmek onun yaşamının merkezindedir.

Sadece eserlerindeki başarılarıyla değil yaşam tarzıyla, duruşuyla, hassas kalbiyle de anlaşılmalı; asırlar boyu okunmaya layık bir kalemdir. İnce bir işçilik vardır onun eserlerinde. Diline ve kültürüne olan bağlılığı daha ilk satırlardan anlaşılır. Türkçemizin tüm güzellikleri, kültürel renkleri sarıp sarmalar bizi.

Bu çalışmamı hazırlarken öncelikli dikkate aldığım romanları oldu. Eğitim, yaşam boyu tüm süreçlerimizi kapsayan bir unsur olduğundan Çokum'un romanlarında eğitimin ele alınışını, farklı alanlarla ilişkisini ele almaktı amacım.

Bu; kimi zaman zorlu, kimi zaman keyifli süreçte desteğini her zaman yanımda hissettiğim, beni yüreklendiren ve her konuda bana yol gösteren danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Kayhan Şahan başta olmak üzere Kültür Üniversitesi'nden yüksek lisans boyunca ders aldığım ufkumu genişleten tüm hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

Gerek ders aşamasında gerek tez aşamasında benden hiçbir yardımı esirgemeyen hocalarım Berna Civalıoğlu Sevindik, ağla Barikan Topci, Güler Uğur'a ve hayattaki en büyük Őansım olan anne ve babama ayrıca teşekkür ederim.

Güler yüzüyle, samimiyetiyle, uÇsuz bucaksız kültürüyle kendisine hayran olduğum Sevinç okum'a kendisini tanıdığım için çok Őanslı olduğumu söyler beni bambaşka birine dönüŐtürdüđü için teşekkür ederim.

Kitabımı imzalarken yazdığı, sonuç kısmında da değindiğim "Uygar bir ülke olabilmek için kitap okumak, selam vermek, hayatı sevmek ve düşünceyi çekinmeden söylemek gerekir." sözünün hayatım boyunca rehberim olacağını bilmesini isterim.

İlknur ÇAKIR

Temmuz, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
KISA ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
2. SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	3
2.1. Sevinç Çokum'un Hayatı	3
2.1.1. Çocukluk Dönemi	3
2.1.2. Gençlik Dönemi	6
2.1.3. Olgunluk Dönemi	7
2.2. Sevinç Çokum'un Eserleri	8
2.2.1. Öyküleri.....	8
2.2.2. Romanları	9
2.2.3. Denemeleri	11
2.2.4. Anıları.....	11
2.2.5. Radyo ve Televizyona Uyarlanmış Eserleri.....	11
2.2.6. Aldığı Ödüller	12
2.2.7. Sevinç Çokum'un Sanat Anlayışı	12
2.2.8. Sevinç Çokum'un Romanları ve İçerikleri	13
2.2.8.1. Zor	13
2.2.8.2. Bizim Diyar	14
2.2.8.3. Hilal Görününce	15
2.2.8.4. Ağustos Başağı	16

2.2.8.5. Çırpıntılar	17
2.2.8.6. Karanlığa Direnen Yıldız	18
2.2.8.7. Deli Zamanlar	20
2.2.8.8. Gülyüzlüm	21
2.2.8.9. Gece Rüzgârları	22
2.2.8.10. Tren Buradan Geçmiyor	23
2.2.8.11. Arada Kalmış Tebessüm	25
2.2.8.12. Lacivert Taşı	28
2.2.8.13. Çok Yapraklı İlişkiler	33
2.2.8.14. Kırmalı Etekler	35
2.2.8.15. Gözyaşı Çeşmesi	38
3. SEVİNÇ ÇOKUM' UN ROMANLARINDA EĞİTİM MESELESİ.....	41
3.1. Eğitim.....	41
3.1.1. Eğitim ve Bilim Arasındaki İlişki	42
3.1.2. Eğitim ve Sanat Arasındaki İlişki.....	46
3.1.3. Eğitim ve Gelenek İlişkisi	50
3.1.4. Eğitim ve Toplum İlişkisi.....	54
3.1.5. Eğitim ve Doğa İlişkisi.....	57
3.1.6. Öğretmenin Sahip Olması Gereken Nitelikler	62
3.1.7. Ailede Eğitim	65
3.1.8. İlk, Orta ve Yükseköğretimde Eğitim	69
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	83
EK 1: Sevinç Çokum' la Yapılan Söyleşi.....	83

KISALTMALAR

AB	: Ağustos Başağı
AKT	: Arada Kalmış Tebessüm
BD	: Bizim Diyar
Ç	: Çırpıntılar
ÇYİ	: Çok Yapraklı İlişkiler
DZ	: Deli Zamanlar
G	: Gülyüzlüm
GÇ	: Gözyaşı Çeşmesi
GR	: Gece Rüzgarları
KDY	: Karanlığa Direnen Yıldız
KE	: Kırmalı Etekler
LT	: Lacivert Taşı
s.	: sayfa
TBG	: Tren Burdan Geçmiyor
S	: sayı
vd.	: ve diğerleri
Z	: Zor

TABLO LİSTESİ

Tablo2.1. Yıllara Göre Aldığı Ödüller	12
--	----

Üniversitesi : İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Kayhan ŞAHAN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans- Temmuz 2021

KISA ÖZET

SEVİNÇ ÇOKUM'UN ROMANLARINDA EĞİTİM MESELESİ

İlknur Çakır

Edebiyatımızda belirli bir üslup yakalamış önemli yazarlardan olan Sevinç Çokum, içinde bulunduğu toplumu başarılı bir şekilde gözlemleyerek eserlerine aktarmıştır.

“Sevinç Çokum’un Romanlarında Eğitim Meselesi” başlıklı tez çalışmasında, eğitimin toplumdaki yeri ve etkisi üzerinde durulmuştur.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Sevinç Çokum’un hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın romanlarının özeti ve içeriği de bu bölümde yer almaktadır.

İkinci bölüm, eğitim meselesinin detaylı olarak incelendiği bölümdür. Bu bölümde eğitim kavramı açıklanmış, eğitimin bilim, sanat, gelenek, toplum ve doğa ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bunların yanında ailede eğitim, ilk, orta, yüksek öğretimde eğitim ve öğretimde bulunması gereken nitelikler başlıklarına da yer verilmiştir.

Son bölümde ise çalışma sonucunda ulaşılan genellemeler yer almaktadır.

Kaynakça kısmında da çalışmada yararlanılan makale ve kitaplar belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sevinç Çokum, Eğitim, Toplum, Kültür, Roman

University :Istanbul Kültür University
Institute :Institute of Graduate Studies
Department :Turkish Language and Literature
Programme :Turkish Language and Literature
Supervisor : Dr. Lecturer Kayhan ŞAHAN
Degree Awarded and Date : MA- July 2021

ABSTRACT

THE ISSUE OF EDUCATION IN THE NOVELS OF SEVINÇ ÇOKUM

Ilknur Çakır

Sevinç Çokum, one of the important authors, acquiring a certain style in our literature, has successfully observed the society in which she lives and narrated that in her works.

The place and impact of education on society has been emphasized in the thesis study entitled as “The Issue of Education in the Novels of Sevinç Çokum”.

The study consists of three parts. In the first part, information about the life, works and literary personality of Sevinç Çokum is provided. Summary and content of the author’ novels also took place in this chapter.

Second part is a part in which the issue of education examined in detail. In this chapter, the concept of education is clarified and its relationship with education, science, art, tradition, society, and nature is analysed. In addition to these, the titles education in the family, qualifications that must have been in primary, secondary and higher education and teacher are included.

The last part consists of the generalizations reached as a result of the study.

The articles and books used in the study are stated in the bibliography.

Keywords: Sevinç Çokum, Education, Society, Culture, Novel

1. GİRİŞ

Roman, "hayatı her cephesiyle geniş olarak kavrayan her şeyi bir akış, değişme ve gelişme olarak his ve idrak eden bir duyuş ve görüş tarzının ifadesidir." (Kaplan, 1987:362)

Her çağın kendine göre birtakım hususiyetleri vardır. Buna paralel olarak her çağın kendine mahsus görüşü vardır. Roman bu görüşleri en ince ayrıntısına kadar ortaya koyar. Kuşkusuz ki roman, hayatın her anına tanıklık edebilen ve her anını ayrıntısıyla gözler önüne seren bir türdür.

Toplumunu meydana getiren insandır. O yüzden önce insana ehemmiyet verilmelidir. Kuşkusuz ki insanın karmaşık yapısını anlatmaya yarayan en önemli türlerden biri romandır. İnsanı özümlemeye yardımcı olan bir türdür roman. Roman insanı tüm detaylarıyla anlatmaya elverişlidir.Çokum da toplumun bütün meselelerine duyarlı olduğundan kendini en rahat romanlarla ifade etmektedir.

Sanatçı, içinde bulunduğu toplumun sorunlarına kayıtsız kalmaz. Sevinç Çokum çağının önemli olaylarına tanıklık etmiş sadece tanıklık etmekle de kalmayıp romanlarına da konu etmiştir. Türkiye'nin geçirdiği siyasal, sosyal, kültürel değişimler romanlarından bütünüyle takip edilebilir.Çokum bunu yaparken sadece olayları anlatmakla kalmayıp romanlarına konu etmiş okuyucuya da büyük bir duyarlılık kazandırmıştır. Toplumunu ilgilendiren en ufak şeyi bile en ince ayrıntısına kadar büyük bir titizlikle, gözlem ustalığıyla okuyucuya vermiştir.

Doğa, sanat, özgür düşünce, karar alabilme becerisi, değişen şehir yapısı ve kültürü, aşk, savaş, göç, deprem, kentleşme, bireyin yalnızlaşması gibi birçok konu onun romanlarında yer almaktadır.

Eğitim, insanın doğuştan getirdiği birtakım yeteneklerini ortaya çıkarmaya ve geliştirmeye yarar. Kuşkusuz insan, hayatının tüm farklı dönemlerinde eğitimle i içe olur. Eğitim topluma yönelik olduğundan toplumun söz konusu ettiği her Şey eğitimi de ilgilendirir.

Bir ülkedeki en temel mesele eğitim meselesidir. Eğitim meselesi zmlendiği takdirde, eğitime bağlı olan bütün meseleler kendiliğinden zmlenecektir.

Bir toplumu felakete sürükleyen Şeylerden biri, toplumun dilini ve kültürünü kaybetmesidir. Bu, onun benliğini kaybettiği anlamına gelir.okum, bütün romanlarında buna özellikle dikkat eder. Var olan dilin bütün zenginliğini romanlarında kullanırken bir taraftan da dilin yapısını bozmayacak yeni kelimeler üretmektedir. Bir kimsenin milletine yapabileceği en iyi hizmet, kuşkusuz dilini yozlaşmaktan kurtarmaktır.

Eğitim, sorgulayan, düşünen, araştıran bireyler yetiştirir. okum, romanlarında felsefe, tarih, ve psikolojiye sıklıkla yer verir. okum'un kendi geliştirdiği ve Abukizm adını verdiği bir felsefesi vardır. Bu felsefe itiraz etmek, doğru olmayanı kabul etmemek anlamlarına gelir. okum bu felsefesiyle özgürlüklere, akla ve bilime dikkat çekmektedir.

Eserlerinde toplumdaki en ufak ayrıntıya bile değinen yazarın toplumu oluşturan, Şekillendiren; toplumun hatta dünyanın kaderini belirleyen eğitime değinmemesi söz konusu değildir. Eğitimin dâhil olduğu her Şey onun romanlarının ana malzemesidir.

okum, toplumu iyiye, güzele, doğruya yönlendirmesi sebebiyle gönüllü olarak topluma hizmet eder denilebilir. Bazen doğrudan bazen dolaylı olarak topluma mesajlar verir. Verdiği bu mesajlar toplumdaki bütün bireyleri ilgilendirir. Üstelik, bu mesajları tarafsız, objektif bir biçimde vermektedir. Bunlar didaktik bir Şekilde, doğrudan değil de olayların doğal akışında verilir. okum'un eserleri tamamıyla okunduğunda kendisi için rahatlıkla "eğitim elçisi" denilebilir.

2. SEVİNÇ ÇOKUM'UN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

2.1. Sevinç Çokum'un Hayatı

2.1.1. Çocukluk Dönemi

Türk Edebiyatının önemli kalemlerinden Sevinç Çokum, 25 Ağustos 1943'te İstanbul Beşiktaş'ta, üç kız evlada sahip bir ailenin en küçük kız çocuğu olarak dünyaya gelir. Ablaları yazarın hayatında önemli bir yere sahiptir. Onlarla birlikte yaşadıkları anılarından sıklıkla bahseder.

"Ablalarım Sadiye, Saime ve ben. Uzun zaman Saime'yle he bir örnek giyinmiştik. Saçlarımızdan tafta kurdelelerimiz eksik olmaksızın." (Çokum, 2016).

Babası, Siirt'in Tillo ilçesinden Abdurrahim Çerçioğlu annesi Saadet Hanım'dır. Babası ayakkabı boya ve cila imalathanesinde çalışır.

Sevinç Çokum'un dedesi ticaretle uğraşır. Cizre'ye gittiği bir zamanda salgın hastalığa yakalanarak vefat eder. Amcalarından biri de eşkıyalar tarafından öldürülür. Aile bu olaydan sonra İstanbul'a göç eder. Çokum Lacivert Taşı romanında dedesinin hayatını anlatır. O yüzden bu romanı otobiyografik özellikler taşır:

"Ben Lacivert Taşı'nı hala kızı Gazel Teyze'nin anlattıklarından esinlenerek yazdım. Dedemle ilgili bana bir çok olay anlattı. Romandaki Selvi gerçek hayatta da varmış. O kadar güzelmiş ki nazar değmesin diye peçe takarmış. Düğün hazırlıkları yaptığı sırada vefat etmiş. Gazel teyzenin nazarı değmiş, derdi. Dedem kervancıydı. Çerçi dedem Cizre'de bir salgın hastalığa yakalanıyor. Onun daha sonra kolera olduğunu

*anlıyorum. İki üç gün içinde vefat ediyor. Devesini tek getiriyorlar. Bu sahneyi romanıma da yazdım."*¹

Çokum'un ailesi ilk başta Beşiktaş'ta Ermeni bir ailenin kiracısı olarak yaşar. Bu aile Çokum'un hayatında büyük bir öneme sahiptir. Adının Sevinç olmasını o aile ister. (Çokum, 2021). Durumları düzeldikten sonra ev alarak o konaktan ayrılırlar.

Çokum'un sanatla ilgilenmesinde ailesinin ve bu Ermeni ailenin payı büyüktür. Çokum küçük yaşlardan itibaren keman dersi almaya başlar ve uzun süre keman çalar. A. Kavafyan yönetimindeki İstanbul Amatör Senfoni Orkestrası'nda ikinci kemanlarda çalar, birçok konser verir.

Çokum, anılarını yazdığı Hevenk Kayıp İstanbul isimli eserinde kemana nasıl başladığını şu şekilde ifade eder:

"Küçükken bana oyuncak bir keman almışlardı. Oyalanıp dururdum onunla. Bir zaman sonra bitişğe bir keman hocası gelir gider oldu. Benzincinin küçük kızı Ülker bir Ermeni hocadan keman dersi alıyordu. Bu gürültülü patırtılı gelişlerde kadının sesi ve küçük Ülker'in cızırtılı yay çekişleri yan duvardan bize ulaşıyordu tabii.

- *Olmoor çocuğum laaaa. Sool... olmoorolmoor...*
- *Büyük ablam bir gün,*
- *Hadi sana da ders aldırırım, dedi.*

12 yaşlarındaydım o sıraları keman için gecikmeli sayılabilecek bir yaş. Keman hocası gözlüklü, narin, çenesi kuvvetli bir hanım. Üç beş kez geldi. Sonra gelmez oldu. Meğer Üsküdar'dan geliyormuş bize. Bir yağmurlu gün düşmüş. Düşüş o düşüş. Bir daha düzelememiş ve vefat etmiş bir süre sonra bizim mızıkacı tamircisi komşumuz aracılığıyla yeni bir hoca bulundu. O da Pangaltı'nda oturan yaşlıca, hiç evlenmemiş bir hanım. Böylece yedi yıl sürecek bir hoca talebe bağı kurulmuş oldu. Öğretmenim Hermine Uncuyan disiplinli, titiz bir hocaydı. Her cumartesi Pangaltı'ndan yağmur kar demeden,

---

¹ 15.06.2021 tarihinde Sevinç Çokum'la yaptığımız söyleşiden alınmıştır.

otobüsle gelir ve gelince de evin atmosferi değişerek bir Şişli, Nişantaşı apartmanına dönüşürdü."

"Evde küçük lirik bir melodi aşkına sabırla sessizliği boyunlarına olan annem, ablalarım. Fakat annem birkaç ayda bir hep aynı istekle bulunuyor,

— Şöyle bir taksim geçseydin..." (Çokum, 2016).

Çokum'un hayatında annesi Saliha Hanım'ın babası olan Hasan Efendi de önemli yer tutar.

"Dedemin masasında hep kalemler varmış. Kalemleri açar açar masasına koyarmış. Annem de şiirle uğraşır. Bana bu yazma sevdası ailemden geçti." (Çokum, 2016).

Çokum, dedesiyle ilgili annesinden duyduklarını şöyle anlatır:

"Küçük Hasan Efendi'nin Atatürk'e benzediğini söylerdi annem. En fazla mavi gözleri ve kalpağıyla... zaten onun da namı "Gök Göz Hasan"mış. Annem onu defterleri, kalemi, tarağı, diş fırçası, şehirden getirdiği kahve fincanları, çay bardaklarıyla, yani medeniyete hayran bakan gözleriyle anlatırdı. Hiç çürük dişi yoktu, saçında beyaz tel de... Sen dünyaya geldiğinde, 49 yaşında seni göremeden öldü. Hem de apandisit yüzünden..." (Çokum, 2016).

Sevinç Çokum, ilkokulu Esmâ Sultan İlkokulu'nda; ortaokul ve liseyi Beşiktaş Kız Lisesi'nde okumuştur.

"Ben ağaçları okulumun bahçesinden öğrenmiştim. Onlarla tek tek dosttum. Hatta Şeker Portakalı'nın Zeze'si gibi onlarla içten içe konuşurdum. Büyük Esmâ Sultan İlkokulu'nun bahçesinde tozlu akasyaların çelimsiz gölgeleri ve biz kara önlüklü beyaz yakalı çocuklar..."

Bir kır atığı gibiydi bahçe. Orada ahşap, hayli köhne yapı okulumuzdu. Tozlu, kırık fakat güneşli pencerelerini, gıcırtilı merdivenlerini hatırlıyorum. İlk katın ortasındaki sofayı, Atatürk büstünü, sınıflara giden loş koridorları..."

Sınıfımızdaki canlandırma havuzunda ayın önemli günleri yaşatır, baharsa bahar ağaçları, kışsa karlı ağaçlar iştirirdik kuma. Ramize Öğretmen siyah önlük giyer, dudağını boyar, yakasına ara sıra bir bahçe çiçeği iştirirdi. Resme, el işlerine düşkün olduğundan bol bol el işi, resim yapardık. El çantaları, abajurlar fenerler, tahta kepeğinden kabartma resimler...soba üstünde mısır, buğday haşlar, kestane pişirir, sıralarımıza pay ederdi."(Çokum, 2016).

2.1.2. Gençlik Dönemi

Sevinç Çokum, liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü tercih eder. Türkoloji okurken bir taraftan da yan dal olarak sosyoloji sertifikası da alır. Üniversitede öğrenciyken Adalet Partisi'nin gençlik kollarında aktif olarak görev alır. Çokum daha sonra siyasetten uzak kalmayı tercih eder. Bunu her fırsatta dile getirir:

"Siyaset toplumsal bir olgudur ama sırf siyaset için eser yazılmaz. Tarihi bir olayı yazarken tarafsız olmaya çalışırım. Kendimi her zaman bir yazar olarak ortaya koymuşumdur. Karaktere siyasi fikirler vererek onları karşılaştırmışumdur. Eserlerimde siyasetçileri bir dekor olarak kullandım. Eleştirmek için değil de o zamanı, mekânı verebilmek için onları kullanıyorum. Siyaseti asla sanatıma sokmamaya çalışıyorum. Siyaseti benimserseniz yapılan yanlışları da doğru gibi kabul etmek mecburiyetinde kalırsınız. Mutlaka siyasi partiler yanlış yapacaktır, yaparlar. Burada önemli olan insandır. Farklı fikirden insanların medeni bir şekilde tartışması lazım. Başka fikirden insanlar kurşunlanıyor. Burada insanlık hareketine geçiyor. Zannedirim siyasetle ilgili fikirlerimi belirtmiş oldum."²

Sevinç Çokum, üniversiteyi bitirdikten sonra üç yıl Acıbadem'de Özel Anadolu Lisesinde Edebiyat öğretmeni olarak görev yapar. Daha sonra bu görevinden istifa eder.

Çokum, gençlik döneminde çok fazla okur. Okuduğu bu eserler yazarlığının oluşumunda büyük rol oynar.

---

² 14.02.2019 tarihinde Florya Tevfik Ercan Anadolu Lisesinde yapılan söyleşiden alınmıştır.

"Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdiğim için edebiyatla daha çok yüz yüze geldim. Yerli yabancı okurdum. Gençliğimde Oktay Akbal'ın iki tane romanını okumuştum, çok etkilenmiştim. Bir tanesi *Garipler Sokağı*, bir tanesi de *Suçumuz İnsan Olmak* nedense o kitaplar beni çok etkilemişti. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Abdullah Efendi'nin Rüyalari*, *Yaz Yağmuru* öyküleri de ayrı güzeldir. Romanları da güzeldir. Okuya okuya, küçük küçük denemeler yaza yaza buralara geldim. Sevinç Çokum çıktı ortaya."³

Sevinç Çokum öğrencilik yıllarında şiir, öykü deneme yazar. Daha sonra Tarık Buğra'nın yeğeniyle tanışır. Böylece öyküleri Tarık Buğra'ya ulaşır. Tarık Buğra hikâyesini Çokum'dan habersiz Hisar dergisine gönderir. Çokum öyküsünü dergide görünce çok şaşırır ve mutlu olur. Böylece öyküleri değişik dergilerde yayımlanmaya başlar. Türk edebiyatı dergisinin kurucuları arasına da katılarak Mehmet Kaplan, Muharrem Ergin, Cemil Meriç gibi edebiyatımız için değerli isimlerle birlikte çalışır.

İlk romanı *Zor*'la Dündar Taşer roman ödülünü alır. Romanın teknik bakımdan bir takım eksiklikler taşıdığını düşünen Çokum, bu romanının bir daha basılmasını istemez.

Mehmet Kaplan, Çokum'un üniversiteden hocasıdır. Yazdığı hikâyeleri beğenir ve hikâyelerinin büyük bir kısmı Kaplan'ın başında olduğu Türk Edebiyatı dergisinde yayımlanır.

2.1.3. Olgunluk Dönemi

Çokum, bu dönemde öyküler yazmaya devam eder. Bu dönemde *Hilal Görünince* radyoya uyarlanır.

Yeniden Doğmak adıyla, Bulgaristan'daki Türklerle ilgili yaşadıkları sıkıntıları anlatan bir dizi film yazar.

Yazar bu dönemde roman üzerinde yoğunlaşmaya başlar.

---

³14.02.2019 tarihinde Florya Tefik Ercan Anadolu Lisesinde yapılan söyleşiden alınmıştır.

"Hikâyelerimi ilk çıkardığımda heves ettim. Sait Faik'i çok sevdiğim için Sait Faik Abasıyanık Armağanı'na katılacağım dedim. Müracaat ettik fakat sonuç yok. Mademki benim öykülerim bu ödülü kazanamadı ben de bundan sonra romana yöneleceğim dedim. Kendimi romanda kanıtlamak istedim. Daha sonra roman yazmayı daha çok sever oldum."⁴

2.2. Sevinç Çokum'un Eserleri

2.2.1. Öyküleri

Sevinç Çokum'un ilk hikâyesi *Bir Eski Sokak Sesi* Tarık Buğra'nın ondan habersiz Hisar dergisine göndermesiyle yayımlanır.

Eğik Ağaçlar 1 ve *Eğik Ağaçlar 2* de Tarık Buğra tarafından yayımlanır. *Bölüşmek* öyküsü çok beğenilir.

Bir Sokak Sesi Ötüken tarafından 1993 yılında yayımlanır. Çokum, hikâyelerinde çocukluğunda iz bırakan olayları, gözlemlerini anlatır. Çocukluğu onun eserleri için altın değeri taşır.

Hikâyelerinden sonra *Zor* romanını yazsa da hikâye yazmayı bırakmaz. 1976 yılında *Makina* adlı üçüncü hikâye kitabını, 1981 yılında da *Derin Yara* adlı hikâye kitabını yayımlar. Bu iki kitabı 1993 yılında Ötüken tarafından Evlerinin *Önü* adıyla yayımlanır. Bu kitapta yirmi bir hikâyesine yer verir.

Yine 1993 yılında Ötüken tarafından *Onlardan Kalan* hikâye kitabı yayımlanır.

Rozalya Ana, Çokum'un hikâyeciliği için önem teşkil eder. 1993 yılında yayımlanır.

Bu kitabı hikâyeciliğin dönüm noktası olarak kabul edilir. Edebiyat çevreleri tarafından çok beğenilir. Bu kitapta Kırım Türklerinin uğradıkları haksızlıklara yer vermiştir.

1998 yılında Fas gözlemlerinden esinlenerek yazdığı *Beyaz Bir Kıyı* eseri yayımlanır. 2001 yılında da yine Ötüken Yayınları tarafından *Gece Kuşu Uzun Öter* adlı öykü

---

⁴15.06.2021 tarihinde Sevinç Çokum'la yaptığımız söyleşiden alınmıştır.

kitabı yayımlanır. Sevinç Çokum'un son hikâye kitabı *Al Çiçeğin Moru* 2010 yılında Kapı Yayınları'nda basılmıştır. Yazarın tüm eserleri Kapı Yayınları tarafından basılmaktadır.

2.2.2. Romanları

Çokum, 1977'de yayımlanan *Zor* romanıyla hikâyeden romana geçiş yapar. Daha basım aşamasında birçok eksiklik gördüm, dediği bu romanını bir daha batırmaz.

Bizim Diyar, 1978 yılında yayımlandığı ikinci romanıdır. Çokum, bu romanında Rumeli'de yaşanan toprak kaybına uğrayan ve göç etmek zorunda kalan Türklerin yaşadıklarına yer verir.

Hilal Görününce, ilk olarak Cönk Yayınları tarafından sonra da Ötüken Yayınları tarafından basılmıştır. Yazarın Kırım Türklerinin yaşadıklarını anlattığı tarihi romanıdır.

Ağustos Başağı, yazarın Milli Mücadele yıllarını, Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı dördüncü romanıdır. 1989 yılında yayımlanmıştır.

Karanlığa Direnen Yıldız, Çokum'un 27 Mayıs 1960 darbesini objektif bir şekilde ele aldığı olgunluk dönemi eserlerinden biridir.

Deli Zamanlar, *Karanlığa Direnen Yıldız*'ın devamı niteliğinde olan romanıdır. Yazarın yedinci romanıdır, 2000 yılında yayımlanmıştır. Roman otobiyografik özellikler taşır çünkü romanın kahramanı kendisidir. Siyasi deneyimlerine bu romanda yer vermiştir.

Gülyüzlüm, yazarın 2003 yılında basımı gerçekleşen romanıdır. Köyden çalışmak için İstanbul'a gelen anne ve kızın yaşadıklarını anlatır. Bu kitabında köyden kente göç olgusunu inceler.

Gece Rüzgarları, 2004 yılında yayımlanmıştır. Bu romanıyla birlikte yeni teknikler de görülmeye başlamıştır. Bilinçaltı, rüya kavramlarına sıklıkla yer vermiştir. İç içe geçmiş hikâyeler yer alır. Bu romanda Özal dönemine de yer verir yazar.

Tren Buradan Geçmiyor, Çokum, daha sonraki romanlarında da karşımıza çıkacak olan Abukizm felsefesine ilk kez burada yer verir. Bu romanında medya dünyasına da yer verir.

Arada Kalmış Tebessüm, yazarın on birinci romanıdır. 12 Mart, 12 Eylül, 28 Şubat gibi döneminin toplum üzerindeki olumsuz etkilerini dile getirmiştir.

Lacivert Taşı, Çokum'un otobiyografik özellikler taşıyan romanıdır. 2011 yılında Kapı Yayınları tarafından basılmıştır. Yazar çerçi ailesinin dağılışıyla Osmanlı'nın dağılışını birlikte ele alır. Çerçi ailesinin birliğini temsil eden taş kaybolunca aile dağılır. Bu taş hem ailenin hem de ülkenin bütünlüğünün sembolü olarak kabul edilir. Güneydoğu başta olmak üzere tüm Anadolu coğrafyası başarılı gözlemlerle anlatılır.

Çok Yapraklı İlişkiler, Çokum'un 2013 yılında basılan romanıdır. Bu romanda doğanın acımasızca tahrip edilmesine, insanların merhametsizliğine ve özgür düşünmenin önemine dikkat çeker. Daha önceki romanlarında da okuyucunun karşısına çıkan Abukist felsefe burada yazar tarafından ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu romanda farklı düşünceler olması gerektiğine, doğaya, sanata önem vermenin gerekliliğine değinir.

Kırmalı Etekler, 2014 yılında yayımlanmıştır. Her romanda farklı bir konuya değinen yazar bu romanında birey olarak varoluş çabası veren bir kadın yazarı söz konusu etmiştir. Bu romanında bilinçaltı kavramı olarak Gröfrey'e de yer verilmiştir. Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar romanındaki Olric'i hatırlatmaktadır. Çokum, bu romanında kadın kahramanları merkeze almıştır. Hem kadın olmak hem de kadın yazar olmanın zorlukları anlatılır. Bu romanda Nuh Tufanı'nın anlatıldığı bölümler de dikkat çekmektedir.

Gözyaşı Çeşmesi, Çokum'un 2016 yılında basılan son romanıdır. Kırım hanı Giray Han ile Dilara Bikeç arasındaki aşkı konu alan bir taraftan da Kırım tarihinde, Kırım'da yaşayan Türklere dikkat çeken bir romandır. Romanda geçen kahramanlar tarihte yaşayan kahramanlar. Bu romanda Giray Han'ın eşinin üzerine yaptırdığı

çeşme daha önce *Hilal Görününce* romanında da geçer. Bu çeşme Giray Han'ın üzüntüsünü simgeler.

Yazar şu an merkezinde aşkın olduğu yeni bir roman hazırlığındadır. Kendisiyle yapılan söyleşide yakın bir zamanda yayımlanacağını belirtmiştir.

2.2.3. Denemeleri

Güzele Bakan Karınca, 1997 yılında Ötüken Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Çokum'un gazetede yazdığı yazıların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur.

Vaktini Bekleyen Tohum, 2000 yılında yayımlanmıştır. 1998 - 2000 yılları arasındaki gazete yazılarından oluşmaktadır.

2.2.4. Anıları

Hevenk Kayıp İstanbul, Çokum'un çocukluk, gençlik anlarına yer verdiği eseridir. Kitapta ailesinden, çevresinden birçok kişiye yer vermiştir. Eski İstanbul'a ait resimler, anlatımlar mevcuttur. Yazar, bu kitabın ön sözünde bu kitaba sadece anı kitabı demenin yanlış olduğunu belirtmiştir.

“Okuyucuların, edebî araştırma yapanların bu eseri okurken şu noktaya nazar kılmalarını beklerim: Hevenk için bir anı kitabı diyemeyiz, dememeliyiz. Çünkü Hevenk-Kayıp İstanbul aslında hatıra türüne, hikâyeye, denemeye yakın olmakla birlikte zaman sırası olmayan, ayrıntılardan oluşmuş daha farklı bir şeydir.”

2.2.5. Radyo ve Televizyona Uyarlanmış Eserleri

Hilal Görününce, *Ağustos Başağı* İstanbul Radyosu'nda yayımlanmıştır. Usta sanatçılar bu eseri seslendirmiştir.

Beyaz Sessiz bir Zambak, TRT 2'de yayımlanmıştır. Bulgaristan'daki Türkleri konu ettiği *Yeniden Doğmak* da TRT 1'de yayımlanmıştır.

2.2.6. Aldığı Ödüller

Tablo2.1.Yıllara Göre Aldığı Ödüller

Eser	Aldığı Ödül	Yılı
Makina	Türkiye Milli Kültür Vakfı Hikâye Armağanı	1976
Zor	Dündar Taşer Roman Armağanı Ülkücü Gazeteciler Cemiyeti Yılın Romancısı Ödülü	1977
Hilal Görününce	Türkiye Milli Kültür Vakfı Edebiyat Roman Armağanı	1984
Rozalya Ana	TYB Yılın Romancısı Ödülü	1993
Hevenk-Kayıp İstanbul	TYB Anlatı Ödülü	2003
Lacivert Taşı	ESKADER Roman Ödülü	2011

2000 yılında 723. Türk Dil Bayramı Türkçeyi En İyi Kullanan Yazar ödülünü almıştır.

2019 yılında TYB 10. İstanbul Sanat Festivali Onur Belgesi almıştır.

2020 yılında da Necip Fazıl Hikâye-Roman Ödülü'ne layık görülmüştür.

2.2.7. Sevinç Çokum'un Sanat Anlayışı

Sevinç Çokum'un durağan bir sanat anlayışı yoktur. Dönem dönem farklı tarzlar ortaya koymuştur. *Hilal Görününce*, *Bizim Diyar*, *Ağustos Başağı*, *Gözyaşı Çeşmesi* romanlarında daha çok tarihi konulara değinmiştir. Son dönemlerde yazmış olduğu romanlarında ise daha farklı problemlere değinen romanlar yazmaktadır.

Çokum, birçok konuda eser vermiştir. Kırım'ı söz konusu ettiği iki farklı romanı vardır. Son zamanlardaki romanlarında farklı teknikler kullanmaktadır. Bilinçaltı, rüya gibi kavramlara sıklıkla yer vermektedir.

Çokum, yazarlık anlayışını "daima yenilik " olarak ifade etmektedir. Çokum, her dönemde başka farklılıklar ortaya koymaya çalışmış, yeni tekniklere de romanlarında yer vermiştir. Toplumsal konuları derin bir gözlemle yazan yazarın değişime ayak

uydurması mümkün değildir çünkü toplum sürekli değişen bir olgudur. Çokum, hemen hemen her romanında farklı bir tarz dener ve bunda da başarılı olur.

Sevinç Çokum, kendisini başarılı bir yazar olarak nitelendirir. O, herhangi bir siyasi anlayışta yazmaz, toplumun her kesimi tarafından okunup anlaşılacak ister.

Yazarlık anlayışının oluşmasına yardımcı olan sanatçıların başında Tarık Buğra gelir. Tarık Buğra öykülerini okur ve değerlendirir. Öyküsünün Hisar dergisinde yayımlanmasını sağlar.

Çokum, bir sanatçının kendisini tekrar etmesine karşıdır. Ona göre, sanatçı bazen yazmaya kaçındığı konuları da yazmalıdır.

Özetle; Çokum değişimi doğal bir olgu olarak kabul eden, düz ve klasik anlatımı benimsemeyen bağımsız bir sanatçıdır.

2.2.8. Sevinç Çokum'un Romanları ve İçerikleri

Sevinç Çokum'un romanlarının olay örgüsü ve içeriği bu bölümde ele alınmıştır. Romanların olay örgüsü yayımlanma tarihlerine göre incelenmektedir.

2.2.8.1. Zor

"Ayrı düşüncelerin bizi birbirimize düşman etmesi hiç de zor olmuyor. Zor olan sevebilmek. Zor olan kardeşçe yaşamak." (Z, s. 199)

Zor, Sevinç Çokum'un ilk romanıdır. Bu roman, Dündar Taşer Roman Armağanı Yarışması'nda birincilik ve Ülkücü Gazeteciler Cemiyeti Yarışması'nda roman dalında birincilik kazanmıştır.

Kerim, Karadeniz'in bir köyünde zorluklarla yaşayan bir gençtir. İstanbul'da yaşayan halasının isteğiyle İstanbul'a göç eder. Kerim'in amacı İstanbul'da iş sahibi olabilmektir. İstanbul'da bir demir atölyesinde çalışmaya başlar. Romanın adından da anlaşılacağı üzere Kerim'in İstanbul'daki hayatı kolay olmamıştır. Kerim İstanbul'da yaşamakta zorlanır ve zaman zaman köyüne dönmeyi düşünse de bir türlü dönemez. Kerim halasının evinde çok rahat değildir. Halasının oğlu ve gelini de Kerim'in

onlarla yaşamasını istemezler. Kerim'in kız kardeşi Sırma da köyde yaşayamayacağını anlar ve İstanbul'a kaçar. Sırma İstanbul'a gelince halasının yanında pek de rahat edemeyen Kerim'le birlikte yeni bir hayat kurarlar. Kerim ve Sırma İstanbul'da adeta bir yaşam mücadelesi verir. İkisi de gecekonduda yaşamaya başlar ve iki kardeş büyük bir şehirde hayata tutunmaya çalışır. Kerim büyük şehir İstanbul'da birtakım hatalar yapsa da kardeşiyle birlikte hayata tutunur ve yaşama sıkı sıkıya bağlanır.

2.2.8.2. Bizim Diyar

"Bizim diyar... Elden gitti mi?" (B D , s. 249)

Bizim Diyar, Sevinç Çokum'un Balkan coğrafyasından yapılan zorunlu göçü anlattığı ikinci romanıdır.

Romanda Osmanlı Devleti'nin çöküş yılları Balkan Savaşı ve zorunlu olarak yapılan Rumeli göçü ele alınmaktadır. Balkanlardan zorunlu olarak gerçekleştirilen göç Ali Bey ve ailesi etrafında anlatılır. Ali Bey ve Gülsüm Hanım aileleri dağılmadan önce mutlu bir aile yaşantısına sahiptir. Roman Rıfat'ın tanıtılmasıyla başlar. Ali Bey'in padişah hayranı olmasına karşılık oğlu Rıfat padişah karşıtıdır. Baba oğul bu konuda fikir ayrılığı yaşar. Rıfat, Rıza hocadan ders alır. Rıfat subaydır, askeri eğitim almıştır. Ali Bey in kızı Pembe evlenir ve Üsküp'te yaşamaya başlar. Rıfat da değer verdiği Rıza hocasının kızı Zeynep ile evlenir fakat daha yeni evliyken Balkanlar'da karışıklıklar olur ve Rıfat karısını bırakıp cepheye gitmek zorunda kalır.

Ali Bey'in konağı baskına uğradıktan sonra Ali Bey öldürülür. Gülsüm Hanım da kızlarını ve gelinini alarak İstanbul'a göç eder. Zeynep'in düşman askerleri tarafından kaçırdığını duyan Rıza hoca buna çok üzülür ve ölür.

Gülsüm Hanım ve kızları İstanbul'da zorlu bir hayat yaşarlar. Hayatta kalabilmek için dikiş diker, temizlik yaparlar. Balkanlar'daki rahat hayatları yoktur artık. Bir süre sonra Gülsüm Hanım da vefat eder. Rıfat cephede tifoya yakalanır ve o da hayatını kaybeder. Romanın başında varlıklı bir aile olan Ali Bey'in ailesi adeta Osmanlı Devleti'nin çöküşü gibi çöker. Ali Bey'in ailesinin çöküşü ile Osmanlı Devleti'nin çöküşü paralel bir şekilde anlatılır. Yurtlarında huzurlu bir şekilde yaşamakta olan

Ali Bey'in ailesi vatanlarını terk etmek zorunda kalmış ve ailenin büyük bir kısmı hayatını kaybetmiştir.

"Kaçmak... Ve bizim olan bir şeylere sığınmak... O dağların yıkıntılarında sığınmak, dumanına karışmak... Bizim diyarı aramak (BD. s. 87)" istemişlerdir.

"Bizim diyar" dedikleri topraklarından, vatanlarından ayrı kalmak zorunda kalmışlar ve aile parçalanmış adeta yok olmuştur. Rumeli topraklarında yaşadıkları mutlu hayatları İstanbul'a göç etmeleriyle son bulmuştur.

2.2.8.3. Hilal Görününce

"Evvel zamanlarda han ordusu sefere çıkmak için hilalin doğuşunu beklermiş. Hilal göründü mü, o gün sefer için kutlu bir gün sayılıp yollara düşülmüştü." (HG, s. 15)

Hilal Görününce, Sevinç Çokum'un Kırım coğrafyasını anlattığı romanıdır. *Bizim Diyar* romanını Sevinç Çokum tanınmış bir aile olan Ali Bey' in ailesi etrafında ele almıştı. *Hilal Görününce* romanı da Kırım beyi Nizam Bey ve ailesi etrafında kurgulanmıştır. Söz konusu aile Kırım'da sevilen, sayılan ve tanınmış bir ailedir.

Giray Bey Altın Hanım'la evli ve iki çocuğu olan bir Kırım beyidir. Eşi ve çocuklarıyla ailesinin yanında yaşamaktadır. Nizam Bey'in Arslan adında yiğit, cesur ve korkusuz bir yeğeni vardır. Nizam Bey yeğenine çok ilgi gösterir. Hatta bu ilgi çoğu zaman oğlu Giray ve gelini Şirin'i kıskandırır. Arslan Bey eşi Gökür Hanım'ı genç yaşta kaybetmiş, annesi ve oğlu Emircan ile birlikte yaşamaktadır. Arslan Bey yiğitliğiyle, korkusuzluğuyla karşımıza çıkmaktadır.

Romanda ayrıca Tatarlarla Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilere de yer verilmektedir.

Rusların Kırım üzerinde sürekli artan baskısıyla ailenin de düzeni ve huzuru bozulur. Romanda, Rusların Kırım topraklarını pervasızca sahiplenmesi ve Kırımlıların kendi vatanlarında yabancı kalmaları üzerinde durulur. Roman boyunca Nizam Bey ve ailesinin vatanlarına olan bağlılığı üzerinde durulur. Vatanları işgal altındayken aile haliyle huzursuzdur.

Giray Bey'in en büyük hayali bir ev yapabilmektir. Giray Bey bu hayalini gerçekleştiremeden öldürülür ve dul kalan eşi Şirin Hanım Giray Bey'in yeğeni Arslan Bey ile evlendirilir. Bu evlilik de mutlu bitmez çünkü Arslan Bey sürgün edilir ve kendisinden haber alınamaz. Ölüp ölmediği konusunda bilgi alamazlar. Romanın sonuna geldiğimizde Giray Bey ve Arslan Bey hayatını kaybetmiş geriye Nizam Bey, Altın Hanım, Şirin Hanım ve çocukları kalmıştır. Nizam Bey bundan sonra sadece vatanına faydalı olmak için değil torunlarına sahip olmak için de yaşayacaktır. Roman, Nizam Bey'in çayırdaki oynayan torunlarına bakarak bunların genç birer yiğit olduklarını, atlarını dörtlüye koşturduklarını hayal etmesiyle sona ermektedir.

2.2.8.4. Ağustos Başağı

"Düşmanı Sakarya'da bozduk. Bir sağanak gibi indik tepelerine. Bunun ardı gelir merak etme. Bu bereketli yağmurların ardı ekindir, başaktır. Geç de olsa o başak taneleniyor kardeşim. Biraz daha sabır..." (A B. s. 363)

Ağustos Başağı, Sevinç Çokum'un Milli Mücadele dönemini ele aldığı romanıdır. *Sevinç Çokum* romanını Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Gazi Ali Balaban'a ve kendisini cumhuriyetimize adayanlara ithaf etmiştir. Kurtuluş Savaşı yıllarının kaleme alındığı bir romandır. Yusuf arabacılık yapan bir delikanlıdır ve romanda olaylar Yusuf'un etrafında geçer. Yusuf arabacılık yaparak geçimini sağlayan cepheden yeni dönmüş bir gençtir ve en büyük isteği çocukluk arkadaşı olan Esmayla evlenmektir. Yusuf'un bu düşüncesi bir süre ertelenir çünkü savaş başlamak üzeredir. Köydekiler savaş çıkarsa hangi grubu destekleyeceğine karar verememiştir. Romanda olaylar Söğüt'te geçer. Söğüt halkı vatanına sevdalı, çalışkan bir halktır. Romanda Mustafa Kemal'in kurmuş olduğu düzenli ordudan da bahsedilmektedir.

Romanda Söğüt, kuruluşun merkezi olarak ele alınır. Kuvayi Milliye'nin de kurulduğu ilk yerlerden birisidir. Esmay ve Yusuf'un temiz aşkları vatan mücadelesinin arkasında kalmaktadır.

Selim ve İzzet, Yusuf'un arkadaşlarıdır ve vatanın kurtuluşu için canla başla çalışmaktadırlar. Romanda azınlıklar üzerinde de durulmaktadır. Savaşın önce

Türklerle birlikte sorunsuz bir şekilde yaşayan Rumların savaş sırasında saf değiştirdikleri gözlemlenmektedir.

Romanda Yusuf'un vatan sevgisinin yanında Esmâ'ya duyduğu büyük aşk üzerinde de durulmaktadır. Türk halkı roman boyunca büyük bir mücadele sergiler. Kurtuluş Savaşı tüm yönleriyle ele alınır. Romanın sonunda büyük bir zafer elde edilir ve Türk halkı savaşı kazanır. Kurtuluş mücadelesi başarıyla sonlandırılmıştır. Yusuf gazi olmuştur ve Esmâ ile evlenir. Arif Çelebioğlu Söğüt'e giderek Milli Mücadeleye katılmış kişilerle konuşur, onlardan bilgiler alır. Arif Çelebioğlu'nun sıklıkla bahsettiği Amcabey'in Yusuf olduğunu romandan öğrenilir. Romanın sonunda yazarın Milli Mücadele kahramanlarıyla tanıştığı görülmektedir.

Ağustos Başağı'nda Sevinç Çokum, Milli Mücadeleyi tüm ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Ana karakter Yusuf üzerinden Milli Mücadele yıllarındaki gelişmeler anlatılmaktadır. Milli Mücadelenin ancak "birlik ve beraberlik"le kazanılacağı vurgulanmaktadır. İnsanların canlarını ortaya koyarak vatani kurtarması anlatılmaktadır.

2.2.8.5. Çırpıntılar

"İnsanlar bir çiçeğin yaprakları gibi birbirinin aynı, birbirinin simetriği olamazlar. Ama insanlar ayrı ayrı çiçekler gibi düşünülürse pekala bir demet çiçek olabilirler." (Ç, s. 83)

Çırpıntılar, Sevinç Çokum'un Avusturalya'ya göç etmiş bir ailenin kendilerini mücadelesini anlattığı romanıdır. Tekin ve Esra oğullarını kaybetmiş ve Esra bu durumdan çok etkilenmiştir. Yaşadıklarını unutmak için Avusturalya'ya göç ederler. Tekin ve Esra Avusturalya'da yeni bir hayat kurar. Bu yeni hayata Esra hemen uyum sağlarken Tekin uyum sağlamakta güçlük çeker. Oğulları Korhan'ın iyi eğitim almasını isteyen Esra burada yaşamaktan memnundur. Tekin ise memleketine büyük özlem duymakta ve oğlunu geleneklerine uygun olarak yetiştirmek istemektedir. Kendini oraya ait hissetmemektedir. En büyük korkusu oğlunun milli benliğini kaybetmesidir.

Tekin trafikte bir İngiliz genciyle tartışınca aylarca mahkemeye gitmek zorunda kalır. Bu yaşadıkları onu iyice olumsuz etkilemiştir. Tekin kardeşi Aysun'un vefat ettiğini öğrenince İstanbul'a gider. Avusturalya'ya döndükten sonra Türkiye'ye dönmek istediğini eşi ve oğluyla paylaşır.

Esra dönmek istememesine rağmen dönmeyi kabul eder ve yıllar boyunca kurdukları düzeni bırakıp Türkiye'ye dönerler.

Esra İstanbul'a geldikten sonra mutlu olmaz. Sürekli Avusturalya'yı ve oradaki arkadaşlarını düşünür. Korhan da aynı şekilde yeni okuluna, arkadaşlarına ve derslere uyum sağlayamaz. Korhan sınıfta kalınca okulu bırakmak istediğini söyler, okulu bırakır ve evi terk eder. Avusturalya'ya geri döner.

Korhan, Avusturalya'ya gidince Esra ve Tekin arasındaki gerilim iyice artar. Esra oğlunun gidişini bir türlü kabullenemez ve bundan Tekin'i sorumlu tutar. Esra oğlunun yanına gitmek ister ve bu boşanmalarına neden olur. Esra Avusturalya'ya gittiğinde hamiledir ama Tekin'in bundan haberi yoktur. Avusturalya'da bir kız çocuğu olur. Korhan bir kız kardeşi olduğunu öğrenince ailesinin yanında olmak istediğini fark eder. Oğluna mektup yazarak yanlarına gitmek istediğini söyler. Esra kabul edince Tekin, ailesinin yanına gider. Zorla da olsa aile tekrar bir araya gelir. Tekin roman boyunca arada kalmış ne Avusturalya'ya ne de Türkiye'ye ait olabilmıştır. Özlem, gurbet, yabancılaşma, aile kavramı, eğitim meselesi, kültür çatışması gibi konular romanda başarılı bir şekilde ele alınmıştır.

2.2.8.6. Karanlığa Direnen Yıldız

"İnsanın kendi kararlarını başkalarının vermesiyle toplumun her kesiminde bir "uydu vicdanı" şekillenmişse tehlikenin en büyüğü karşımızda demektir." (KDY, s. 5)

Karanlığa Direnen Yıldız Sevinç Çokum'un 27 Mayıs 1960 darbesini ve darbenin toplumsal hayata yansımalarını anlattığı romanıdır.

Feridun, ailesiyle birlikte yaşamaktadır ve ailesinin tek çocuğudur. Feridun gazeteci olmak ister aynı zamanda da roman yazma isteği vardır. Feridun'un babası Enis Bey doktordur. Feridun'un da doktor olmasını ister fakat oğlu yeteneğinden dolayı

edebiyatı seçmiştir. Feridun Bey de buna itiraz etmemiştir. Feridun'un yaşadığı apartmanda amcası olan Profesör Sebati Bey, eşi Sibel Hanım, İncesaz, gazeteci Asaf Bey, Binbaşı Kaya Bey de oturmaktadır. Apartman sakinleri siyasi düşünce olarak birbirinden farklıdır fakat bu ilişkilerini olumsuz yönde etkilememektedir.

Feridun'un ailesi Demokrat Parti taraftarıyken diğerleri CHP taraftarıdır. Apartmanda kurulan masalarda sık sık siyaset konuşulur. Enis Bey'in Adnan Menderes'i desteklediği bu yemeklerde yaptığı konuşmalardan anlaşılmaktadır.

Apartman sakinlerini yemek hazırlayarak bir araya getiren kişi genellikle İncesaz'dır.

Feridun'un en büyük hayali romanını tamamlamaktır. Babası Enis Bey, Feridun'u yayınevi sahibi Veysel'le tanıştırır. Veysel Bey, Feridun'a her konuda destek olur. Feridun Veysel'den Yunus Emre, Veysel Karani gibi manevi yönleri güçlü olan kişileri de dinler ve ondan öğrendikleriyle manevi yönünü de güçlendirir.

Ülkedeki fikir ayrılıkları apartman sakinlerini de etkilemeye başlar. Daha önce birbirlerine sıkı dostluk ilişkisiyle bağlanmış apartman sakinleri büyük bir fikir ayrılığına düşer ve neredeyse birbirlerinin düşmanı haline gelirler.

Birlikte yedikleri son akşam yemeğinden sonra Enis Bey tutuklanır. Bu yemekte herkes siyasi fikrini açık açık söylemiş Enis Bey de iktidarı savunmuştur. Enis Bey'i bu yemekte olan birisi şikayet etmiştir fakat kimin şikayet ettiği bilinmemektedir. Ülkenin içinde bulunduğu kaos ise gittikçe büyümektedir. Ülkede iktidara karşı üniversite gençleri ve ordu tarafından eylemler yapılmaktadır.

Feridun bu dönemde nişanlanmıştır. Nişanlısı Ece DP'li bir armatörün kızıdır. İktidar devrildiğinde Ece ve ailesi taraf değiştirir ve DP karşıtı olurlar. Feridun ve Ece mizaç olarak birbirinden çok farklıdır. Bir türlü birbirlerine uyum sağlayamaz ve sonunda ayrılırlar.

Feridun cephesinde de önemli bir olay gerçekleşir. Feridun'un çalıştığı yayınevinde yangın çıkınca yazdığı roman da yayıneviyle birlikte yanar.

Enis Bey, eşinin paşa akrabası Hayrettin Bey'in yardımıyla hapisten çıkar. Enis Bey buldukları apartmandan taşınmaya karar verir. Feridun ise hâlâ babasını kimin şikayet ettiğini öğrenmeye çalışmaktadır. Kaya Bey gerçeği söyler ve Feridun babasını şikayet eden kişinin öz amcası olduğunu öğrenir. Bunu öğrendikten sonra Feridun eski mahallesinden yüreği dolu bir şekilde geçer. İçinde tükenmişlik duygusu vardır. Veysel ağabeyinin evini gördüğünde ruhuna iyi gelen dostluğunu hatırlar.

2.2.8.7. Deli Zamanlar

"Ama olmuyor, olamıyor. Dünya görüşlerine mağlubuz! Bir görüşü benimsemekten daha değerli değil mi dost olmak? Dünyaya, insanlara, çiçeklere, hayvanlara?" (D Z, s. 148)

Sevinç Çokum'un 27 Mayıs sonrasında ülkede ortaya çıkan atmosferin anlatıldığı romanıdır. Romanda, Türkiye'de kadının bulunduğu konum üzerinde de durulmuştur.

Roman başkahramanı İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaktadır. Bu yönüyle Sevinç Çokum'un hayatından izler taşır. Roman başkahramanı kendisine örnek olarak avukat olan Aypare'yi alır. Aypare onun için her bakımdan ideal biridir. Aypare gibi olmak isteyen başkahraman, Aypare'nin içinde olduğu siyasi partide çalışmaya başlar. Kadınların eğitilmesi için çalışır. Partideki insanları tanıdıkça kafasında oluşturduğu ideal tipler olmadıklarını fark eder. Partidekiler sadece kendi menfaatlerini düşünen kişilerdir. Partidekilerle anlaşamayan kahraman okuluna döner fakat içinde bulunduğu umutsuzluk duygusundan bir türlü kurtulamaz. Aypare'nin eşi Burhan'ın onu aldattığına ve şiddet uyguladığına da şahit olur.

Aypare içinde bulunduğu bunalımdan kurtulamayınca intihar etmeye karar verir. Arkadaşı Dost ile intihar edecektir. Anneanesi olaydan habersiz olduğu halde intihar edeceği zaman odasına gelerek ona yaşamın güzelliğinden bahseder.

Aypare'nin mutsuz evliliği onu çok etkiler. Aypare Yalova'ya gider. Burada huzurlu bir hayat yaşamaktadır. Bayhan'a dönmeyi aklından geçirmemektedir. Bayhan Yalova'ya barışmak için geldiğinde onu reddeder. Bayhan da şiddete başvurur.

Aypare güçlü davranamaz ve Bayhan'la birlikte İstanbul'a geri döner. Aypare trafik kazasında hayatını kaybeder. Kahramansa bunu bir türlü kabul edemez. Çok üzülür ve hastalanır. Arkadaşı Dost'la konuşmaları ona iyi gelir ve hayata karşı tekrar umutla bakmaya başlar. Her şeye rağmen cesaretli olacaktır.

2.2.8.8. Gülyüzlüm

"İnsan kendi kendine yetebilmeli." (G, s. 67)

Gülyüzlüm, Sevinç Çokum'un köyden kente göç meselesini anne kız ilişkisi üzerinde ele aldığı romanıdır.

Zeynep Hanım, çocuklarıyla birlikte Anadolu'nun bir köyünde yaşamaktadır. Zeynep Hanım'ın çocukları Asım, Necati, Ayşenaz ve gelini Semra ile torunu Funda da onunla birlikte yaşamaktadır. Zeynep Hanım'ın eşi Kadir kansere yakalanır. Tedavi için İstanbul'a götürülür fakat Kadir iyileşemez ve ölür. Zeynep Hanım eşini tedavi ettirebilmek için borçlanır ve eşini kaybedince borçlarla baş başa kalır. Zeynep Hanım çok çalışmasına rağmen bir türlü borçlarını ödeyemez. Tek çare olarak İstanbul'a gidip çalışmayı görür.

Zeynep Hanım, kızı Ayşenaz'la birlikte kardeşi İsmail'in yanına gider. İsmail sürekli içki içmekte eşine eziyet etmektedir. Zeynep Hanım kardeşinin hayatına da üzülür. Kardeşi İsmail iyi biridir fakat içki içtikten sonra tanınmaz hale gelir ve eşine işkence eder. Zeynep Hanım kardeşinin yanında kalırken bir doktorun yanında çalışır. Kardeşinin yaptıklarına dayanamayınca evden ayrılır ve zengin bir ailenin yanında çalışmaya başlar.

Bu evde Zeynep Hanım ve Ayşenaz birlikte kalırlar ve Ayşenaz evin yaşlı hanımı Binnur Hanım'ın bakıcılığını yapar. Binnur Hanım Ayşenaz'ı çok sever ve onu okutmaya yardım eder. Böylece Ayşenaz tekrar okula başlar. Zeynep Hanım, sürekli çalışır ve köye gelini ve oğluna para gönderir. İstanbul'da hayatının düzene girdiğine sevinirken çalıştığı evde kaza geçirir ve sakat kalır. Çalıştığı evde artık mutlu değildir kendini işe yaramaz ve çaresiz hisseder. Köye dönmekten başka çare bulamaz.

Zeynep Hanım köye döndüğünde oğlu ve gelini onu çok iyi karşılamaz. Zeynep Hanım para kazanamadığı için hâlâ borçları ödenmemiştir ve kızı Ayşenaz'dan ayrıdır. Zeynep Hanım kızından ayrı olduğu için çok mutsuzdur. Daha önce yanında çalıştığı doktora mektup yazar. Zeynep Hanım'ın daha önce yanında çalıştığı Doktor Fehmi Bey, Zeynep'e mektup yazar ve İstanbul'a gelebileceğini, işine devam edebileceğini ve ona kalabileceği bir oda verebileceğini söyler. Zeynep'in mücadelesi sona ermemiştir. İstanbul'a gidecek kızı ve kendisi için mücadele edecektir.

2.2.8.9. Gece Rüzgârları

"Değişiyordu zaten. Kafalar, yürekler, sokaklar, şehirler... (G R, s.47)

Sevinç Çokum'un bireyin iç dünyasını ele aldığı romanıdır. İnsanın psikolojik derinliklerine yer verilir. Rüya, bilinçaltı gibi kavramlar üzerinde çok sık durmaktadır. Bu romanda Süsen Dıvitçi gazetecidir. Romanda olaylar Süsen Dıvitçi'nin etrafında gelişmektedir. Süsen Dıvitçi, eşiyle arasında aşk kalmadığını hisseder ve eşinden boşanır. Oğlu Amerika'da okumaktadır. Süsen, bir apartmanda tek başına yaşamaktadır.

Süsen farklı rüyalar görmektedir. Bu rüyalar aracılığıyla kendisine bir mesaj iletilmek istendiğini düşünür. Süsen'in yazdığı romanda da rüyalar büyük bir önem arz etmektedir. Roman, Süsen'in gördüğü rüyayı anlatmasıyla başlar. Bu rüyada birisi boğulmak üzere ve Süsen'den yardım ister. Süsen rüyalarını not etmektedir ve bu yüz yirmi altıncı rüyasıdır.

Bu arada apartmandaki bir komşusu fazlasıyla dikkatini çeker. Söz konusu olan komşusu Nilece'dir. Nilece de yazılar yazmaktadır ve Süsen Dıvitçi'den yazdıklarını kontrol etmesini ister. Nihayetinde, Nilece'nin hikâyesi Süsen Dıvitçi'nin dikkatini çeker. Hikâyede geçen mekânlar ve kişiler kurgu olamayacak kadar gerçektir. Bu hikâyeler Tepeşehir'de geçmektedir. Nilece'nin hikâyesindeki başkahraman Hikmet orta yaşlı bir adamdır ve bekçilik yapmaktadır. Firmanın kapanmasıyla birlikte işsiz kalır ve karısı Nakış temizlik yapmaya başlar.

Nakış temizlik yapmaya başlayınca gittiği zengin evlerdeki yaşamlara imrenmeye başlar. Temizlik yaptığı sırada hayat kadını olan Selime ile arkadaşlık yapmaya

başlar. Selime Nakış'ın kafasını karıştırır ve Nakış evini ve çocuklarını terk eder. Hikmet iki çocuğuyla birlikte çaresiz bir şekilde kalır. Pazarcılık yaparak çocuklarına bakmaya çalışır ama karısının onu terk etmesini bir türlü kabullenemez. İyice çaresiz kalan ve karısının terk etmesiyle perişan hale düşen Hikmet karısını öldürmeye karar verir. Nakış'ı bulmak için arkadaşı Selime'ye gider. Hikmet pazarcılık yapmayı bırakarak tekrar bekçiliğe döner. Bu sırada Nakış çocuklarını görmeye gelir çocuklarını gördükten sonra tekrar evi terk eder. Nakış'ı bir türlü öldüremeyen Hikmet intihar etmeye karar verir fakat bu intiharla ilgili bir bilgi yoktur. Süsen bu olayı iyice merak eder olayı çözmek için Tepebaşı'na gitmeye karar verir.

Süsen ve Nilece arkadaş olmuştur. Süsen Nilece'yi çözmek için çok uğraşır. Özellikle hikâyesindeki Hikmet'e ne olduğunu çok merak eder. Defalarca Tepebaşı'na gider ve hikâyedeki ipuçlarından hareketle olayı büyük oranda çözer. Kılık değiştirerek gittiği Tepebaşı'nda gördüğü kişilerin Nilece'nin hikâyesindeki kahramanlar olduğunu fark eder. Süsen, Hikmet' i bulur. Hikmet evli, iki çocuğu olan biridir. Bekçi değil terzidir. Hikmet gerçekte Nilece'nin okul arkadaşıdır. Süsen bu intihar olayı ile ilgili bilgi sahibi olamaz. Nilece'nin neden böyle bir şey kurguladığını anlayamaz. Zihni bununla meşgulken Kumral'dan Nilece'nin intihar ettiğini öğrenir. Süsen bu haberle iyice sarsılır. Nilece'nin aslında kendini yazdığını fark eder ve Hikmet'i bulmak ister. Süsen'in eski eşi Sungur, Süsen'i Mısır'a götürmek ister. Süsen başta hukuken ayrı oldukları için buna itiraz eder. Süsen, Kahire'ye giderken uçakta gazeteden bir haber okur. Bu haber onu çok heyecanlandırır. Haberde Hikmet Gayretli adında birinin intihar ettiği yazmaktadır. Bu kişinin özellikleri Nilece'nin hikâyesinde bahsettiği Hikmet'in özelliklerine çok benzer. Süsen yol boyunca Nilece'nin hikâyesini, hikâyedeki kahramanları, Tepeşehir'i düşünür. Tepeşehir'le olan ilişkisinin henüz bitmediğini bu sırları çözmesi gerektiğini düşünür. Kahire'ye ayak bastığında bile Tepeşehir kahramanları Süsen'le birlikte.

2.2.8.10. Tren Burdan Geçmiyor

"Böyle yitik değildi eskiden

Çıkardı karşımıza olmadık bir yerde

Upuzun bir tren

El sallardınız

*Hiç görmediğiniz yüzlere
Öylesine bizden." (TB G, s. 182)*

Tren Burdan Geçmiyor, Sevinç Çokum'un diğer romanlarından farklıdır. Diğer romanlarında siyaset, toplumsal meseleler, göç, geçim sıkıntısı, çarpık kentleşme gibi konulardan bahsederken bu romanında medya dünyasını söz konusu edilmektedir.

Romanın en önemli karakteri olan Nüzhet Fermanlı gazetecidir. Nüzhet Fermanlı ilkelerinden taviz vermeyen niteliktedir hiç kimse için, hiçbir kuruluş için ilkelerinden vazgeçmez. Mesleğine bağlıdır. Nüzhet'in âşık olduğu kişi Rum kızı İreni'dir. İreni Türkiye'den ayrılmış ve evlenmiştir. Nüzhet ne yaparsa yapsın İreni'yi unutamaz. İreni'yi unutmak için mesleğine daha çok sarılır.

Aysan genç bir gazetecidir ve Nüzhet'le tanışmak ister. Nüzhet Aysan'ı tanıyınca sever ve ona her konuda yardımcı olur. Aysan diğer taraftan seramikçi Simay'la birlikte. Aysan, Simay'la evlenmeye bir türlü hazır olamaz mesleki olarak onu engelleyeceğini düşünür.

Aysan sokak çocuğu Sonsuz ile yaptığı yazılarla herkes tarafından tanınır hale gelir. Sonsuz' un söyledikleri medya dünyasında büyük bir ilgi uyandırır.

Aysan Işıltı Solmaz adında bir yazarla tanışır ve onun sayesinde televizyon programları yapmaya başlar. Bu programlar sayesinde Aysan büyük bir üne kavuşur.

Nüzhet Fermanlı yazdığı siyasi yazılar yüzünden gazetede işinden kovulur. Nüzhet ne pahasına olursa olsun doğruları yazmaktan vazgeçmez. Gazetede işinden ayrılınca etrafındaki insanların artık yanında olmadıklarını görür. Nüzhet'in iyice yalnız kaldığı ve kendine yöneldiği bu günlerde İreni İstanbul' a gelmiştir. İreni eşini kaybetmiş ve iki çocuğuyla yalnız kalmıştır. İstanbul'a geldiğinde Nüzhet'le görüşmek ister. İreni'yle görüşen Nüzhet yıllardır İreni'ye beslediği aşkının eskisi gibi güçlü olmadığını fark eder. Adeta o büyük aşkı bitmiştir. İreni artık genç bir kız değil ellili yaşlarda bir kadındır. Nüzhet'in aşkı mazide kalmıştır. Böylece işini kaybeden Nüzhet aşkını da kaybettiğini fark eder. Sahip olduğu tüm güzel şeyler elinden kayıp gitmiştir.

Nüzhet'le bir süre sonra tekrar işe dönmesi teklif edilir. Nüzhet, işe dönüp dönmeme konusunda kararsız kalır ama prensiplerinden vazgeçmeyerek işe dönmeyi reddeder. Düzenin ona dayattığı gazeteci olmayacak, ilkelerinden vazgeçmeyecektir.

Aysan saygı gören, beğenilen bir gazeteci olmuştur. Sokak çocuğu Sonsuz'la yaptığı programlar büyük ilgi görmektedir fakat hiç beklemediği bir olay gerçekleşir. Sokak çocuğu Sonsuz bir televizyon programında sokak çetesinin hoşuna gitmeyecek bir şey söylemiş ve çete tarafından hedef haline gelmiştir. Bir gün çekim sonunda Sonsuz, çete lideri tarafından vurularak öldürülür. Aysan bu durum karşısında çok üzülür ve suçluluk duyar. Bir süre sonra bu olayın suçlusu olmadığına inandırır kendisini. Süsen Divitçi'ye bir mektup yazarak kendisinin bu olayda sorumlu olmadığını anlatır. Aysan hırslı bir gazetecidir ve bu olay bile onu yolundan döndüremez.

Simay, Aysan'ı çok sevmektedir fakat Aysan ona bir gelecek vaat etmemektedir. Simay kendi geleceğini kurmaya karar verir. İznik'e dönecek ve kendi atölyesini kuracaktır. Nüzhet'e kendisini aşmak istediğini söyler. Zor olsa da deneyecektir. Kaybetse de deneyecektir.

2.2.8.11. Arada Kalmış Tebessüm

"Kendin olamadın bir türlü. Evet, hangimiz olabildik?" (A K T, s. 55)

Arada Kalmış Tebessüm, Sevinç Çokum'un 12 Mart, 12 Eylül, 28 Şubat gibi dönemleri ve 1999 depremini gibi toplumsal olayları ele aldığı romanıdır.

Romanda, başkahraman Feda ve arkadaşlarının içinde buldukları sınıfın sınırlarını aşma mücadelesi üzerinde durulur. Sınıf çatışması romanın merkezinde yer alır. Feda, çocukluk arkadaşlarıyla yıllar sonra tekrar bir araya gelir. Ankara, Yalova ve İstanbul mekân olarak seçilmiştir ve dört arkadaşın hayatı bu mekânlara paralel olarak ilerlemektedir.

Feda bir ressamdır. Sevinç Çokum'un bundan sonraki romanlarında da sıklıkla karşılaşacağımız Abukizm felsefesi üzerinde bu romanda çok fazla durulmaktadır. Bu felsefenin içeriği üzerinde durulmaktadır. Feda, resimlerini bu felsefe ekseninde

yapar. Fedâ, toplumun kendisinden istediklerini yapmakta ve toplumun beklentilerini karşılamakta zorlanır.

Romanda olaylar, Ankara'da düzenlenen bir kongrede başlar. Fedâ, dayısı Prof. Duran Usveren ile birlikte kongreye katılmıştır. Bu kısımda Fedâ'nın dayısının ailesi hakkında bilgi verilir. Fedâ'nın gözünden ailesi tanıtılır. Dayısının ve yengesinin evlilikleri bitmiştir ve sadece kağıt üzerinde devam etmektedir. "Nihan Yenge'ye göre Duran Usveren bilgi yığınlarıyla kurulu bir sistemden hayata bakmakta olan birisiydi. " (A K T, s. 9)

Duran Usveren yardımcısı Şule'ye âşık eşi Nihan Hanım da Duran'ın asistanına (Cemre) âşıktır.

Güney, Fedâ'nın Yalova'dan çocukluk arkadaşıdır. Güney karikatürist ve mizah yazarıdır. Doktor olan eşinden ayrılmıştır. Güney ayrılma sebeplerini soranlara "*Evet...cesetler, uylukkemiği, kafatası vesaire...*" (A K T, s. 69) şeklinde cevap vermektedir.

Güney viyola çalmaktadır. Geçirdiği bunalımlardan müziğin onu kurtardığını belirtir. Ruhsal bunalımlar yaşamaktadır ve bu duruma çözüm aramaktadır. İçinde bulunduğu bu durumdan kurtulmak için dine yönelir. Leylâki Efendi olarak tanınan birinden nasihatler almaktadır. Roman boyunca cemaatlerin insanı nasıl kandırdığı üzerinde durulmaktadır. Leylâki Efendi dini kullanarak insanları sömürmektedir ve onlardan aldığı paralarla lüks bir hayat yaşamaktadır.

"Ayrılıklarımızı kabul etmeliyiz." (AKT, s. 91)

Güney Leylâki Efendi'nin yanında da aradığını bulamamıştır. İntihar etmek ister fakat bunu da başaramaz.

Fedâ Ankara'da olduğu zamanlarda sık sık dayısının evine gider. Dayısı Fedâ'yı dışlamaktadır. Başından beri onu ailenin ferdi gibi görmez. Bunun sebebiyse Fedâ'nın annesi Didem Hanım'ın ailesinin onayı olmadan sosyal statü olarak ailenin kendisine uygun görmedikleri tespihçi bir ailenin oğluyla evlenmesidir. Statü olarak ailesine uygun biriyle evlenmediği için ailesi tarafından dışlanmıştır. Fedâ da

kendisini ailede dışlanmış hissetmektedir. Bir taraftan da Feda dayısının aile ilişkisinden hoşlanmamaktadır. Prof. Duran Usveren eşini hizmetçisiyle aldatır. Bunun üzerine dayısını sevmeyen Feda ondan iyice nefret eder.

Feda aynı şeyi âşık olduğu kızın ailesiyle de yaşar. Feda Gülheves'e âşıktır. Gülheves'in ailesi de sosyal statü nedeniyle bu aşkı onaylamaz ve kızlarının zengin bir iş adamıyla evlenmelerini isterler. Gülheves bu evliliği yapar ancak hiç mutlu değildir. Feda'yla Gülheves mektuplaşmaktadır. Feda bu arada dayısının kızı Günce ile aşk yaşamaktadır. Günce filoloji mezunudur. Çeviriler yapar, editördür.

Feda, Günce'ye ilgisi olduğunu söylemez. Günce Duran Usveren'in asistanıyla birlikte. Bu asistana aynı zamanda Nihan yengesi de âşıktır. Feda bu aşkı anlamıştır ama Günce'ye söylemez. Nihan Hanım kanserdir ve onu hayata bağlayan tek şey bu sevgidir. Feda'nın Günce'ye olan ilgisini fark eden Profesör bu ilişkiyi onaylamadığını Feda'ya hissettirir. Kızı ile ilgili Feda'yı üstü kapalı ama sert bir şekilde uyarmıştır.

"Benden her zaman nefret ettin Feda. Buraya geldin, soframa oturdun; fakat yüreğinde getirdiğin başka bir şey vardı. Ezilmişliğin. Belki bu itilme olmasa sen sanatında bocalayacak, kaybolup gidecektin. Hor görülmüş bir Zenci'nin Harvard Üniversitesi diplomasına sahip olma tutkusu." (AKT, s. 252)

Bu sözlerin üzerine Feda dayısına kendisini kaybettiğini söyler:

"Sizden nefret etmek istedim ama edemedim dayı... metodunuzda kendinize göre başarılı oldunuz belki ama yeğeninizi kaybettiniz." (AKT,s. 252)

Feda Yalova'ya gider. Gülheves'le Yalova'da geçirdikleri günleri konuşurlar. Çocukluklarının geçtiği yerleri ziyaret ederler. Arkadaşları Ilgın'dan bahsederken Feda Ilgın'ın 1999 Yalova depreminde hayatını kaybettiğini öğrenir.

Çocukluklarının geçtiği sokağa gittiklerinde bir arsanın üzerinde tabela görürler. Tabelada *"Bu arsa, 17 Ağustos 1999 Depreminde yıkılan Sema Sitesi' ne aittir."* (AKT, s. 273) yazmaktadır. Ilgın'ın ölümünden sonra Yalova artık Feda için önemini kaybetmiştir.

"Burası bizim için bitti Gülheves. Her şeyi burada bıraktık aslında..." (AKT, s. 275)

Olaylar Feda'nın resim sergisiyle sona ermektedir. Sergideki en büyük sürpriz Prof. Duran Usveren'in davet edilmediği halde sergiye gelmesidir. Dayısı sergide Feda'nın annesini yeni kardeşini tanımamıştır. Sonra elini sıkar ve kucaklaşım der. Bu sahne Feda'yı duygusallaştırmıştır.

2.2.8.12. Lacivert Taşı

"Ayrılıklar kadar insanın kalbine derin koyuluklar veren ne var dünyada? Onlar yürek katmanlarına siner, sinerse evlere, odalara, ocak kokusu gibidir ayrılık. Çıkmaz içinden." (LT, s. 27)

Lacivert Taşı, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün anlatıcısı yaşamını kervan ticareti yaparak kazanan Hicret Bey'dir. İkinci bölüm Hicret Bey'in büyük oğlu Devran, üçüncü bölüm de Hicret Bey'in evlat olarak kabul ettiği Yedigâr'ın anlattıklarından oluşmaktadır.

Romanda anlatılan ailenin dağılışıyla Osmanlı Devleti'nin dağılışı birbirine paralel bir şekilde anlatılmaktadır.

Hicret Bey bir gün kervan ticareti yapmak için evden ayrılmıştır. Çarşıdan döndüğü sırada peşine dokuz on yaşlarında bir erkek çocuğu takılır. Bu çocuk bir Kürt çocuğudur. Hicret Bey'in peşini bir türlü bırakmaz. Hatta Hicret Bey'e "Baba" diye seslenir.

"Sen benim babam değil misin? Adımı sen vermedin mi? Yedigâr değil mi adım? der. Hicret Bey çocuk ona baba dedikçe önce ondan uzak durmaya çalışır fakat sürekli "Onu kaybetme! Onu kaybetme!" diyen bir ses duyar. Bu sesi duydukça çocuktan bir türlü uzak duramaz. Çocuğa karşı içinde bir sevgi oluşur ve çocuğu evine getirmeye karar verir. Yedigâr'ı alır ve ailesinin yanına getirir.

Sahra, Hicret Bey'in yardımcısıdır. Hicret Bey her konuda ona çok güvenir. Sahra Hicret Bey'in çocuğu eve götürmek istemesine önce karşı çıkar. Bu çocuğun kim olduğunu, ne olduğunu bilmediklerini belirtir:

"Demek isterim ki Hristiyan mı, Müslüman mı, Suryani mi, Keldani mi?..." (LT, s. 21)

Sahra'nın insanları o mudur, bu mudur diye ayırması Hicret Bey'in hiç hoşuna gitmez. Hicret Bey *"Etinin, sütünün tadına mı bakacaksın..."* (LT. s. 22)

Sevinç Çokum' un romanlarında ayrılıklara yer yoktur.

Sahra'nın tüm itirazlarına rağmen Hicret Bey, Yedigâr'ı orada bırakmaz ve ailesinin yanına getirir. Hicret Bey yolda Yedigâr'a gerçekten bir ailesi olup olmadığını sorar. Yedigâr annesiyle babasının öldüklerini söyler. Geriye bir tek babaannesi kalmıştır. Onu da bu kış kaybettiğini söyler. Yedigâr'ın babaannesi ne zaman bir kervan geçse Yedigâr'a "Bak baban geçiyor!" dermiş. Yedigâr da Hicret Bey'i görünce "baba" der ve peşini bırakmaz. Hicret Bey Yedigâr'ın hikâyesini yolda öğrenmiştir. Hicret Bey yaşadıklarını yazar. Birinci bölüm Hicret Bey'in anlattıklarından oluşur.

Hicret Bey, Yedigâr'ı ailesinin nasıl karşılayacağı çok merak eder ve yol boyunca bunu düşünür. Eve gittiğinde Yedigâr'ı ailesine tanıtır. Evdekiler, Yedigâr'ın onlarla kalmasına karşı çıkmaz.

"Bu çocuk bizim misafirimizdir..." (LT, s. 61)

Önce Telli Hanım'ın aklına çocuğun başka bir kadından olabileceği şüphesi düşer. Hicret Bey, Yedigâr'ın hikâyesini anlattıkça oda çocuğu kabul eder. Yedigâr aileye hemen uyum sağlar.

Hicret Bey'in evinde her şey yolundadır. Hicret Bey'i huzursuz eden tek bir mesele vardır. Hicret Bey'in oğlu Selvi, Karanfil isimli bir kıza âşıktır. Telli Hanım bu evliliğe müsaade ermez. Telli Hanım istemsiz bir şekilde bu evliliğe karşı çıkar. Ona göre önce büyük oğlunun düğününü görecekler sonra ötekilere sıra gelecektir. Oğlunun çektiği aşk acısı Hicret Bey'i üzmektedir çünkü oğlu bu aşk acısı yüzünden hastalanmaktadır.

Hicret Bey Karanfil'i istemeye karar verir. Talihsizlikler peşlerini bırakmaz. Ne zaman istemeye gitmeye kalksalar başlarına bir şey gelir. Önce fırtınaya yakalanırlar.

Kızın ailesi Karanfil'i vermeyi hiç istemez. Telli Hanım'ın sıcak bir yaz gününde Karanfil'i istemeye gider. Bahçede kimse yoktur, perdeler de kapalıdır. Kapıya doğru yöneldiklerinde basamaklarda birbirine sarılmış halde iki yılan görürler. Telli Hanım onunla konuşur, yılan duası okur. İki yılan birbirinden ayrılır ve hızla uzaklaşır. Sonunda aileyi ikna ederler ama Karanfil'in ailesinin istekleri hiç bitmez. Altın, gümüş, eşya sürekli bir şey isterler. Hicret Bey oğlu yedi yıldır bu sevdâyı çektiği için isteklerini karşılamaya çalışır. Düğün masraflarını karşılayabilmek için yola çıkar. Çıktığı bu yolculukta bir rüya görür ve bu rüyadan çok etkilenir.

Rüyasında oğlu Selvi'nin bir dereden geçtiğini ve geri dönmediğini görür. Selvi gülümserken Hicret Bey dolu dolu ağlamaktadır. Hicret Bey döndüğünde medrese alimi olan kardeşi Yordam'a giderek rüyasını yorumlatır. Yordam ölüme hiç kimsenin çare bulamadığını söyler.

"Hayatın bazı kapıları vardır ki onların kilidi yoktur. Unutma ki hiçbir ümmet ne ecelin önüne geçebilir ne de onlar bunu geciktirebilir. Doğum ve ölüm..." (LT, s. 144)

Düğün hazırlıklarının devam ettiği, düğüne az bir zaman kaldığı günlerde Hicret Bey devesi Humar'ın boynunda Telli Hanım'ın taktığı lacivert taşının yokluğunu fark eder. Telli Hanım nesnelere farklı anlamlar yüklediğinden farkında olmadan Hicret Bey'i de etkilemiştir. Taşın üzerinde anlamlar yüklemiştir ve kaybolunca olumsuz etkilenmiştir. Bu taş adeta ailenin birliği ve dirliğini temsil etmektedir.

Hicret Bey'in taşın ne zaman kaybolduğuyla ilgili hiçbir bilgi yoktur. Her yeri arar hatta devesi Humar'a bile sorar. Yadigâr, babasına taşı kendisinin aldığını ve kaybettiğini itiraf eder.

Selvi ile Karanfil sonunda evlenirler. Düğün olduğu gün Selvi babasına içinde hâlâ bir boşluk olduğunu söyler. Hâlâ sevdalı olduğu o kızın özlemine çektiğini söyler. Babasına hâlâ ona kavuşamamış gibi hissettiğini söyler.

Evlendikleri gece Hicret Bey ailesiyle birlikte o gece abisinin evine gider. Hicret Bey çığlık seslerini duyar dışarı çıktığında herkesin gelinle damadın olduğu eve

koştuğunu görür. Hicret Bey kendini belki de kötü bir düşten uyandım diye teskin eder.

Onların olduğu evde bir şey olduğunu hisseder. Bu hissettiği şeyin başından beri kaçtığı şey olduğunu itiraf eder kendine. Hicret Bey eve gittiğinde oğlunun öldüğünü fark eder. Karanfil başında ağlamaktadır. Karanfil, Selvi'nin duvağını açtıktan sonra fenalaştığını söyler. Telli Hanım oğlunu Karanfil'in öldürdüğünü düşünerek ona saldırır. Hicret Bey'in oğlu Devran, çıldırmış haldeki Telli'nin elinden Karanfil'i alır. Selvi'ye Hicret Bey'in babası Issız Bey'in yanına giderler. Hicret Bey, daha önce duyduğu o sesi "onu kaybetme! onu kaybetme..." sesini tekrar duyar.

Karanfil babasının evine gönderilecektir. Selvi'nin ölümü üzerine aile büyük bir sessizliğe bürünür.

Hicret Bey tekrar yola çıkacaktır. Yola çıkmadan önce ailesiyle, çocuklarıyla bol bol vakit geçirir. Bu arada ağabeyi ziyaretine gelir. Onun gelişiyse aileye bir ferahlık gelir. Ağabeyi eksigi var mı diye sorar. Yardımına ihtiyacı olup olmadığını sorar. Hicret Bey de çocuklarından ayrılmasının dışında bir sıkıntısının olmadığını belirtir.

Hicret Bey tekrar yola çıkar. Yolda Doktor Cömert Bey ile karşılaşır. Cömert Bey ona yol göstericilik eder. Cizre yakınlarında bir salgın olduğunu söyleyerek kendilerine dikkat etmelerini ister. Hicret Bey oğlu Devran'a bir mektup yazar ve ailesini ona emanet eder. Devran mektubu okuduktan sonra babasının neden böyle bir şey yaptığını merak eder ve onu aramaya gider. Cizre yakınlarında babasıyla buluşur. Onunla konuşur ve o gece yanında kalır. Sabah dönecekken etrafında çarşafli bir kadın dolandığını görmüştür. Kadın zararlı mahlukları uzaklaştırmak için ateşe kokulu otlar attığını söyler. Devran babasıyla vedalaşarak ailesinin yanına döner. Devran döndükten sonra da Hicret Bey salgına yakalanır. Yardımcısı Adem ve Sahra çok çabalar fakat vefat eder.

Bundan sonraki bölüm Devran'nın notlarından oluşmaktadır.

Devran babasını kaybettikten sonra Karanfil'in evinde incelemeler yapar. Selvi ve babası ölmeden önce ortaya çarşafly bir kadın çıkmıştır. Devran bu kadını bulmak ister. Ancak ne kadar uğraşırsa uğraşsın kadının izine rastlayamaz.

Devran evin sorumluluğunu üstlenmiştir. Kardeşi Sedef Demir'le evlenir. Alaca tezhiple, Tutku ise fizikle ilgilenir. Devran Bey'in çocukları bilimle uğraşmaktadır.

Bu arada Devran yazmaktadır ayrıca da tercümeleler yapmaktadır. Doktor Cömert Bey'le sık sık görüşür ve çalışmalarını ona da gösterir. Doktorun evine gidip geldikçe onun kızı Bahar'a aşık olur.

Bu arada Hicret Bey hayattayken ona yardımcı olan Sahra, Hicret Bey'in kızı Tuna'ya âşık olur. Sahra otuz yaşlarında, fiziken güçlü aynı zamanda da eşkıya görünümlü, kaba, güvenilmeyecek biridir. Devran, Turna'yı Sahra'dan korumak ister ve onu evlendirir. Turna'nın eşi de onlarla yaşamaya başlar. Evin etrafında çarşafly kadın tekrar görülmeye başlanır. Devran bu kadının kim olduğunu öğrenmeye çalışır fakat çabaları beyhudedir.

Tutku, hocası Daniş Hoca ile ilim toplantıları için farklı şehirlere gitmektedir. Pervari'ye gittikleri bir gece eşkıya yollarını keser ve Tutku şehit edilir. Aile fertlerinden biri vefat edeceği zaman çarşafly kadın mutlaka evin etrafında görülmektedir.

Tutku şehit olduktan sonra Telli Hanım dolabındaki renkli kıyafetleri dağıtır. O tarihten sonra renkli kıyafetler giymez. Soranlara "Hayatın renkleri söndü!" der.

Son bölüm Yadigâr'ın notlarından oluşur. Bölümün başında Devran hâlâ lacivert taşını bulacağını umduğundan bahsediyor. Bu arada Devran, Alaca ve Gurbet on beş yirmi kişilik bir kafiyle İstanbul'a göç eder.

Yadigâr onları ziyarete gelir. Devran kütüphanede tasnif memuru olmuştur. Alaca da saray, köşk ve konakların tezyinatıyla ilgili heyette görev yapmaktadır.

Savaş çıkınca Devran ve Alaca cepheye giderler. Giderken Telli Hanım'ı Yadigâr'a emanet ederler. Turna'nın eşi Fazlı da şehit olur. Sahra bu karışıklıktan faydalanarak

Turna'yı kaçıır. Turna da gidince Telli Hanım ve Yadigâr tek başına kalır. Yadigâr İstanbul'a Gurbet'in yanına gider. Baba evine, Siirt'e dönüp dönmeyeceğini sorar. Gurbet, Devran'ın defterinden kalan sayfaları Yadigâr'a getirir ve onları en iyi onun saklayacağını söyler. Memleketine dönmez İstanbul'da bir hayat kurar. Yadigâr ve Telli Hanım birlikte yaşamaya devam eder. Kitabın sonunda Yadigâr kaybolan lacivert taşını bir kuşun yuvasında bulduğunu ve evlerinin duvarına kaktığını anlatır. Yıllar sonra Gurbet'in torunu onlara ziyarete gelir. Yadigâr o sırada doksan yaşındadır. Yıllar önce kaybolan lacivert taşının bulunmasıyla hayatları biraz da olsa normale döner.

2.2.8.13. Çok Yapraklı İlişkiler

"Hayatı neden bu kadar sorun hâline getirdim bilmiyorum. Kuruyan denizler ve göller, rengi değişen bulutlar, ölü balıklar, her şeye üzülüyorum. Kötü binalara, kötü şehirlere..." (ÇYİ, s. 123)

Sevinç Çokum, *Çok Yapraklı İlişkiler*'de sorgulamayan, itiraz etmeyen kitlelerin yanlış yönlendirilmelerinden doğan sonuçları ele almaktadır. Romanda, özgürlük, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, düşünce özgürlüğü gibi konular üzerinde durulmaktadır. Roman, gerçek ve gerçeküstü olaylarla kurgulanmıştır. Okuru dünya meselelerine karşı bilinçli olmaya yönlendirmektedir.

Roman, Yamaç'ın ve Matkap'ın tanıtılmasıyla başlar. Matkap, Yeni İnsan Araştırma Merkezi'nin kurucusu ve başkanıdır. Bu merkez, sorgulamayan, "tektip insan" yaratmaya çalışmaktadır. Bunlar; kimliğini, benliğini, özgürlüğünü kaybeden bireylerdir. Bir hap verilip bağımlı hale getirilir ve kolayca kontrol altında tutulurlar. Yamaç da İnsan Bilimleri Fakültesi'nin Bilinç Çağı İnsan Grafikleri Bölümü'nden mezun olmuş doçentliğe hazırlanmaktadır. Otuz iki yaşındadır. Matkap'ın da çocukluk arkadaşıdır.

Yamaç, insan grafikeri olarak Yeni İnsan Araştırma Merkezi'nde çalışır fakat kariyeri ile inandığı değerler arasında gelgitler yaşar. Vicdanı Yamaç'ı rahat bırakmaz.

Yeni İnsan Araştırma Merkezi'nin karşısında ise "Doğaya Dönüş Hareketi" adı altında birleşen gençler yer alır. Bu gençler; edebiyat, müzik, sanat, sinema ve tiyatro

vasıtasıyla seslerini duyurmaya çalışır. Şelale, Yamaç, Güneş, Ufuk, Koza isimlerine bakıldığında DDH'ye bağlı gençlerin isimlerinin rastgele seçilmediği gözlenmektedir.

Başkan, Yamaç'tan DDH'li gençleri araştırmasını ister. Bu gençler insanları tekrar düşünmeye yöneltmek isteyen gençlerdir. İlk kez Sevinç Çokum'un *Tren Burdan Geçmiyor* romanında karşımıza çıkan Abukizm felsefesini benimserler. Abukist kişi sorgular, başka doğrular da olabileceğini bilir. Yerleşik sisteme ve kurallara kuşkuyla bakar.

Koza, Yamaç'ın eniştesidir. Profesördür. Halası Gülümser Hanım'ın eşidir fakat asistanı Şelale'ye aşiktir. Şelale ona hocası olarak değer verir. Koza Bey bir gün kaza geçirip ölür. Yamaç bu ölümü araştırmak ister. Koza Bey'in kaza yapacak biri olmadığını üzerinde çok dikkatle durulur. Koza Bey, çakma bir Beyaz Saray yapılacağına buna karşı çıkar. "öz mimarımız" olması gerektiğini söyler. DDH'li gençlerle birçok eylemde bulunur ve onları destekler. Dolayısıyla Koza Bey'in ölümü eşi Gülümser Hanım tarafından şüpheli bulunur. Koza mektuplarında insanın gittikçe kendini ve dünyayı tükettiğinden bahseder. Denizler, göller, şehirler, insanlar her şey kirlenmektedir. Koza Bey, dünyanın dengesinin bozulduğundan bahseder. Abukizm felsefesi bu gerçeği fark etmektir. DDH'li gençlerin başarmaya çalıştığı özgür düşünceyi sağlamaktır. İnsan, çıkarları ve vicdanı arasında bocalar. Bunu Yamaç'ın kişiliğinde görmekteyiz. Nihayetinde bir seçim yapmak gerekir. Yamaç sorgular, Koza Bey sorgular. İnsanların araç haline gelmesi, uyutulması, doğanın dengesinin bozulması, hayvanların deneylerde kullanılmasına kadar her şey sorgulanır romanda. Roman "Özgürlükler, akıl ve bilgiyle kanatlanır" cümlesiyle biter. Bu cümle romanın özeti mahiyetindedir. Koza Bey'in mektupları romanın ana fikrini verir.

Bu romanda karakterler tanıtılırken çocukluklarına da yer verilir. Matkap lakaplı Doruk Sayman kötü biridir. Çocukluğuna bakıldığında sağlıklı bir çocukluk geçirmediği anlaşılır.

"Gürültülü bir ev..." (ÇYİ, s.10)

Yamaç sürekli gelgitler yaşar. İnsan iradesinin yok edilmesi karşısında sessiz kalmak vicdanını rahatsız eder. Bir taraftan da sürekli valste bir araya geldiği Şelale'yi düşünmektedir. Şelale Yamaç için ulaşılması zor bir kişidir. Sürekli onu hayal eder.

Koza Bey'in ölümünden sonra eşi Gülümser Hanım, eşiyle en mutlu, huzurlu zamanlarını yaşadıkları bağ evinde yaşamaya başlar. Beyza Hanım Yamaç'ın annesidir. Rahatına düşkün bir kadındır. Koza Bey, Şelale ve Gülümser Hanım'ın ise amacı insanlara faydalı olmaktır. Romanda karakterler farklı özellikleriyle tanıtılarak Koza Bey ve DDH'li gençler etrafta Abukizm felsefesi ele alınmıştır.

Romanda üzerinde durulan bir diğer konu da "Playa" adı verilen bir hastalıktır. Bu hastalık plastik yaşam hastalığıdır. Bu hastalık vücutta plastiğe benzer bir madde üretir. Playa hastalığı ortama uyum sağlamakta zorluk çeker ve acı çekerek ölürlür. Yamaç kuzeni Dağhan yurtdışında bu hastalık üzerinde çalışmaktadır. Dağhan başarılı olur, Yamaç Playa hastalığını yener.

Roman sonunda Yamaç, Matkap'la görüşmeye gider. Matkap'a silah doğrultur. İnsanları uyutmak için kullandığı Harpoin ilacını gösterir ve bununla kaç kişinin hayatını mahvettiğini sorar. Kağıt alıp Matkap'ın önüne koyar. Yaptığı her şeyi itiraf etmesini ister. Matkap yaptıklarını anlatır ve ölümüne sebep olduğu kişileri itiraf eder. Yamaç, başkan seçilir. Paris'te başladığı "İlişkiler Karmaşası" isimli eserini yazmaya devam eder. Merkez'in giriş kapısına şu cümleleri yazdırır:

"Özgürlükler, akıl ve bilgiyle kanatlanır. İnsanın en büyük mahkumiyeti cehalettir."
(ÇY İ,s. 339)

2.2.8.14. Kırmalı Etekler

"Ruhuma uydurabilecekleri bir anahtar bulamadıklarında, kendi kilidimin mahkûmu kıldılar beni." (KE, s. 16)

Kırmalı Etekler Sevinç Çokum'un karşı çıkış romanıdır. Hem yazar hem de kadın olarak var olmaya, kendini kabul ettirmeye çalışan bir kadının düşsel yolculuğunun hikâyesi anlatılmaktadır.

Romanda olaylar Edirne'de geçmektedir. Çise elli sekiz yaşında bir yazar. Üç yıldır yazmıyor. Kayaç, Çise'nin ikinci eşi, Yele de oğludur. Çise'nin düşsel ve zihinsel yolculuğuyla yaşadıkları anlatılır. Çise'yi daha iyi anlamak ve yakından tanımak için ilk evliliğine ve yazarlığının ilk yıllarına değinir.

Cenk, Çise'nin ilk eşidir. İnşaat mühendisidir. Onunla yirmi iki yaşında evlenmiştir. Bu evliliğinde Çise istemediği bir hayat yaşamaktadır. Çise öğretmenlik yapmaktadır. Hayatı Sevdirme derslerine girer. Cenk, Çise'yi hiçbir yönden desteklemez. Onu sürekli tersler. Çise bu evlilikte hep yalnızdır. Eşinden şiddet görür ve hiçbir sosyal hayatı yoktur. Çise yazı yazar ve Cenk sürekli onunla dalga geçer. Çise yazdıklarını arkadaşı Birsene okur. Bu evlilikte Cenk ve ailesi Çise'nin ne öğretmenliğini ne de yazarlığını ciddiye alır. Aslında çok konuşkan olan Çise, Cenk'le evliliğinde hep susar. Cenk, "çok uzatıyorsun, sıkılıyorum sen konuşurken" dediği için iyice içine kapanır.

Gişe menekşelerine Gröfrey adını verir. Gröfrey, Çise'nin ilham kaynağıdır. Bilinçaltı da denebilir.

Romanda sıklıkla bahsedilen önemli karakterden biri de Çise'nin Mücella teyzesidir. Kalabalık bir ailede büyüyen, ezilmiş, mutsuz bir kadındır. Kocasını Kadir'le görücü usulüyle evlenmiştir. Kadir sürekli gergin ve ters biridir. Mücella teyzesi mutluluk nedir hiç bilmez ve bir kez intihar girişiminde bulunmuştur. Çise Mücella için çok üzülür. Onun eşine bağımlı, mecbur olması, tek başına var olmaya çalışması onu üzmektedir.

Çise, şimdiki eşi Kayaç'ın annesi Selvinaz Hanım'a çok saygı duyar. Roman boyunca Selvinaz'ın bilgeliği, birleştirici yönü, çocuklarına olan sevgisi üzerinde durulur. Roman boyunca şimdiki eşi Kayaç'la ve eski eşi Cenk'le olan evlilikleri karşılaştırılır. Bu evlilikte sürekli yalnız olan Çise'nin yanında Gröfrey vardır bir tek. Kendini mutlu hissettiği zamanlara götürür onu. Yazması için ilham verir.

Cenk ve Çise'nin görüştüğü Dalkıranlar ailesi vardır. Bu aile nereye gitse resim çeken bir ailedir. Kullandıkları teknolojik aletler, üst başları onların ayrı bir sınıfın insanları olduğunu göstermektedir. Cenk bu aileyi çok sever.

Bu süreçte Çise'nin tek destekçisi arkadaşı Birsen'dir. Birsen şu an kanser tedavisi görmektedir. Çise Edirne'deyken sürekli kendisiyle görüşmektedir.

Romanda Nuh Tufanı da metafor olarak kullanılır. İnsanın hayatında da tufanlar olur. Yeryüzündeki kötülüklerin artması bir sonun geldiği düşüncesini akla getirdiğinden Nuh tufanı ile birleştirilir. Karaağaç sel felaketinin çok görüldüğü bir yer olması sebebiyle romanda kullanılmıştır.

Romanda bazı bölümler ilahi bakış açısıyla anlatılırken bazı bölümler de Çise'nin bakış açısıyla verilir. Romanın son kısmına doğru Çise birkaç yıldır neden yazamaz duruma geldiğinin sebebini anlatır. Onda yazdıklarının hiç bir işe yaramadığı duygusu oluşmuştur. Bu kısımda kazandıkça kazanan yazarlara ve hayatının büyük kısmını borç altında geçiren Ahmet Hamdi Tanpınar'ı örnek verir.

Bu arada Mücella teyzesinin eşi Kadir hayatını kaybeder. Eşinin ölümüyle avludan çıkamayan Mücella hiçbir eğlenceyi, gezmeyi kaçırmaz. Çise'nin tek arkadaşı Birsen hastanede hayat mücadelesi vermektedir. Çise romanın sonlarına doğru Birsen'den bahsetmektedir. Birsen, yemek yapmayı pek sevmeyen misafirlerine bakkaldan aldığı bisküvileri ikram eden biridir. Konuklar bundan pek hoşlanmasa da Birsen pek aldırış etmez. Çise bunları hatırladıkça duygulanır. Birsen'in bisküvilerinin bile onun için ne kadar önemli olduğunu anlar. Birsen'in hayat boyu kimseye yaranamamasına üzülür. Kendisi de Birsen'in getirdiği bisküvileri yemeyip çöpe attığı için vicdan azabı çeker.

Çise Edirne'den İstanbul'a dönmeye karar verir. Bu arada romanı da bitmiştir. Rüyasında Gröfrey'i görür. Bu rüya Çise'yi çok etkilemiştir. Çise bir taraftan da hayatını sorgulamaktadır. Sürekli ilk evliliğinde Cenk'in annesinin onu nasıl küçümsediğini hatırlamaktadır.

Bu evlilik yüzünden kişiliğinin aldığı yaraları düşünür. Cenk'le arasında hep bir duvarın olduğunu düşünür. İkinci evliliği ise bu evliliğin tam tersi olmuştur. Kayaç çok anlayışlı bir eş, ailesi de her zaman ona destek veren bir aile olmuştur.

Romanın sonlarına doğru Çise Gröfrey'i görür. Gröfrey yaşlanmamış. Gözlükleri var ve Türkçeyi öğrenmiştir. Gröfrey'i kucaklayıp yanaklarından öper. Onunla uzun uzun sohbet ederler.

2.2.8.15. Gözyaşı Çeşmesi

"Ağlayın efendim! Derler ki kayalar taşlar bile ağlarmış bilir misiniz? Onlar ağlıyorlarsa, insanlar haydi haydi ağlar. Gözyaşları insanın içinin hafiflemesi, kalbinin arılaşmasıdır. Lütfen ağlayın efendim." (GÇ, s. 373)

Sevinç Çokum, *Gözyaşı Çeşmesi*'nde Kırım'ın sevilen hanı Giray Han ile Dilara Bikeç'in aşkını merkeze alarak Kırım'ın tarihini anlatmaktadır.

Giray Han merhametli ve adaletli yapısıyla halkının sevgisini kazanmış biridir. Romana adını veren çeşme Rus şairi Puşkin'i de derinden etkileyen "Bahçesaray Çeşmesi"dir. Sevinç Çokum da bu çeşmeden ilham alarak Kırım tarihini yakından anlayacağımız bir roman kaleme almıştır.

Romanın başında Giray Han ölmek üzeredir. Son saatlerini yaşamaktadır. Geriye dönüşlerle Giray Han tanıtılır. ve yaşadıkları anlatılır. Bu kısımda Tefek Hanım önem arz eder. Tefek Hanım Giray Han'ın sütünesidir. Onun anlatımıyla Giray Han'ın çocukluğu, yetişme tarzı anlatılır. Sürekli geçmişe dönülerek Giray Han ayrıntılı bir şekilde tanıtılır. Adaletli, merhametli, halkın çok sevdiği bir yöneticidir. Romanın başında Giray Han'ın korkularına yer verilir.

"Korkusuzluktan korkuyorum," demişti Kırım Can. "Zalimlikte hadsiz hesapsız, uçsuz bucaksız olmaktan. Kendisini kâinatın efendisi sanan bir akıl hastası durumuna getirmekten; böylelerini hem gördüm, hem işittim. Balacıkları kimsiz, kimliksiz yetim koymaktan; topraklarımızı kaybetmekten, hayvansız yaşayamayan bozkır insanların, Şirin, Kıpçak, Arın, Argun, Mansur beylerinin ve diğer mirzaların çöllerde dağılıp gidecek olmalarından ve elimle yaptırdıklarımı yine kendi elimle yıkmaktan..." (s. 26)

Tefek Hanım'ın söyleşileri roman boyunca önemli yer tutar. Romanda Kırım ağızıyla konuşmalarına yer verilir.

"*Cantayıp kırerüyüm, catıp aşar aşım bolsun* " (s. 57) gibi yerel söyleşiler roman boyunca karşımıza çıkacaktır.

Maria, Giray Han'ın âşık olduğu kadındır. Lehistanlıdır. Onu gördüğünde Maria yirmili yaşlarda Giray Han ise kırklı yaşlardadır. Kırım Han'ı olduğunu söylese onu rahatlıkla haremine alabileceken onun da kendisine âşık olmasını ister.

Giray Han Maria'ya daha sonra Dilara adını verecektir. Giray Han hasta yatağında Dilara'yla nasıl tanıştığını onu Burkan Ağa'nın obasında bulalı kaç yıl olduğunu düşünmektedir. Giray Han bir seferi sırasında dinlenmek için Burkan Ağa'nın obasına uğramış Maria'yı orada görmüştür. Maria'yı gördükten sonra onu aklından hiç çıkaramamıştır.

Romanda üzerinde durulan bir diğer karakter de Semur Bilge'dir. Semur Bilge, Giray Han'ın hocasıdır. İkisinin sohbetiyle Kırım hakkında bilgi verilmektedir. Semur Bilge, Giray Han'a her konuda rehberlik etmektedir.

Bu arada Zerema da Giray Han'ın gözdesidir. Zerema kıskanç bir kadındır. Bitkilerle çok uğraşır. Onlardan ilaç yapar. Han'ı kimseyle paylaşmak istemez ve Han'ın bir gün kendisiyle evleneceğine inanmaktadır. Zerema, romanda cellat ipi, acımasız bir orak, inatçı bir düğüm şeklinde anlatılmaktadır.

Giray Han romanın başlarında hükümdarlığı, gururu ve aşkı arasında bocalayıp durur. "*Sen hükümdarsın; birine duyduğun hisler sebebiyle küçülmemelisin. Han sıradan biri değildir, zaafı yadırganır, her insanda olmayan özellikler taşımalıdır.*" (s. 18)

Dilara saraya geldiğinde Zerema onu çok kıskanır. Onu sürekli küçümser. Han'ın ona ilgisi olduktan sonra Dilara bunları pek umursamaz. Zerema, Dilara'ya iş yaptırmaya çalışır.

Giray Han, Dilara ile evlenir. Düğün üç gün sürse de eğlence yerleri bir hafta boyunca kalkmaz. Ziyafetler verilir. Kırım'ın büyük şehirlerinde de eğlenceler yapılır. Giray Han Dilara ile evlendiği için çok mutludur. Dilara'yı çok sevmektedir hatta Lehistan'a sefer hazırlıkları yapılmaktadır, Dilara bu duruma üzülecek, kırılacak

diye çok korkmaktadır. Lehistan yönetimi tazminatı kabul edince savaşa gerek kalmamıştır. Giray Han savaştan değil barıştan yana olan bir idarecidir. Bu yönüyle çok sevilmektedir.

Dilara bir gün rahatsızlanır. Doktor muayene ettiğinde rahatsızlığının sebebi anlaşılır. Dilara hamiledir. Bu güzel haberi Han'a sütünesi söyler. Giray Han bu habere çok mutlu olur. Giray Han bir gün Bahçesaray'a dönerken saraydan gönderilen habercilerle karşılaşır. Dilara'nın rahatsızlandığını söylerler. Saraya geldiğinde Dilara'nın bebeği kaybettiğini öğrenir. Bebeği düşürmesinde bir şey etkili olmuş fakat ne olduğunu anlayamamıştır. Giray Han bebeğin ardından eşi Dilara'yı da kaybeder. Giray Han bu olay karşısında çok üzülür.

Sarayda yapılan araştırmada Dilara'nın Harem'de düzenlenen eğlencede yediği yiyeceklerden sonra rahatsızlandığı anlaşılır.

Giray Han, Dilara'nın zehirlendiğinden şüphelenmektedir. Soruşturmalar sonucunda Zerema'nın yaptığı anlaşır. Zerema peşinde hanın adamları varken intihar eder. Cenazesini akrabalarına gönderir.

Giray han, Dilara'nın hatırasını yaşatmak istemektedir. Taş ustası Ömer'e planını anlatır. Dilara için bir abide taş ve çeşme yapmak ister. Bu çeşme ağlayan çeşme diyecekleri bir çeşme olacaktır. Bu öyle bir çeşmedir ki mermer ağlamaktadır. Gözyaşı Çeşmesi Giray Han'ın çok sevdiği eşi Dilara'nın kaybından duyduğu üzüntü üzerine döktüğü gözyaşlarını temsil etmektedir.

3. SEVİNÇ ÇOKUM' UN ROMANLARINDA EĞİTİM MESELESİ

3.1. Eğitim

Sevinç Çokum; romanlarında eğitim, aile, siyaset, tarih, göç, savaş, geçmiş, insanın ruhsal yolculuğu gibi birçok konuya yer verir. Toplumu ilgilendiren her konu onun eserlerinde önemli bir yer teşkil eder.

Eğitim, kuşkusuz ki bir toplumu şekillendiren en önemli kavramlardan biridir. Eserlerinde toplumu ilgilendiren birçok meseleye yer veren Çokum, eğitim meselesine de sıklıkla değinmiştir.

Sevinç Çokum, ilk romanlarında toplumsal meselelere daha fazla ağırlık verirken son romanlarında toplumla birlikte bireyin anlam arayışına ve içsel yolculuğuna da yer vermiştir. Toplumsal meselelerden bireyin iç yolculuğuna yönelmiştir. Çokum, romanlarında bir taraftan milli kimliğimiz için önem arz eden meselelerin üzerinde dururken bir taraftan da modern hayat karşısında yalnızlaşan ve bocalayan yeni insan tipi üzerinde durmuştur.

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme, terbiye olarak tanımlanan eğitim (2009 : 605) kuşkusuz ki bir milletin muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesinin temel koşuludur. Bir ülkenin eğitim ve kültür sahasındaki başarısı gelişmiş medeniyetler arasındaki yerini belirleyen temel unsurdur. Eğitim bir toplumun en önemli meselesidir.

"Eğitimine değer vermemiş bir millet ruhunun yıkılışını hazırlar." (Topçu, 2021 : 30)

Çokum, romanlarında eğitim meselesini temel meselemiz haline getirmiştir. Ülke en zor şartlar altındayken bile eğitimden vazgeçilmemiştir. *Ağustos Başağı* romanında savaş zamanında bile akıl ve bilgiyi terk etmemenin gerekliliği üzerinde özellikle durmuştur.

Eğitim, bireyin dünyaya gelişiyle başlayan ve hayatının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Eğitimin amacını tam olarak gerçekleştirebilmesi için aileden başlayarak tüm kurumlarla ilişki halinde olması gerekir. Eğitim hayat boyu devam eden bir süreçtir ve etkileri bireyin tüm hayatına sirayet eder. Sağlıklı bir toplum olmanın şartı nihayetinde sürekli bir eğitim almaktan geçer.

Toplumunu ilgilendiren her mesele üstünde düşünen, yaşadığı topluma ve milletinin meselelerine kayıtsız kalmayan Çokum, tüm romanlarında en temel meselemiz olan eğitim meselesine oldukça fazla yer vermiştir. Bireyin her yönüyle eğitilmesi onun için önem teşkil etmektedir.

3.1.1. Eğitim ve Bilim Arasındaki İlişki

Mustafa Kemal Atatürk bilim için, "Dünyada her şey için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilim ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulmak değildir." (1924) demiştir. Atatürk'ün manevi mirası olarak kabul ettiği bilim ve akıl Sevinç Çokum'un romanlarında içinde bulunulan durum önemsenmeksizin ferdin vazgeçmemesi gereken kılavuzlarıdır.

Romanlarında eğitimin önemine sıklıkla dikkat çeken Çokum, eğitimde en önemli unsurun bilim olduğunun altını çizer. İlk romanı olan *Zor*'da bilimin insanları birleştiren bir şey olduğunun özellikle üzerinde durur. (s. 56)

Arada Kalmış Tebessüm romanında Sevinç Çokum, bilimselliğin üzerinde özellikle durmaktadır. Bilimsellik hakkındaki fikirlerini şöyle dile getirir:

"İdeolojileri de doğru oldukları için değil, bize uygun olduğu, bizdeki mevcutlarla uyum sağladığı için severiz. Sapmalar eğer tortularına uygunluk gösterirse o zaman tehlikeler başlar. Bilimsel olmadıklarından doğar bu tehlike. Ve biz de ne yazık ki, bunların inandırıcılığına kapılırız. Bir toplumun veya hedef aldığımız kitlenin zihniyetini değiştirmek istiyorsak öncelikle tortularını değiştirmeliyiz." (AKT, s. 50)

Hilal Görününce'de insanın hangi durumda olursa olsun ilimden ayrılması gerektiği vurgulanır. Giray Han ve Zehra Ana sohbet ederken Zehra Ana torunlarının tahsil görmesinin en büyük isteği olduğunu belirtir. Giray Han da Zehra Ana ile aynı düşüncededir çünkü "İnsan, her kötülüğü ilimle yener." (HG, s. 45)

Yine *Hilal Görününce'de Arslan Bey oğlu Bahadır ile sohbet etmektedir. Bahadır, Arslan Bey' e artık büyüdüğünü onunla seferlere gitmek istediğini söyler. Arslan Bey, Bahadır'a önce eğitim alması gerektiğini söyler ve aralarında şu konuşma geçer:*

" 'Daha medreselerde tahsil göreceksin.' Bahadır yaşını başını almış bir adam tavrıyla, 'Sen ne diyorsun ağam, medresede tüfek talimi yapamayız ki!' Arslan Bey, 'Tüfekte iş bitmiyor ki... Bir yandan medreseye gidersin bir yandan da cenuptaki ormanlara avlanmaya gidersin.' dedi." (HG, s. 326)

Bilim, tüm insanlığı ilgilendiren evrensel meselelerdendir. Bir ülkenin kalkınması kuşkusuz ki bilim ve akıldan ayrılmamasıyla mümkün olacaktır. Birçok batıl inanç, yanlış düşünce sistemleri ortadan kalkarken bilim yoluyla elde edilen kazanımlar dünya var oldukça önemini yitirmeyecektir. Sevinç Çokum, romanlarında hangi konuyu merkeze alırsa alsın bilimin evrenselliğinden mutlaka bahsetmektedir. Bilim ve akıl her millette birinci gaye olmalıdır. Bilimin tüm insanlık için kapsayıcı ve birleştirici olduğunu Çokum, Meram Uluatabey isimli kahramanın ağzından şu şekilde ifade etmektedir:

"Beni dinle delikanlı! Dünyadan savaşlar eksilmeyebilir ama toplumları, devletleri her zaman tek sermayesi yurtseverlik olan birileri değil, askerler hiç değil, hesap yapmasını iyi bilen, yani matematiği iyi bilen, dünyayı tanıyan yani çok gezmiş, bir sürü kitap karıştırmış, bir sürü adam dinlemiş kimseye pabuç bırakmaz hinoğlu hinler yönetir. Yurtseverler ya kahramanca ölürlər yahut bir yerde duygularının

kurbanı olup hata yaparak, ülkelerinin, toplumlarının başını belaya sokarlar. Biz ilim diyoruz, bilim diyoruz, sanat diyoruz. Çünkü bunlar bütün insanlığı kapsar. Rotasını kendi ülkesinin değerlerine göre ayarlayan ile dünya ölçülerine göre ayarlayan bir olamaz. Bu kadar yerli olmayın! Yerli olmanın size yararı varsa dünyaya ne yararı var söyler misiniz?" (GR, s. 156)

Çokum'un milli mücadeleyi, Kurtuluş Savaşı'nı, Kırım'ı özellikle ele aldığı romanlarında cesaret ve yiğitliğe her zaman ihtiyacımızın olduğunu vurgular. *Ağustos Başağı*, romanın Kurtuluş Savaşı'nı merkeze aldığı bir romanıdır. Çokum, cesaret ve yiğitliğe her zamankinden daha çok ihtiyacımız olduğunu belirtirken kitabın kahramanlarından Müftü' nün ağzından şu düşünceye yer verir:

"Bak Hafız Efendi! Cesarete ve yiğitliğe şimdi her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var. Lakin bunlardan da önce akla ve bilgiye ihtiyacımız var." (AB, s. 43)

Bundan da anlaşılmaktadır ki Çokum'a göre bir toplumun önceliği her zaman akıl ve bilgi olmalıdır.

Gözyaşı Çeşmesi'nde Giray Han, Ukrayna topraklarına girdiklerinde terk edilmiş bir köyde konaklamaya karar verir. Biraz dinlendikten sonra Savaş Divanı'nı toplamaya karar verir. Bu toplantıda savaşın bilgi ve akıl ve bazen oyun oluşturmak olduğunu şu şekilde söyler:

"Atalarımız böyle yaptı, yani akıllı ve bilgiyi boşlamadı; tevatürü, hurafeyi, mucize beklemeyi aradan köreltti. Biz burada donla, buzla, nehirle, karla boğuşuyoruz. Ne yapıp da daha az zaiyat verir, daha az hayvanımız kırılır, daha az insanımız yiter bunları düşünmekteyiz! Aklimızın kestiği ölçülerde hareket etmeliyiz. Yine size ayıttığım gibi, savaşta aldatmaca ve hile de olur. Ordumuzun gövdesi sağlamca durmalı. Ordu, aynen insana benzer: Başı, gövdesi, kolları, bacakları vardır. Biz şimdi kolların yedi kol olduğunu düşünüp akıncı birlikleri çıkaracağız beylerim. Bunlar öncüdür. Öncülüğe cesur, yaman adamlar seçilmeli. Aynı zamanda ganimet hususunda haksızlık yapmayacak kadar dürüst... Biz kollarla bacaklarla hareket ederiz ya, ordu da böyledir, asıl gövde asla parçalanıp bir yere dağılmaz; çok gerekmedikçe. O bütünlüğü korudukça düşman, kuvvetimizi anlayamaz. Ve düşmana

son darbeyi vurmak için ve gönüllü akıncıları geriden geriden izleyip kollamak için bu ana gövde iş görecektir." (GÇ, s. 433)

Gözyaşı Çeşmesi romanında Devran Bey yola çıktığında oğluna mektup bırakır. O mektupta hiçbir zaman unutulmaması gereken cümleler vardır. Devran Bey ölmeden önce oğluna bıraktığı mektubunda bilginin paylaşılması gerektiğini şöyle dile getirir:

"Bilginizi yalnız kendinize saklamayıp kim sizden isterse cömertçe öğretin. Unutmayın ki bilgi onu kavrayacak zekâ size Yaradanın vergisidir." (LT, s. 183)

Yine Lacivert Taşı romanında Sabit Hoca aklın yol göstericiliğinin bir yere kadar olduğunu söylerken Devran Bey aklın çözümleyiciliğini savunur ve imanın ancak aklın desteğiyle yerli yerine oturabileceğini söyler.

Çok Yapraklı İlişkiler romanında Yamaç, kongrede başkan seçilmesinden sonra Yüksek Komite karşısında konuşma yapar. Yamaç'ın yaptığı konuşmada da bilimin ve aklın en önemli silah olduğu üzerinde durulur.

"Ben bir Donkişot değilim. Ne atım var ne kılıcım. Eğer savaşacaksam aklım, bilgim ve kalemimdir silahım. Ve her şeyden önce kimlerle savaştığımı bilmeliyim. Fakat iyiler kadar kötülerini de kazanmalıyım, diye düşünürüm hep. Kendime benzeyenler kadar benzemeyenlerle de barışık olmalıyım demektir bu. Onun için ünitemize bazı ilaveler yapılmasıyla merkezimizin daha sağlıklı ve araştırmamızın daha bilimsel olacağı kanısındayım." (ÇYİ, s. 337)

Bu romanda Yamaç'ın başkanlığı kabul gördükten sonra Merkezdeki dış kapının girişine diktirdiği taşın üzerinde yazanlar, Sevinç Çokum'un akıl ve bilime verdiği önemi açıklar mahiyettedir.

"Özgürlükler, akıl ve bilgiyle kanatlanır. İnsanın en büyük mahkûmiyeti cehalettir." (ÇYİ, s. 339)

3.1.2. Eğitim ve Sanat Arasındaki İlişki

Sanat, insanın kendini ifade etme biçimlerinden biridir. İnsanın kendini özgürce ifade edebilmesini sağlamanın yanında estetik olana ulaşmasını da sağlar. Kuşkusuz ki sanatın, bireyin yaratıcılık yönünü ortaya çıkarma amacı vardır. Platon'a göre sanat, insanın yansımasıdır ve insan var olduğu sürece sanat da var olmaya devam edecektir.

Sevinç Çokum, küçüklüğünden beri sanatla iç içe olduğu için romanlarında sanata yer vermesi kaçınılmaz olmuştur. Kendisi uzun yıllar keman çalmıştır. Müziğin yanında resme de ilgi duymuş, resimler yapmıştır.

Eğitim, bireyi her yönden geliştirmelidir. Daha doğrusu bireyin kendini geliştirmesine imkân vermelidir.

Sanat, ruhu güzelleştirir ve yükseltir. Ruhu dinlenmiş özgür bir birey kuşkusuz ki kendine ve milletine faydalı olacaktır. Eğitimde ilim, felsefe ve sanat ayrılmaz parçalardır. Eğitimde yaratıcılık önemli bir yer teşkil eder. Edebiyatta, müzikte kısacası sanatta yaratıcılığın artırılması hedeflenmelidir. Eğitimde sanata ve yaratıcılığa yer verilmesi yaratıcılığı ve hayal gücünü artıracığından toplumun ufkunu geliştirecektir. Eğitim; bireylerin yaratıcı, özgür fikirli her türlü taklitten uzak bireyler olarak yetişmesini amaçlar.

“Bir fikir ileri sürüyorsunuz; lâkin acaba Almanlar da öyle mi düşünüyor? Bir iş yapacaksınız, acaba Amerikalılar da öyle mi yapıyorlar? Aşağılık karmaşasından gıdalanan bu taklit içgüdü, zehirleyici bir parazit gibi bütün hür düşünceyi ve bahtiyar iradeyi bizde boğmuş bulunuyor.” (Topçu, 2021:26) Taklitçi olmayan ve yaratıcı bireyler yetiştiren eğitim, hür düşünceyi ortaya çıkaracaktır.

Sanatın eğitsel ve iyileştirici gücüne inanan yazar, eserlerinde sanatın farklı alanlarına yer vermiştir.

Yazar, ilk romanı olan *Zor*'da toplumun müzelere pek ilgisinin olmamasını eleştirmektedir.

“İnanın, siz Avrupalılar İstanbul’u bizden daha fazla tanıyorsunuz. Bizim halkımız, müzeleri dolaşmaya pek meraklı değildir.” (Z, s.52)

Bizim Diyar romanında Kerime Neyzen Dede’den ney dinlemiştir ve bundan çok etkilenmiştir. Kerime ney dinlemek için Neyzen Dede’nin evinin etrafında dolanırken Neyzen bir gün onu fark eder.

“Kimsin?

Ali Rıza Bey’in kızıyım efendim. Sizi merak ettim.

Neden?

Ney çalışınıza hayran kalmıştım. O sebeple efendim.” (BD, s.165)

Yazar, kendisi de müzikle ilgilenmektedir. Enstrüman olarak keman çalmaktadır. Dolayısıyla, eserlerinde kendisinden ve çevresinden çok fazla iz barındırdığı için müziğe yer vermesi de kaçınılmazdır.

Çırpıntılar romanında Avustralya’da yaşamakta olan Esra ve Tekin, kendi benliklerinden kopmak istemezler. Bu romanda Türkler, Türk müziğini yaşatmak ve oradaki halka tanıtmak için çeşitli gruplar kurarlar. Türk kültürünü nasıl tanıtacaklarına dair tartışmalar yaparlar.

“Esra burada kalmak istiyor, burada kalıp Türk toplumu yararına uğraşmamızı.” (Ç, s.29)

Murat, Esra’yı destekleyeceğini belirtir.

“Mesela bir Türk musikisi korusu teşekkül edebiliriz. Ondan sonra konserler verebiliriz pekâlâ...”(Ç, s.29)

Lale, Avustralyalıların Türk sanatından habersiz olduğunu belirtir ve şöyle der:

“Bazıları bizim bu konuda neler yaptığımızı kabullenmek istemiyor. Tabii burada bu tür sanatlarla uğraşan yalnız ben değilim. Bir kere Esra ablam da o güzel duvar panolarını yeniden yapabilir” (Ç, s.44)

Avustralya'daki Türkler ara ara toplanıp fikirlerini öne atmaktadırlar. Çırpıntılar'da müziğin yanında geleneksel Türk sanatlarına da yer verilmektedir.

"Tezhip mi? Onun için daha büyük bir sabır, daha sakin bir yürek gerekiyor. Bunlar bende yok"(Ç, s.83)

Korhan, Türkiye'deki kardeşi Aysun'a yazdığı mektubunda yaptıkları çalışmalarını anlatmaktadır.

"Murat ağabey şimdi çiftlik işlerinin arasında kendini müziğe verdi. Ney, kemençe, ud çalan arkadaşlar bulmuş. Ayrıca gençlerden de bir Türk musiki korosu kuracaktı. O gün onlarda oradaydılar. İtri'den Dede'den çalıp söylediler. Dağ, taş dinledi hep. Beni İstanbul'a evlerimize, sokaklarımıza götürdü bu sesler." (Ç, s.95)

Esra ve Tekin'in ay ışığında dolaştıkları gece Tekin durup dururken Yahya Kemal'den şiirler okur. Yazar, Tekin'in düşünceleri üzerinden artık eski şiir zevkinin kalmadığını ifade eder.

"Tekin, zamanla şiir sevenlerin azaldığını düşünüyordu. Esra'nın babasıyla bir oraya geldiklerinde şiirsiz geçirmezlerdi zamanı. Kayınpederi divan edebiyatına meraklıydı. Okudu mu; Fuzuli'den, Baki'den okurdu. Tekin bunca gazeli, kasideyi nasıl ezberlediğine şaşardı. O da 'Şimdiki şiirle besleyemiyor ruhlarını' derdi. 'Şu bizim Kemal Fuzuli'nin tek bir beytini ezbere söylese yine razıyım. Yok efendim yok, eski zevk kalmadı. Ne şiirde, ne bizde...' (Ç, s.133)

Özetle, Çokum'un bu romanında Türk sanat müziği ve Türk sanat müziğinden birçok sanatçının adına yer verdiği görülmektedir.

Yazar, *Arada Kalmış Tebessüm* romanında sanatla ilgili fikrini şu cümleyle ifade etmektedir: *"Her sanat eseri eşinin bulunmasına imkân olmayan bir hadise olmalıdır."*(AKT, s.104)

Yine bu romanda yazar kahramanlarının müzik etrafında bir araya geldiğine değinmektedir. İlerleyen zamanlarda dört arkadaşın yolu ayrılrsa da müzik hep

yaşamlarında olacaktır. Bu arkadaşlar Yaylı Sazlar Dörtlüsü olarak bir araya gelecektir.

"Hep müzisyen olmayı istemiştim. Ben birinci keman, sen ikinci... İlgin viyolonsel, Güney ise viyola... Nereye kadar hangi solfej aralığında kaldık? Ya da çizgisinde? Mandalla takılmış gibi. Yollarımız ayrıldı, işlerimiz... İçinde bir şey ölüyor, seni bulamıyorum. Seni göremiyorum. Yüzünü bulmaya çalışıyorum ne acı... Para beni öldürüyor, her gün yeni ürünler satın almaya koşmak, koparmak en güzel meyveyi ve bölüşmemek..." (AKT, s.40)

Bu romanda başkahramanların yanında birçok kahraman da sanatla uğraşmaktadır. Leyla Teyze müzik öğretmeni, kardeşi Birol konservatuvarlıdır. Ferhunde Hanım ressamdır.

Sevinç Çokum bu romanda resim sanatına da yer vermektedir. Kadıköy yakasındaki Deniz Kulübü'nde Abukist ressamlar sergisi açılmıştır.

Görüldüğü gibi bu romanda yazarın sanatla ilgili birçok fikrine ulaşılmaktadır.

Çokum, *Deli Zamanlar* romanında kahramanın ağzından, sanatın tüm dallarına önem verilmesi gerektiğinin önemine dikkat çekmiştir.

"Kütüphaneler, sanat evleri, enstitüler açmalı, Üsküdar'ın Fatih'in ahşap ve gölgeli odalarında birkaç hüner ehlinin uğraşa geldiği; ciltçilik, tezhip, hat, ebru, sedefkârlık gibi ana sanatlarımızı ihya etmeliydi değil mi? Kilimcilik, ipekçilik, oyacılık, yazmacılık, Maraş işleri canlandırmalı, evlerden toplanacak eserlerle bir kütüphane, bir arşiv kurulmalı, buraya geçmişin fotoğrafları, hatıra defterleri, eski gazete ve dergiler daha nice belge ve bilgi depolanmalıydı. Tabii okuma odaları da unutulmasın." (DZ, s.14)

Yine *Deli Zamanlar*'da yazar, sanatın insanın kendi olduğu bir uğraş olduğunun altını özellikle çizer.

“Sanat, ayrı bir uğraştır; onda yalnız kendin olursun, yaratılmış güzelliklerden seçersin malzemeni ve bir yerde ne kadar kendin varsa, o kadar sen var demektir. Yaptığın iş o kadar senin elinden çıkmış olur.” (DZ, s.78)

3.1.3. Eğitim ve Gelenek İlişkisi

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde; bir toplumda bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar olarak tanımlanan gelenek (2009:741) kültürel kimliğimiz açısından önem arz etmektedir.

Kültürümüzün yaşatılması ve milli şuurun geliştirilmesi için geleneklerden yararlanmak son derece önemlidir. Nihayetinde, bir toplumun devamlılığının sağlanması için kültürel kimlik kazanmış bireyler yetiştirilmelidir.

Toplumlar sürekli değişim halindedir. Bireylerin tutum ve davranışlarındaki değişimler toplumun da değişmesine sağlanması için kültürel kimlik kazanmış bireyler yetiştirilmelidir.

Bir toplumu eğitmek için önce onu tanımak, sevmek ve saymak gerekir. Aksi halde, bize ait olmayan bir şeyi benimseyemeyeceğimizden başarısızlık kaçınılmaz olacaktır.

Gelenek ve görenekler yoluyla kültürel kimlik kazandırmanın önemini bilen Çokum, romanlarının neredeyse tamamında unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş geleneklerden yararlanmıştır.

Arada Kalmış Tebessüm romanında Çokum, yabancıları uygarlığın temsilcisi olarak görmeyi eleştirmektedir.

“Birçoğumuz yabancıları uygarlığın temsilcisi olarak görmüyor muyduk? Avrupalı olmak ta Fatih’ten beri gökte serili Samanyolu kırpmalarında bir sevda. Hatta Fatih’ten önce...” (AKT, s.44)

Yine bu romanda Feda'nın babaannesi vasıtasıyla halk söyleyişlerine, kültürel öğelere yer verilir. Babaanne sevdiği bütün insanlar için “Ferik elması gibi” deyimini kullanır. Benek Hanım Anadolu kültürlerindeki kullanımdan görselliğe dayalı benzetmelere sıklıkla yer verir. Sevinç Çokum bu konudaki görüşünü şöyle ifade eder:

“Anadolu insanın elle tutulur, gözle görülür nesnelere mantığı her zaman galebe çalar öteki anlamlara. Bakış açısı, nişan bohçası, çeyiz sandığı, dönüm dönüm tarla, beşi bir yerde, başlık parası, Topalın Osman, Kör Salim, Dengil Nazmi gibi benzetmeler de dâhil hep görselliğe dayalıdır.” (AKT, s.73)

Arada Kalmış Tebessüm'de Batı müziğine önem verilirken Türk müziği de ihmal edilmez. Çokum müziğin evrenselliğini şu cümleyle dile getirir:

“Gitarla bağlamanın şurada birbirini yadırgamayışı gibi her şey doğallıkta ve insani olanda buluşabiliyor pekâlâ.” (AKT, s.144)

Aşağıdaki örnekte de Çokum'un kahramanının içindeki boşluğu türküyü ortaya koyduğu görülmektedir.

*"Bir ay doğar ilk akşamdan gecedən,
Şavkı vurur pencereden bacadan,
Uykusuz mu kaldın dünkü gecedən?
Uyan uyan gör sineme sar beni...
Dağlar kışımış, yolcum üşümüş, perişanım ben." (AKT, s.144)*

Hilal Görününce romanında ölümle ilgili geleneklere rastlanır. Kelime-i şehadet getirmek ölen kişinin ardından Kur'an okuyup helva dağıtmak şeklinde toplumumuzda sıklıkla görülen geleneklere yer verir.

Sevinç Çokum'un romanlarında yaşça büyük kişilere saygı göstermek esastır. Çokum, *Gözyaşı Çeşmesi* romanında Giray Han'ı yetiştiren Tefek Hatun'un şahsında bu düşüncesini ifade etmiştir.

“Etrafınızda kart kişi kalmazsa o zaman korkun! Zira kart kişinin duası günahsız çocuğun feryadı gibidir. Onlar olmadı mı, odalarımızdan eksildi mi yahut hayattan ayrıldıklarında artık bizim için dua edecek kimse kalmamıştır.” (GÇ, s.303)

Tefek Hatun bu romanında Giray Han’ın süt ninesidir ve onu büyütüp yetiştirmiştir. Han için büyük öneme sahiptir. Seferlere giderken hayır duasını alır, döndüğünde de ilk onu ziyaret eder. Giray Han’ın içindeki anne hasretini bir nebze de olsa bastırır.

Bizim Diyar romanında da Gülsüm Ana uzlaştırıcı bir rol oynar. Ailenin birliğini ve düzenini sağlayan konumdur. Çevresi tarafından sevilip sayılan bir karakterdir. Herkes ona saygı duyar, akıl danışır.

Yazar, *Hilal Görününce* romanında da Nizam Bey karakterine yer verir. Nizam Bey geleneklerine, geçmişine son derece bağlıdır. Kırım’ın dağılacağı korkusu onun en büyük korkusudur. Nizam Bey romanda Türk birliğini temsil eden bir konumdur.

Hilal Görününce romanında Nizam Bey’in sinirlendiğinde söylediği sözlerle büyüklerin sözünün kıymeti olduğu bir kez daha vurgulanır.

“İnsan insana yardım etmez mi? Ben darda kalsam bana el uzatmayacak mısın? Töremizi ayaklar altına alıyorsun. Bu, beni büyüğün olarak görmediğinin işaretidir. Öyle olsun Arslan Bey.” (HG, s.62)

Bu romanın sonunda Çokum, Kırım şivesiyle sofraya duasına yer vermiştir. Sofra duası kültürümüzde sofralarımızın bereketini artıracığına inanıldığı için ve nimetleri veren Allah’a karşı şükretmek için yapılır. Tüm ev halkı aynı duada birleşir.

*“Aşın taşsın bal bolsun
Ümitlerin tez bolsun
Torunun bolsa ul bolsun
Cav kaytargan er bolsun.”* (HG, s.372)

Sevinç Çokum, *Deli Zamanlar* romanında kültürel kimlik kavramına dikkat çekmektedir.

“Ama ben yine de kabuğumu terk etmemiştim. Kabuğum, efsanelerim, masallarım, yabaniğim, kendime dönük planlarım, benimle birlikteydi yine.” (DZ, s.131)

Yazar, *Çırpıntılar* romanında kültürel mirasın önemine özellikle değinmiştir. Tekin ile Esra, Avustralya’da yaşayan bir çifttir. Tekin, oğulları Korhan’ın kendi kültürlerini tanımamasından çok korkmaktadır. Oğlunun geleneklerinden habersiz olacağı korkusu içini yiyip bitirmektedir.

“Bizim bir kökümüz vardı. Biz, ailemizden pek çok özellikler aldık ve öğrendik. Onun burada yabancı bir okulda okuduğunu unutma! Büsbütün yabancılaşmasından korkuyorum. Yalnız kalmasından da.” (Ç, s.13)

Bu romanda Avustralya’da yaşayan Türkler, Tekin ve Esra’nın arkadaşları kültürlerini yaşatmak için birtakım şeyler yapmayı planlar.

“Mesela bir Türk musikisi korosu teşekkül edebiliriz, ondan sonra konserler verebiliriz pekâlâ.”

“Bir Türk evi kurarız. Kermesler düzenleriz. El işlerimizi değerlendiririz.”

“Belki okullar açabiliriz.” (Ç, s.29)

Çokum, *Çırpıntılar* romanında bireylerin kimlik bunalımı yaşamamaları için önce kendi kültürlerini tanımları gerektiğini ifade eder. Murat karakterinin ağzından milli kültürle ilgili düşüncelerini ortaya koyar. Aşağıdaki sözler gelenek ve eğitim arasındaki ilişkiyi özetler mahiyettedir:

“Çocuklarımız dillerini, tarihlerini, sanatlarını, dinlerini öğrenmeliler. Biz buraya birinci nesil olarak bir şeyleri bilerek geldik. Çocuklarımız bizden aldıklarına yabancı bir kültürü ister istemez kattılar. İster istemez mekteplerin yakınındaki kilise, onların dünyasına eklendi. Korkarım bir gün kimlik bunalımına girecekler. Hatta bunu şimdiden yaşamaya başladılar bile. Onun için ben derim ki çocuklarımıza manevi değerleri öğretmek bize düşüyor.” (Ç, s.45)

3.1.4. Eğitim ve Toplum İlişkisi

Aynı amaç ve idealleri paylaşan, ortak kültüre sahip bireyler bir araya gelerek toplumu oluşturur. Toplumun sürekliliğini, içinde yaşayanların birlikte yaşama uyma kabiliyetleri belirler.

Toplumlar sürekli değişim halindedir. Bireylerin tutum ve davranışlarındaki değişimler toplumun da değişmesine olanak sağlar. Toplumun oluşturan bireyleri eğitim kurumları yetiştirdiğinden eğitim bir toplumun sürekliliğini sağlayacak temel unsurdur.

İnsan, toplumun en önemli parçası, kurucu unsurdur. Toplumun gelişmesi kuşkusuz ki insanın gelişmesiyle mümkün olacaktır.

İnsanlar uzun yıllardan beri topluluk kurma ihtiyacı duymuştur. Bir kültürün varlığını devam ettirmesi toplumda söz konusu olacaktır. Goethe, "*İnsan neye el atar, neyi elinde tutarsa tutsun, kendi kendine yetmez. Toplum, uyanık adamın en büyük ihtiyacıdır.*" diyerek toplum olmanın önemine dikkat çekmiştir.

Toplumsal hayata dair bir meseleye değinen Çöküm, eserlerinde toplumun önemine dikkat çekmiştir. Sınıf farklılığından doğan dışlanmışlıklara karşı çıkmış farklılıkların toplumu oluşturan en önemli unsur olduğunun altını romanlarının çoğunda çizmiştir.

Arada Kalmış Tebessüm romanında sınıf farklılıklarının insanların birbirini sevmesine ve birbirlerine saygı göstermelerini mani olmaması gerektiğini ifade etmiştir.

"Neden Tesbihçi Osman Usta'nın oğlu olan babam bu kadar ittirdi sizleri sınıf farkı öyle mi? Fakat bu farklar olmadan sevmeyecek mi insanlar birbirini? Unvansız iki insan evladı gibi neden bir düzlükte karşılaşamıyorlar? Her şeyden arınmış... Toplumun, zamanların, tarihin bizlere eklediği bu deli gömlekleri, bu sıvalar, bu tezyinat, bu kuyruklar, bu horozlar ve tüyler ve bu bu... Bu yarış neyin nesidir? İnsanlar ille de birbirlerini ait oldukları kesimle sahip oldukları şeyleri ve üstlerine muratta kaftanlar geçirerek..." (AKT, s.251)

Çokum'a göre insanların keskin çizgileri olmamalıdır. Farklılıklar bir arada olmaya, toplum olmaya engel değildir. İnsanlar farklılıklarına rağmen birbirini sevmeli ve saygı göstermelidir.

"Tuhaf olan birbirimizi anlamak istemeyişimiz. Keskin çizgilerimiz." (AKT, s.119)

Çokum, bu romanında Vilfredo Pareto'dan örnek vererek sistemin gerekliliğini açıklamıştır.

"Yani bütüncül görüş sahibi Vilfredo Pareto üstadımız insanoğlunu basit birer haz duyan molekül olarak ele alır. Demek ki atoma doğru gidiyoruz. Gidiyorsak işimiz de o nisbette zorlaşıyor. O küçücük zerre de neler yok ki? Karşılıklı etkiler işte bu sebeple tek taraflı bağlılığa dayanmaz. Sosyal zümre Pareto'ya göre muvazeneli bir sistemdir. İşte nihayet sistem kelimesini kullandık. Nereye varsak kafamızı buna tosluyoruz. Ancak işimize de geliyor doğrusu. Sistemler olmasa, birileri diğerlerini yönetemez. Yönetemezse çıkar bağlantıları kurulamaz. İyi ki de tosluyoruz yoksa insanoğlu uzaya fırlatılmış bir mahluk gibi nereye gideceğini bilmeden sersem sersem yuvarlanır durur. Demek istiyoruz ki denge varsa toplumda vardır." (AKT, s.32)

Çokum'a göre birbirine zıt görüşlerin olması kayıp değil aksine önemli bir kazançtır. Bu toplumun sahip olması gereken en önemli yeterliliklerdendir.

Sevinç Çokum'da zıt fikirlere, farklılıklara rağmen bir arada olabilmeyi başaran bir anlayış söz konusudur. Yazar, bu anlayışı önemseydiği tüm romanlarında dile getirir. *Çırpıntılar* romanında kültürlerini yaşatmak için Bir araya gelen ve birbirinden farklı kişiliklerden oluşan topluluk aracılığıyla bu fikirlerini ifade eder.

"İnsanlar bir çiçeğin yaprakları gibi birbirinin aynı, birbirinin simetriği olamazlar. Ama insanlar ayrı ayrı çiçekler gibi düşünülürse pekala bir demet çiçek olabilirler. Kardeşlik derneği veya kuracağımız herhangi bir kuruluş İşte bu temele dayanmalı. Ve o çiçeklerin arasında diken, çalısı yer almamalı bence." (Ç, s.83)

Sevinç Çokum, *Bizim Diyar* romanında içteki bozulmanın devleti yok edeceğinin altını çizmiştir.

“Çünkü zorlayacaklar bizi. Çünkü topraklarımızın paylaşılması kaç yıl önce düşünülüp hesaplanmıştır. Bunu bilmiyor değilsin. Top tüfek kullanmadan da bir devlet yıkılabilir. İçten içe çürüyen bir ağaç düşün onun gibi. Diyelim ki elli yıl sonra bir ağaç ansızın devriliyor.” (BD, s.170)

Hilal Görünince'de Nizam Dede roman boyunca Kırım'ın dağılmasından korkmaktadır. Nizam Dede'ye göre bir insan köklerinden vazgeçmemelidir. Köklerinden vazgeçmeyen toplumlar güçlü toplumlardır.

“İnsan öz toprağından vazgeçer mi? Sen kalk, Rusya'dan medet um! İran taraflarında zapt edilecek toprağı han olmayı kabul et. Öz vatanını da Moskof'a bırak! Olacak iş mi? O uzağı görmedi oğul, sonunda tacı tahtı elinden alınıp orta yerde sefil bir vaziyetle kaliverdi. İşte Rus'un oyunu böyle olur.” (HG, s.55)

Sevinç Çokum, daha önce *Çırpıntılar* romanında vurguladığı farklılıklarımıza rağmen bir arada olabilmeyi *Lacivert Taşı* romanında bir kez daha vurgulamıştır. Yazarın önemle üzerinde durduğu bir konudur.

“Bak oğlum, biz bu memlekette işte böyle demetlerce yaşıyoruz. Renklerimiz birbirine çok uyar. Pek hoş durur. Sen kürdi, ben Arap, Devran'ımın gönül verdiği Bahar kız Türk'tür. Bunların hiçbiri birbirini küçümsemez, bunların hiçbiri birbirine düşman değildir. İşte böylece kalmak gerek. Bunu bil.” (LT, s.324)

Sevinç Çokum, *Gece Rüzgârları* romanında toplumsal değişimlere dikkat çekmiştir:

"Artık ideoloji yoktu. Bize gelebilecek yabancı ne varsa, ne olursa onu kapışmak, işte buydu önemli olan; ithal muz, ithal tohum, ithal maymun, ithal şeker... Sanki bir göktaşu düşmüştü yahut atıkların karıştığı bir sudan içmiştik. Havada uçuşan polenler gibi etkilemişti bizi. Etkilenmeyen hemen hemen yok gibiydi. Herkes eski kabuğunu beğenmeyerek kimliğini ispatlama kaygısındaydı. Köşetaşı insanların hayranlık merkezi olduğu bu savaşta herkes kendi payına düşeni aldı.” (GR, s.43)

Kırmalı Etekler'de Çise oğlu Yele ile konuşurken toplumda onu rahatsız eden durumları anlatır. Yazar, fikirlerini kahramanı vasıtasıyla aşağıdaki sözlerle dile getirmektedir:

"Cenazeme kaç kişi gelecek bunun tasasında değilim. Hem ölmüş olduğumdan fark etmeyecek kimsenin gelip gelmediği, toplumun azlığı çokluğu. Sadece şunu düşündüm; yazdıklarımın tat almış, fikirlenmiş olanlar gelmeli ve sevenler. Hiçbir taraf, hiçbir yön belirlemesinler. O bizdendi demesinler ve bu sahiplenmeyi birbirlerine yaranmak veya gecikmiş bir özür ifadesi için yapmasınlar. Beni kendi doğrularıyla değil, benim doğrularımınla görerek gelsinler. (KE, s.61)

"Ülkeye baskı uygulayan, kendi düşüncelerini zorla, sopayla kabul ettirmeye çalışanlar da gelmesinler. Halka konuşma ve yazma hakkı tanımayan, onları gözetleyen, cihazlarla dinletenler de... İnsanların elinden topraklarını, parklarını, sularını, dağlarını, yağmurlarını, çiçeklerini, kuşlarını alanlar, sadece paraya inanan, ülkelerini dev bir hapisane haline getirenler, çalanlar, yiyenler, soylarını zengin edip kapitalizmin buyruğunda saltanat süren küreseller... Hiç gelmesinler!" (KE, s.62)

Yine bu romanında Çokum, tüketim toplumu olmamızı eleştirmektedir.

"Hayatımız değişiyordu; tüketime alıştırılıyorduk, atıp yenisini almaya... Bize tadı ekşimsi, tuhaf kokulu süt tozu veriyor, bizden alıştıığımız tasarruflu hayatımızı, yerli bezimizi, yerli buğdayımızı ve kendi ürettiğimiz daha başka şeyleri alıyorlardı." (KE, s.112)

"Tüketimi, tükettikçe var olabileceğimizi, tüketen şeyi atmamızı öğretiyorlar da. Bizim buradayım burada ne olmuştu?" (KE, s.113)

Özetle; Sevinç Çokum, her zaman kendini toplumun bir parçası olarak görmüştür. Hiçbir zaman toplumdan kopuk olmamıştır. Toplum meselelerine karşı duyarlı olmuştur. Romanlarının çoğunda toplumun önemine dikkat çekmiştir.

3.1.5. Eğitim ve Doğa İlişkisi

Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde doğa kavramı şu şekilde tanımlanır:

1. İnsan faaliyetlerinin dışında kendi kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren güç, canlı ve cansız maddelerden oluşan varlığın hepsi, tabiat.

2. Bir kimsenin eğilimlerinin, içgüdülerinin hepsi, huy.
3. İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramış, doğal güzelliklerini koruyan çevre.
4. Evrende meydana gelen olayları denetiminde, egemenliğinde tuttuğunda inanılan soyut güç.

Tanımlardan da anlaşıldığı üzere insan ve doğa birbirinden ayrılmaz kavramlardır. İnsan, var olduğu günden itibaren doğayla yakın bir münasebet halindedir.

Sevinç Çokum, yazdığı bütün eserlerinde doğanın önemine dikkat çekmektedir. Öyle ki, *Çok Yapraklı İlişkiler* romanının ana temalarından bir de doğa sevgisidir.

Çokum, bireylerin sağlıklı bireyler olabilmesi için doğanın kucağında, doğayla iç içe olmaları gerektiğini savunmaktadır.

Eğitim, bireyleri çok yönlü olarak yetiştirmeyi hedefler. Tabiat bilinci gelişmiş bireyler yetiştirmek de bu hedeflerden biridir. Günümüzde dünyanın içinde bulunduğu küresel salgından sonra insanlar tabiatın önemini bir kez daha kavramıştır. Salgın dönemindeki en yakın dostumuz kuşkusuz ki tabiat olmuştur.

Çokum, romanlarında bir taraftan doğanın önemine dikkat çekerken bir taraftan da koruyamadığımız takdirde ortaya çıkacak felaketlere yer vermektedir.

Yazar, *Gözyaşı Çeşmesi* romanında tabiat sevgisinin atalarımızdan geldiğini Tefek Hanım'ın ağzından okuyucuya aktarmıştır:

"Biz genişlikte, kırdan, ovada büyüdük, kapalı yerde yürek dar olur, yine de hanlarımız saraylarını gün gün büyütmediler, dahası dahası deyip. Ne gün ekse onu ekleyip atadan kalan ne varsa darmaduman etmeyip koruya koruya bugüne geldiler. Benim Kırım Giray Sultan'ım yerde ufacık bir taş parçası görse onu bir pencere giriğine koyar yahut lazımlıdır, gedikleri kapatır, uygun taş aranır diye bir yere ayırır. Bizim hanlarımız binaları genişletmek yerine bahçeleri genişletip şenlendirdiler, çeşmeler, köprüler, mektep, medrese, mescit, camii yaptırıldılar. Asma bahçeleri, İrem bağları... Sultan efendim çiçekli bezekli çardaklarla, limonluklarla donattı bahçeleri." (GÇ, s.57)

Çiçekler ve ağaçlar, Çokum'un eski kültürümüzü devam ettiren varlıklardır. Eserlerindeki kahramanların çiçeklerle iç içe bir hayatı söz konusudur. *Çırpıntılar* romanında bunu özellikle dile etirmiştir.

"Bu evin kendine has kokusunu sevmeye başlamıştı. En çok da mutfağı ninesinin yaptığı yemekleri seyretmeyi, kavanozları, baharat kutularını açıp kapatmayı. Dantel örtüleriyle güzelleştirilmiş mutfakta reçeller kaynatıyordu ninesi. Şeftali, erik.. Avustralya'da böyle kokmazdı mutfaklar... Ninesinin mutfağı Alaeddin'in lambası gibi hüner gösteriyor, içerisinden türlü türlü lezzetler, tatlar, kokular, kelimeler taşıyordu. Ya yatak odasında, çekmecelerden, çarşaflardan yayılan o hoş koku neydi? Ninesi, "Lavanta" demişti. Küçük eflatun çiçeklerdir. Çamaşırlarınıza güzel koku verir. Son günlerde bana bir hal oldu. Güzel kokulu bir ot, bir yaprak buldum mu evin şurasına, burasına koyuyorum. Defne, yabani nane, iğde dalı, daha bir çok şey..."

Çokum'un romanlarında birçok çiçek adına rastlanır. *Arada Kalmış Tebessüm* romanında Ilgın'a babasının ölmeden önce vermiş olduğu kına çiçekleri gösterilir. Tohum varsa yaşam vardır. Yazara göre, bir şeyin tohumu saklanırsa onun yok olma ihtimali ortadan kalkar.

"Bunlar halkın çiçekleri. Evet, Türk halkı korur onları. Akşam sefalarını, kadifeleri, kral kızlarını, boru sarmaşıklarını nasıl saklıyorsa... Ve tıpkı hikâyeleri, masalları, darbimeselleri, hikmetleri, merhameti, vicdanı sakladığı gibi." (AKT, s. 259)

Çok Yapraklı İlişkiler romanında ise doğa yazarın özellikle üzerinde durduğu bir temadır. Kahramanlarına da Yamaç, Şelale, Yele, Arı Kuşu, Koza gibi tabiata ait isimler vermiştir. Bu romanda, tabiatı tahrip edenlere karşı derin bir öfke duymaktadır.

"Şehri yozlaştıranlara, tarihte görülmemiş biçimde yeşil alanları talan edenlere, rant sağlamak için arazi kapatan siyasilere, ruhsuz kuleler devrini başlatanlara karşı sessiz duramayan bu insanı kaç kişi hatırlayacaktı? Birçok işsiz, sınıfsız, yitkin, partisiz, borsada batmış, kredi kartı borçlarına gömülmüş, işini eşini, umudunu

kaybetmiş olanların canına kıydığı, alışveriş merkezi YellowTower denen kuleye o da tırmandı." (ÇYİ, s.37)

Yazar, farklı ağaç isimlerine eserlerinde yer verir. Ağaç sevgisini romanlarında özellikle vurgulanır.

"Bir toprak kaplara vurgunum bir de Anadolu yollarında karşılaştığım yabani yemiş ağaçlarına. Ahlat sözgelimi... Bilir misin Ahlat'ı? Koza bana taşı toprağı sevdirdi." (ÇYİ, s.78)

Yine bu eserde ağaçların farklı türlerine de yer verilir.

"Bakın bakalım, bu incirlerden sizin bahçelerde yoktur. Çakıl inciri deriz biz buna, bal gibi olur. Reçel yaparız çoğunluk, adettir bizde." (ÇYİ, s.89)

Daha önce *Arada Kalmış Tebessüm* romanında değinmiş olduğu tohum meselesini *Çok Yapraklı İlişkiler*'de daha derinlemesine ele alır. Yazar için tohum meselesi önemlidir. Yerli tohum üretilmeli ve bu tohumlar adeta bir hazine gibi saklanıp korunmalıdır.

"Olur olur, ben köklendiririm çileği, böğürtlenin dikensizi de mi varmış? Tohumlar hepten değiştirildi mi şimdi? Öyle diyorlar, hibrit mibrit çıktı bir de. Aman ha! Bizim bahçede neyin tohumu varsa sarar sarar kaldırırım. Kuşağında, cebimde, yemenimde tohum. O hibritler bir yıllıktır, seneye eksen çıkmaz. Bunları başka memleketlerde böyle ederlermiş ki para verip onlardan alasın. Olur mu? Kendi tohumunu kendin üreteceksin. Sende olmayan varsa alırsın o başka. Ondan sonra el aleme muhtaçlık insanın tıynetini de değiştirir. Tıpkı o tohumlar gibi. İşte böyle iki gözlerim. İncir çekirdeğini Şubatta doldurur, köklerine veririm. Çabuk gelişir, çabuk meyveye durur." (ÇYİ, s.90)

Bu romanda Gülümser, tohum saklamayı insanlığa hizmet gibi algılamaktadır. Gülümser'e bu aşkı öğreten Tohum Ana'dır.

“Çünkü toprak, tohum ve su insanın özgürlüğü demektir ve bunların içerisinde tohumun bağımsızlığı da artık söz konusuydu. İşte bunu anlatmaya çalışıyordu Tohum Ana; kendi üslubunun saf sözcükleriyle.” (ÇYİ, s.91)

Yazar, bu romanında doğayı korumayı kendilerine gaye edinmiş, kendilerine Doğaya Dönüş Hareketi adını veren gençler vasıtasıyla doğaya dikkati çekmektedir.

Çok Yapraklı İlişkiler romanında Yamaç, yazdığı şiirde yaşadığı acıyı sembolik bir ahlat ağacıyla anlatır.

*"Su gidince kuşlar da gitti...
Karanlığa resim yapmak gibi bir şeydi bu
Boş bir çöldü artık kalbim.
Bitmiş günün artıklarıydı topladıklarım
Oysa ne yıldırımlar vurabilirdi seni
Ne art arda seller...
Dizlerinin üstüne çöktün sen
Ahlat ağacım, ahlat ağacım*

*Güneşi uğurladık yabbozcuların istilâsıyla
Umutsuzluk tohumları ekiyorduk ya
Ne çıkacak bu hoyrat ellerin toprağından?
Çekilmiş bir kapının sessizliği şimdi için.*

*Hangi solfej çizgisinde kaldık?
İçimin noksan sayfalarını bir bilsen
Geç oldu belki. Dışa vurum için,
Karşı çıkışlı bir şarkı olacak bu, olsun..."(ÇYİ, s.291)*

Özet olarak denilebilir ki Sevinç Çokum'a göre insan ve tabiat birbirine sınımsız bağlıdır.

3.1.6. Öğretmenin Sahip Olması Gereken Nitelikler

Sevinç Çokum, kendisi de bir dönem öğretmenlik yaptığı için öğretmenlik mesleğinin önemine eserlerinde sıklıkla değinir. Öğretmenler toplumda yol gösterici rol oynayan örnek kişilerdir. Çokum'un romanlarında öğretmenler, her yönüyle örnek bir model sergiler.

Eğitim sistemindeki en önemli unsurlardan biri kuşkusuz ki öğretmenlerdir. Doğduğu andan itibaren öğrenmeye başlayan; ilk bilgilerini aileden öğrenen birey, büyüdükçe ihtiyaç duyduğu bilgileri planlı ve sistemli bir şekilde öğrenmeye ihtiyaç duyar. Bu süreçte devreye öğretmen girer.

Nurettin Topçu, *“Muallim meselesi, maarif dâvamızın ana meselesidir. Maarifi yapacak olan muallimdir şayet değerlendirilmezse maarifi yıkan da odur.”* diyerek eğitimdeki en önemli unsurun öğretmen olduğunu ifade etmiştir.

Çokum, genellikle öğretmenin olumlu özelliklerine yer verirken *Çırpıntılar* romanında olumsuz öğretmen özelliklerine de değinmiştir. Korhan, Avustralya'dan Türkiye'ye geldiğinde Edebiyat öğretmeni Nevin Hanım onu her konuda desteklerken İngilizce öğretmeni Münevver Hanım desteklemediği gibi çok kötü davranır. Münevver Hanım Korhan'ın korkulu rüyası haline gelir. Korhan'ın İngilizce öğretmeni ile arasının bozuk olması annesini üzer ve bu durumu düzeltmeye çalışır. Bir taraftan da İngilizceyi çok iyi bilmesine rağmen öğretmeniyle anlaşamamasına anlam veremez.

“Nasıl olur da İngilizce öğretmenin İngilizcenini beğenmez. Yoksa bilgiçlik taslayıp kızdırıyor musun onu? Yoksa derste haylazlık mı yapıyorsun?” (Ç, s.180)

Edebiyat öğretmeni Nevin Hanım, Korhan'a her konuda yardımcı olur. Türkçeyi geliştirmesi için kitap okumasını ve kompozisyon yazmasını tavsiye eder.

“Yazmamakta direniyorsun Korhan. Edebiyatla inatlaşıyorsun. Hadi çocuğum bırak inadı. Kendinle savaşıyorsun. Ne istiyorsun kendinden? Yaz bir şeyler... Yazmayı iste...” (Ç, s.199)

Edebiyat öğretmeni Nevin Hanım Korhan'a Avustralya'daki öğretmeni Caroline'i hatırlatır. Caroline, öğrencisine destek olan, ona rehberlik eden ve sevgiyle yaklaşan bir öğretmendir. Korhan kendisine Türkiye'ye dönmek istediğini söylediğinde aralarında şu konuşma geçer:

"Arkadaşlarından işittim Türkiye'ye dönmek istiyormuşsunuz. Dün annenle karşılaşmıştık. Bana bundan söz etmedi hiç.

Babamda ben de gitmek istiyoruz efendim.

Ya annen?

İyice düşündün mü bunu?

Evet, düşündüm efendim. Benim vatanım orası...

Senin ülken burası Korhan. Burası Avustralya. Buraya beş yaşında geldin. Türkiye'de yalnızca beş yılın var. O da gelişmemiş, çocukluk dünyandan çevrene aptal aptal bakındığın beş yıl. Yumurtayı çatlatıp koca kafalarıyla etrafı bön bön seyreden yavru kuşlar gibi demek istiyorum. Evet sen uçmasını burada öğrendin. Ötmesini de..."(Ç, s.155)

Gözyaşı Çeşmesi romanında Giray Han'ın hocası Samur Bilge'dir. Han ona saygı duyar, dediklerini önemser. Kendisine zamanında yönetenlerin sorumluluklarını anlattığı dersler vermiştir. Samur Bilge, sarayda üst görevde bulunmaktadır.

"Kuşkusuz Samur Bilge tarih kaynaklarına batıp çıkmış hatta bazı savaşlara gözlemci olarak katılmış bir hocaydı ve bu sebeple sarayda üst görevde bulunuyordu." (GÇ, s.115)

Giray Han, Samur Bilge'ye çok önem verse de yanlış yaptığı zaman onu uyarmadan durmaz.

“Benim kabullenemediğim nokta tenkide gelemeyişimizdir, ama sözlerimizin altında iyi niyetli olmalı, bırakın birileri sizi de tartsın, sınısın, soru sorsun. Neden soru sorma hakkından men etmeli? Bırakın bir karanlık bir aydınlığa çıksın!” (GÇ, s.115)

Lacivert Taşı romanında Doktor Cömert Bey aileye yol gösterici olması bakımından öğretmenle aynı role sahiptir. Bütün ailenin öğretmeni rolündedir. Tutku'nun hocası ise Daniş hocadır. Tutku fizikle uğraşır. Daniş Hoca da bu konuda ona destek olur. Daniş Hoca, tutkunun çalışmalarının etraflıca anlatılmasına razı değildir. Yazar, bu konudaki rahatsızlığını şöyle dile getirir:

“Bir alim bilgisini, bildikleri ile ilgili sırları neden insanoğlundan kaçıırır, bunu anlayabilmiş değilim.” (LT, s.259)

Deli Zamanlar romanında başkahraman rolündeki genç kız, eğitimin önemini kavramış, hayatı sorgulayan, hiçbir fikre körü körüne bağlı olmayan aydın, yol gösterici bir kızdır. Eğitimli insanların halka karşı sorumluluğu olduğunu gösterir.

“Ne olursa olsun, halkın bilgisizliği de aydınların eseri. Bunlar bizim insanlarımız, iyi yönlerini, sağlıklı yönlerini de görelim. İyi yönleriyle övünmekten kaçınmak gerekir. Yunuslar, Aşık Veyseller de halk içinden çıktılar. Halk cevherlerini yabana atmayalım.” (DZ, s.21)

Kırmalı Etekler’de Çise yazar fakat bir dönem öğretmenlik de yapmıştır. Özel bir okulda Hayatı Sevdirme derslerine girmiştir.

Bu romanda Çokum, öğretmenlerin giyinişiyle de örnek olmaları gerektiğini ifade eder. Çokum’a göre öğretmen, hal ve tavırlarıyla olduğu kadar giyinişleriyle de örnek olmalıdır.

"Kendi öğretmenlerim aklıma düşüyor, onların her gün giysilerini merakla beklediğimizi, tasarruflu giysiler de her zaman şık olmaya dikkat edişlerindeki özeni hatırlıyorum. Zarif bir kolye veya broşla, hafif bir makyajla, maşa çekilmiş ya da akşamdan sarılıp açılmış saçları ve bazen topuzlarıyla hoş görünüşleri hala belleğimde dipdiri duruyor. Ne güzel tayyörler giyerlerdi abartısız renklerde belleri hafifçe oturduk, etekleri dar ve uzunca. Kibar ve sallantısız küpeler takıyorlardı.

Yağmurlu, rüzgarlı havalarda sırtlarında trençkotlar, dökarklar yakaları kürklü, has yünlerden bol mantolar." (KÖ, s.109)

3.1.7. Ailede Eğitim

Aile, en küçük toplumsal kurumdur. Toplumun ayakta durabilmesi için gerekli temel öğelerdendir. Aile eğitimin başlangıç yeri olduğundan eğitimde ailenin rolü son derece önemlidir. "Aile, çocuğa ilk eğitimin verildiği yerdir. Her şeyden önce aile, bir okul öncesi eğitim kurumu olarak kabul edilir. Ailenin bu işlevlerinin bir kısmını eğitim kurumları üstlenmektedir. Ancak aile, hiçbir zaman çocuğunun eğitiminden kendini, bütünüyle soyutlanmış olamaz. Çocuk, okul yaşamına başladığında da aile, çocuğun eğitimi konusunda ona yardımcı olmak, yol göstermek, yöneltmek, yönlendirmek okulla iş birliği yapmak durumundadır. Bu amaçla okullarda bazı örgütler de kurulmaktadır. Ailenin çocuğun bedensel, fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal, ahlakî bir dil gelişiminde olduğu kadar okul başarısında da özenli bir yeri ve rolü vardır. Çocuğun söz konusu yönlerden sağlıklı bir biçimde gelişebilmesi, aile ortamıyla yakından ilişkilidir." (Şişman, 2009:87)

Aile, çocuğun biyolojik gereksinimlerinin yanında, ahlakî ve kültürel gereksinimlerinin de karşılandığı sosyal bir yapıdır.

Çokum'un romanlarında ailenin kutsal bir yönü de vardır. Çocuklar; sevgi, saygı, yardımlaşma gibi manevi değerleri de ailede öğrenir.

Lacivert Taşı romanında Devran Bey, ailesine bağlı, ailesini sevgiyle sarıp sarmalayan bir babadır. Çocukların eğitimine son derece önem verir. Oğlu Tutku, astronomiyle, fizikle ilgilenmektedir. Devran Bey her fırsatta aile içinde birlik ve beraberliğin önemine dikkat çeker. Ailesini birbirine sıkı bağlarla bağlı olarak yetiştirir. Oğlu Yedigâr'a yazdığı mektupta ailenin önemini bir kez daha vurgular.

"Hiçbir kapı eşiğinin öz evimizin eşiğine benzemediğini ve yalnız kendi eşiğimizde kul olabileceğimizi unutmayın. Evimizin dışında herhangi bir eşikte kul olmaktan ve irademiz dışında yanlış kararlar vermekten Rabbim bizi korusun. Kendi aklımız ve bilgimiz ve irademizle işlerimizi görmemiz elbette doğruya en yakın olandır." (LT, s. 150)

"Bir insan ne kadar sevgi doluyorsa o kadar insandır. İnsanın içini ancak sevgi doldurur. Sevgi kalıcıdır, insana yakışan odur." (LT, s.150)

"Onun için diyorum ki, birbirinizle kardeşlik bağlarınızı zedelemeyin. Sahip olduklarınızdan ırk, soy, sülale, uzak yakın ayrımı yapmaksızın yoksullara pay ayırın. Hatunum Telli Hanımın, senin ve diğer aile efradının hakkına düşenleri adaletlice dağıtın. Sevgili oğlum, bahçelerden eşit olarak yararlanın ve hayvanlara eziyet etmeyin! Haklarını ayırın ve ağaçların meyvelerini israf etmeden yeyin ve ağaçlarda kuşlar ve daha başka yaratılmışlar için pay bırakın." (LT, s.51)

Devran Bey'in bu mektubu ailenin önemine, sevgiye, insanlığa, tabiat ve hayvan sevgisine dair bir çok öğreti içermektedir. Bu bilinçte olan bir babanın çocuklarını yanlış eğitmesi söz konusu olamaz.

Çokum, her fırsatta ailenin önemini vurgulamaktadır. Kadınların eğitim alması gerektiğini bütün eserlerinde ayrıca dile getirmektedir.

"Bu çok önemli... Kadına, aileye, hele hele aileye sahip çıkmalıyız. Türk ailesi bozuldu mu milletimiz için büyük tehlikeler doğar. Kadınlarımız neler çekiyor şu erkeklerin elinden. Elbette kadınlarımızı el üstünde taşımalyız. Ama bu yetmez. Dış dünyayı kendimize olduğu kadar onlara da açmalıyız. Kadına evinin kadını olmak yetmemeli bence." (DZ, s.62)

Örnekte de görüldüğü gibi Çokum, Aypare karakteri aracılığıyla kadın erkek eşitliğine, kadının ayakları üstünde durması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Çokum'un romanlarında savaş, göç gibi zor zamanlarda bile aileler çocuklarının eğitim alması için uğraşırlar. Akıldan ve bilimden ayrılmayacak şekilde çocuklarını yetiştirirler.

"Hak Tealâ, Azrail Aleyhisselam'a buyurdu: Yerin dört tarafından toprak aldı. Anınçün beni âdemin suretleri ve levnleri muhtelif oldular. Hak Teala emretti ki, anı balçık ideler, acı ve tatlı ve tuzlu su ile onlar dahi balçık ettiler."

Bazen kitabın bir bölümünü kendisi anlatırdı:

"- Allah, aklı, imanı ve havayı gönderdi. Bunun üzerine Cebrail Aleyhisselam Adem'e hangisini seçersin? Diye sordu. Sen neyi seçerdin Rıfat oğlum?"

- Akli ana...

- Adem de öyle yaptı. Çünkü akıl nerede ise iman da orada idi. Haya da aklın ve imanın bulunduğu yerde idi. Bunların üçü birbirinden ayrılmazdı. Akli olmayanın imanı da olmazdı. Eve o, yanlış yolda bulunurdu. Sapmışlardan sayılırdı."(BD, s.10)

Çok Yapraklı İlişkiler romanında aileler çocuklarının eğitimi üzerinde çok durur. Tekin oğlu Korhan'ın kendi kültürünü, tanımamasından çok korkar. Oğlu yabancı okullarda okuduğu için kültürünü tanımayacağını düşünür.

"Bizim kökümüz vardı. Biz ailemizden pek çok özellikler aldık ve öğrendik. Onun burada yabancı okulda okuduğunu unutma! Bütünü yabancılaşmasından korkuyorum. Yalnız kalmasından da." (Ç, s.13)

Çırpıntılar romanında Sevinç Çokum, Caroline öğretmen aracılığıyla Türk ailelerinin çocuklara yaklaşımını eleştirir. Caroline Türk ailelerinin aşırı korumacı yapısının çocukları olumsuz etkilediğini belirtir.

"Çocuk reşit olduktan sonra kendi hayatını istediği gibi kurabilmeli. Onun bir kimliği bir kişiliği vardır artık. Böylece sorumluluklarını daha iyi kavrar." (Ç, s.36)

Esra, çocuğa küçük yaşlarda sorumluluk verilmesinin doğru olmadığını belirtir.

"Bence o yaşta da bir genç aile sevgisine ihtiyaç duyar. Aile çevresinden kopması, ailenin ilgisizliği onda ruhi sıkıntılar yaratabilir. Ve bazı hatalar yapmasına sebep olabilir." (Ç, s.36)

Bu romanda Türk ailesinin aşırı korumacı yapısı normal karşılanmamaktadır. Çocuğa sorumluluk vermek, kendi başına kararlar almasına zemin hazırlamak onun sevilmediği anlamına gelmez.

"Hayır, hayır! Yanlışın var. Bu çok yanlış. Biz yavrularımıza yeterince sevgi veririz. Sizin gösterdiğiniz sevgi aşırıya varıyor. Mesele budur. Aşırı sevgi ve ilgi kötü sonuçlar doğurur. Belli bir yaşa gelen evladınızı hayatın içine yalnız başına salmaktan neden korkuyorsunuz? On sekizine, yirmisine gelmiş bir genç artık kendi kendine karar verebilmeli, artık ailesine yük olmamalı ve kendi yolunu kendisi çizmeli. Böylece kişiliğini de bulacaktır." (Ç, s.36)

Çırpıntılar'da Korhan Avustralya'dan Türkiye'ye döndüğünde çok zorlanır. Okula uyum sağlayamaz. Özellikle İngilizce öğretmeni Münevver Hanım'la hiçbir şekilde anlaşamaz. Esra bir anne olarak bundan sorumluluk duyar ve Korhan'ın okuluna gidip öğretmenleriyle görüşür. Münevver Hanım, Korhan'ın her yönden çok kötü olduğunu vurgular. Esra üzerine düşeni yapmakta kararlıdır.

"Ben bir anneyim. Ne olursa olsun, kıyamam ona. Onu kim hurpalamaya kalkarsa karşı dururum. Belki yanlış belki doğru. Ben bir anneyim." (Ç, s.208)

Esra Korhan'la konuşarak ona güvendiğini, başarabileceğine inandığını söyler.

Aile toplumunun en önemli kurumu olması itibarıyla Sevinç Çokum'un romanlarında söz konusu edilmiştir. Aileler çocuklarının ellerinden geleni kuşkusuz yapacaktır. Kendilerini bu konuda yetersiz hissettiklerinde medreselerden alimlerden yardım talep ederler.

*Hilal Görününce'*de Giray çocuklarını Emin Hoca'ya teslim eder.

"İlminizden şüpheye düşmedim hocam. Çocuklarımı size emanet etmek isterim. Ama arada sırada aklıma takılıyor. Acep çocuklarımın Frenk dillerini öğrenmeleri onların terbiye ve görgülerini zedeler mi? Ben cahillik ediyorum. Cahilliğimi suratıma vur ki bileyim hocam." (HG, s.173)

Giray, bu romanda çocukları için yapabileceklerinin farkındadır. Yapamayacakları için ise hiç düşünmeden onları Emin Hoca'ya teslim edecektir.

"Ben nihayet bir çiftçiyim. Onlara toprağı sevdirebilirim. Onlara at binmesini öğretebilirim. Dedeleri ise ruhlarını destanlarla besler. Analarından ve bizden

sevgiyi, dirliđi, dűzeni ۆđrenirler. Biz bu kadarını yapabiliriz hocam. Gerisi sizin bileceđiniz iřtir.” (HG, s.174)

Örnekle de görűldűđü gibi Sevinç Çokum'un romanlarında aileler üzerine düşen görevleri ellerinden geldiđince yapar, eksik kaldıkları noktalarda bir başkasından yardım eder.

3.1.8.İlk, Orta ve Yükseköğretimde Eğitim

Bir Çin atasözű, *“Bir yıllık plan yapıyorsan mısır, on yıllık plan yapıyorsan ađaç, ömürlük plan yapıyorsan insan yetişir.”*der. Eđitim insanı çok yönlü yetiştirmeye yönelik bir sistem olduğundan önce insana ehemmiyet verilmelidir.

“İnsanı kalkındırmadan, onun kafasını da ruhunu da kontrollű, düzenli ve şuurlu bir seviyeye getirmeden yapılan her maddi hamle, akâmete mahkumdur. İř, onu hem kendi benliğiyle, hem de cemiyetle uzlaşmaya götüreren bir terbiye ile beslenmek ve böylece de ehlileştirdikten sonra aktif hâle getirmektedir.” (Ayverdi, 2019:28)

Sevinç Çokum, romanlarında milli ruhtan beslenen bir eğitimden yanadır. Batı körü körüne taklit edilmemelidir. Atatürk'ün anlayışında olduğu gibi olumlu özellikler alınmalıdır. Kendi milli ve manevi değerlerimizle örtüşmeyen bir sistem kesinlikle benimsenmemelidir.

“Ama benim kızdığım insanın yabancı bir ülkede okuması değil, özellikle Türkiye’de, Türkiye’yi yönetmek üzere bunların bir sınıf konumunda olması.” (GR, s.107)

“Kendi kimliğinden kaçarak başkalarının kimliğinde can bulmaya çalışıyorsun. Fakat bir süre sonra onlar sana azap vermeye başlıyor. Yani gerçeğin kendisine değil, gerçeğe benzeyenlere tutunarak yaşıyorsun. Peşinde koştuğun kahraman yoksa sen misin?” (GR, s.160)

Çokum’un romanlarındaki kahramanlar milli özelliklerini hiçbir zaman terk etmez.

“Ama ben yine de kabuğumu terk etmemiştim. Kabuğum, efsanelerim, masallarım, yabaniliğim, kendime dönük planlarım benimle birlikteydi yine.” (DZ, s.131)

Çokum, *Çırpıntılar* romanında "tektip" insan yetiştirilmesini sert bir şekilde eleştirir.

"Çünkü buraya insan özgürlükleriyle savaşılabilecek tek tip insan yetiştirmekten başka derdi olmayacak ve bundan nemalanacak bir alçak gerekiyordu." (ÇYİ, s.108)

Çokum'a göre bireylerin taşınması gereken en önemli niteliklerden birisi kendi kararlarını verebilmesidir. Romanların çoğunda bunun önemine dikkat çeker. *Karanlığa Direnen Yıldız* romanı şu şekilde başlar:

"İnsanların kendi kararlarını başkalarının vermesiyle toplumun her kesiminde bir "Uydu Vicdan" şekillenmişse tehlikenin en büyüğü karşımızda demektir." (KDY,s.5)

Çocuklar, ilköğretimden itibaren istedikleri mesleği seçebilecek bilinçte yetiştirilmelidir. Çokum, *Karanlığa Direnen Yıldız* romanında ailelerin, hoşlarına gitmese de, çocuklarının istediği mesleği seçmelerine destek olmaları gerektiğini belirtir.

"Enis Bey, çocuğunun doktor olmasını isteği halde bu yeteneğinden dolayı edebiyatı seçmesine ses çıkartmamış ve hayal kırıklığıyla sonuçlanan dergi çalışmalarını küçümsememişti. Tam tersine bütün bu çabalarını yarınki önemli yerlerin insanını hazırlayan adımlar olarak yorumlamıştır." (KDY, s.15)

Yine bu romanda Çokum, bireylerin fikir sahibi olmalarının önemine dikkat çeker.

"Fikirsiz hürriyettense, hürriyetsiz fikir tercih ederim." (KDY, s.163)

Çokum, tek tip bireylerin yetiştirilmesine şiddetle karşı çıkar. Bunu her fırsatta dile getirir. Ona göre eğitim, özellikle birbirinden farklı bireyler yetiştirmelidir.

"Başkana çetrefil insan yapısının değişkenliğini anlatacak ve onun sadece matematiğe inanan zihnini aralayarak insanın bir hacimden, kütle ve ağırlıktan, yükseklik ve enden, sıvı, gaz ve katıdan, kimyasal formüllerden, sadece sadece bunlardan yoğunlaşmış ve oluşmuş olmadığını haykırarak insanın tamahkârlığını, maddeye bağımlılığını, acıyan, seven, pişman olan, isyan eden taraflarını..."(ÇYİ,s.198)

Çokum bu romanında, tektip olan insan topluluğuna karşı olduğunu özellikle vurgular. Doruk Sayman'ın yazdığı mektupla okuruna mesaj iletir.

“Tanrı insanı çok yönlü yaratmıştı, değişebilirliğini hesaba katarak. Ben bunu düşünemedim ve istedim ki şeklini çizdiğim, kişiliğini yoğurduğum bir tipler olsun insanlar. Bunun için çabaladım; çünkü böyle olduğu sürece onlar bana bağlı kullarım olacaklardı.” (ÇYİ, s.330)

Okumak, hem dinimizde hem de kültürümüzde önemli bir öneme sahiptir. Kur'an'ın ilk emri “Oku”dur. Çokum, okumanın önemine bütün eserlerinde yer vermektedir. İnsanın kendini tanımasının ayrıntıları fark etmesinin ve düşüncelerini geliştirmesinin yegâne yolu kitap okumaktır. Romanlarında fırsat buldukça okumanın önemine değinmiştir.

“Mürekkebin, kurşunun, kağıdın kokusuna alışmalıydı insanlar ve vapurlarda, kuyruklarda, duraklarda, otobüslerde okumayı; -ama nasıl- köpeğin kenesiyle gezmesi gibi insanın da kitapları, gazeteleri, dergileriyle iç içe yaşaması gerektiğini öğrenmeliydiler. Halkın, karın doyurup rahat döşekler araması kadar, kağıda, kaleme özlem duymasını istiyordum.” (DZ, s.13)

“İnsanlar kızıyla erkeğiyle okumalı okumalıydı, dağlar aşılmalıydı, geçitlere sarp yerlere varılmalı ve insanlar suyu sabunu, ilacı, elektriği, yolu, insanlığı, sevgiyi, aşkı oralara da götürmeliydi. Yarımolar bütüne eksikler tamamına ulaşmalıydı.” (DZ, s.185)

“Kitapları okumamazlık etmeyin! Gergin günlerde size yoldaşlık ederler. Verdiğim kitabın okunmasını sonra da iade edilmesini isterim.” (GÇ, s.229)

Çokum, *Gülyüzlüm* romanında maddi imkânsızlıklar dolayısıyla okuyamayan Ayşenaz'ın hikâyesine yer vermiştir. Ayşenaz köyden annesiyle beraber çalışmaya İstanbul'a gelir. Annesiyle farklı yerlerde yaşamak zorunda kalırlar. Ayşenaz Binnur Hanım'ın yanında kalır ve ona bakar. Binnur Hanım Ayşenaz'ın okuması için elinden gelen her şeyi yapacağını söyler.

“- Ayşenaz sen niye orta okula gitmedin?”

- Ben mi? Bilmem. Benim Asım ağabeyim ortayı bitirdi. Liseye gidecek bu yıl notlarını yazmış mektubunda, çok çalışandır ağabeyim. Herhalde mühendis filan olacak.

- Seni okula göndersem gider misin? Yeniden başlar mısın okula?

- Ben mi okula gideceğim?

- Sen ya... Tabii ki okumaya gerçekten hevesin varsa.

- Ya Nurcan Ana, Reşit Amca? Onlar ne derler? Onlar izin verirler mi ki?

- Masraflarını ben karşılayacağım. Onlara ne bundan?

- Ama... O zaman sana kim bakacak Binnur Ana?

- Bak şunun dediğine... Elden ayaktan düşmedim ya ben? Yaz sonunda kayıt için müracaat ederiz. Buraya yakın bir okul var. Oraya göndeririz seni. Okul çıkışında oyalanmadan doğruca eve gelirsin. Olmaz mı?

- Ondan sonra da liseye giderim değil mi Binnur Ana?

- Ne çabuk dur bakalım ortaokulu bitir de... (GY, s.159)

Anne, anneciğim... Binnur Ana beni okula gönderecek ben okullu olacağım duydun mu? "(GY, s.159)

Çırpıntılar romanında Korhan Avustralya'dan Türkiye'ye geldiğinde Türk okuluna yazdırılır. Türk okulu olumlu olumsuz özellikleriyle romanda anlatılır.

"Aydınlık sınıflar, güneş yüzlü çocuklar, güler yüzlü öğretmenler, bahçenin çok renkli ağaçları, her şey insanı öğrencilik günlerine heveslendirecek gibiydi. Esra ve Tekin okulun ilk günü sevinçten, heyecandan ağlayacak haldeydiler. İşte vatanlarındaydılar. Çocukları Türk okuluna gidiyordu." (Ç, s.179)

“Okula otobüsle gidip geliyordu, şimdiden arkadaş edinmişti. Ama çoğu ders boş geçiyordu. Öğretmenler dama taşı gibi durmadan yer değiştiriyorlardı. Bazı derslerin öğretmenleri henüz ortada yoktu. Çocuklar derslerin boş geçmesine alışmış, şimdiden aylıklığa başlamışlardı.” (Ç, s.180)

Çokum’a göre eğitimde fırsat eşitliği olmalıdır. Kız çocuklarının mutlaka okutulması gerekir.

Deli Zamanlar romanında Aypare’nin özgürlüğünü okumuş olmasına bağlar.

“Biz aşağı mahalledeyken Aypareler de bizim evin biraz aşağısındaki büyük ahşap eve taşınmışlardı hani. Bir Rumeli rüzgârı esmişti onların gelişleriyle birlikte. Ben yağmurlu pencereden Aypare’yle ablasının yokuştan aşağı inişlerini seyrederdim. Öteki kızların çeyizlerini işledikleri demlerde onlar fakültede okuyorlardı, okumanın getirdiği bazı özgürlüklerle donanmışlardı. Sunalar gibi gelir geçerlerdi, güvenli, mağrur.” (DZ, s.30)

Ağustos Başağı’nda Osman’ın hayali, Baytar mektebine gitmektir.

“Ben baytar mektebine gitmek istiyorum. Malûm ya, Mehmet Akif de o mektebi bitirmiş. Sırat-ı Müstakim ve Sebil’ür-Reşad mecmualarından tanıdığımız Akif...” (AB, s.86)

Hilal Görününce romanında üniversitenin yerini medrese tutmaktadır. Giray, Emin Hoca’ya medreseyi sorar. Emin Hoca’nın cevabı ile medrese eski ve yeni hâli okuyucuya anlatır.

“Sormak istediğim medreselerdi. Ben medrese görmedim. Sağdan soldan duyduklarım da medreseyi anlamam mümkün değil. Acep yeni bilgilere ihtiyacımız yok mu? Bana kendi kabuğumuza çekilmiş gibi gelir.” (HG, s.172)

“Dünyaya ışık salan ilimler, unutma ki medreselerden doğmuştur. İslami ilimlerin yanında, tıp, riyaziye, hendese ve edebiyat gibi ilimler ve sanatlar da ocağın tedrisatına dâhil edilmiştir. Devlet nice büyük ise, bu ilim yuvası da o derece bereketli kurumaz bir kaynakmış. Belki de eski devirlerde insan aklı, ağacın ilk

meyvesi veya topraktan alınan ilk mahsul gibiydi. Zamanla kısırlaştı. Belki onu besleyen kaynağı eliyle kuruttu. Sözü şuraya getirmek isterim Giray. Bugün kâinatı içine alan o mükemmel duyuşların ve fikirlerin parıltısı sönmek üzeredir. Bunu gene insanoğlunun kıt aklı söndürmektedir. Öyle bir zaman gelecek ki biz bu muhteşem kubbelerin altındaki sırrı da anlamaz olacağız. İnsan küçülüyor Giray Can, kendisiyle birlikte dünya da küçülüyor." (HG, s.173)

Çokum, üniversitelerin siyasetle iç içe olmasına karşıdır. Üniversiteler siyasi ideolojilere yer vermemelidir. Üniversiteler siyasetten uzak kalıp ilim irfan yuvası olmalıdır.

"Sahiden üniversite sadece insanları bu kabuk üzerinde mi düşünmeye itiyordu? Sahiden o kabuğun ötesinde duyan ve düşünen, ürpertileri olan insanlar bu dünyadan çekip gitmişler miydi? Vicdanlar başıboş muydu? Böylesi bir ilim, ilim miydi? İlim adamı eğer kazanç ve hak edilmemiş unvanlar, politik arenalar peşindeyse ilimle bağıni koparmış olmuyor muydu?" (KDY, s.79)

Çokum, *Karanlığa Direnen Yıldızlar*'da öğrencinin siyasetten uzak durması gerektiğinin altını özellikle çizmiştir.

"Talebe bilgiye talip olandır. Talebe bilge değildir, öğrenmekte olan biridir. İlim adamı da ondan ilim talep eden talebe de politikadan uzak durmalı. Çünkü politikaya bulaşmış ilim, tarafsız olamaz." (AKT, s.79)

Eğitim sistemimizdeki temel sorunlardan biri de sınav kaygısıdır. Çokum *Deli Zamanlar* romanında bu kaygıya dikkat çeker.

"Ta çocukluğumuzdan bu yana elimizde kağıt kalem terlemiyor muyduk? Hep sınav korkusuyla "Sırat" duygularıyla bunalıyor muyduk?" (DZ, s.151)

Çokum' un önem verdiği bir diğer konu da yabancı dil meselesidir. Eğitim süreci en az bir yabancı dil meselesidir. Eğitim süreci en az bir yabancı dil öğrenilerek tamamlanmalıdır.

“Evet. Ülkeleri idare edenlerin birkaç lisan bilmeleri gerek. Fransızca, Rusça, Arapça, Lehçe öz dilim dışında bildiklerim.” (GÇ, s213)

Görüldüğü gibi Sevinç Çokum, romanlarının neredeyse tamamında ilk, orta ve yükseköğretim düzeyinde verilen eğitime değinmiştir.

SONUÇ

Sevinç Çokum, romanlarında toplumu ilgilendiren her meseleye titizlikle değinmiştir. Eğitim de bu meselelerin başında gelir. Kuşkusuz ki insan dünyaya geldiği andan itibaren eğitim sürecinin içine dâhil olur.

Eğitim bireyi çok yönlü geliştirmeyi hedeflediğinden toplumdaki birçok unsur ile ilişkilidir. Onun romanlarında farklılıklara saygı duymak öncelikli konulardandır. İnsanlar yaratılıştan birbirlerinden farklıdır. Dolayısıyla, farklılıklara saygı duymayı toplumun zihniyetine yerleştirmek eğitimin temel işlevlerinden olmalıdır. Eğitim bireyi farklı alanlarda geliştirmelidir. “Okumak” Çokum için hayati derecede önem taşır. Bir ülkenin fertleri kitaplarla, dergilerle iç içe yaşamaya alışmalıdır.

Tabiat bilinci kazandırmak diğer önemli konulardandır. Ona göre ülkesine bağlı bir birey aynı zamanda ülkesindeki doğal zenginliklere de bağlı olmalıdır. Eğitimin bireye kazandırdığı temel kazanımlardan biri de tabiat karşısındaki hassasiyettir. Eğitim kurumları doğa ile iç içe, doğaya saygılı, doğadaki tüm canlıların yaşamını en az kendi yaşamı kadar önemseyen tabiatı koruyup kollayan bireyler yetiştirmelidir.

Aile, eğitim içerisinde büyük önem teşkil eder. Fertler ilk eğitimlerini ailede aldıklarından temel sağlam oluşturulmalıdır. Çokum'a göre, aile çocuğun sadece biyolojik gereksinimleri karşılamakla yükümlü değildir.

Ailede elde edilen kazanımlar bireyi ömür boyu etkilemektedir. Bu yüzden, aileler çocuklarının ahlaki, dini, milli, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını da karşılamakla yükümlüdür. Anne ve babalar çocuklarını destekleyen, cesaretlendiren, kendi sorumluluklarını üstlenebilen çocuklar olarak yetiştirmekle yükümlüdür.

Nihayetinde, bir birey toplumun tamamını etkileyecektir. Aileler, çocuğa küçük yaşta sorumluluk vermeli; çocuğun sevgi, saygı, kabul görme ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Milli bilinç kazandırmak da eğitimin temel hedeflerinden olmalıdır. Batı körü körüne taklit edilmemeli, kendi milli manevi değerlerimizle harmanlanmış bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Aksi halde, bu sistem üzerimize tam oturmayan bir elbise gibi emanet duracaktır. Başka toplumların eğitim sistemini almak yerine kendi özgün sistemimiz geliştirilmelidir. Nihayetinde, başka bir toplumda o sistemin başarılı olması o topluma ait özellikler barındırmasındandır. Özümüze hitap etmeyen bir sistem ne kadar mükemmel olursa olsun istenildiği ölçüde başarılı olamayacaktır. Eğitim kurumlarımızda öncelikli olarak dilimize önem verilmeli, dilimizin tüm imkanları gençlerimize öğretilmelidir.

Çokum, masal, halk hikâyesi, deyim ve atasözleri gibi kültürümüzden izler taşıyan sözlü ürünlere de yer verilmesi gerektiğini belirtir. Bu kültürel zenginliklerimiz kesinlikle yeni nesillere unutturulmamalıdır.

Eğitim kurumlarında verilecek eğitime gelecek olursak, bireylere öncelikle “kendi kararını kendi verme becerisi” kazandırılacaktır. Çokum, kişinin kararını başkası tarafından verilmesini “uydu vicdan” olarak tanımlamaktadır. Uydu vicdan bir toplumun başına gelebilecek en kötü felaketlerdendir.

Eleştirel düşünmek genellikle zordur ama öğrencilere eğitim ile eleştirel düşünebilme becerisi kazandırılmalıdır. Bireylere kişisel sorumluluk bilinci kazandırılmalıdır. Bireysel hakların önemli olduğu fakat her şeyden önce gelmediği öğretilmemelidir. Bencil bir bireyin topluma katkısı olmayacaktır.

Öğrenciler, istedikleri mesleği seçebilecekleri konusunda aileleri ve öğretmenleri tarafından desteklenmelidir. Anne ve babalar kendilerinin elde edemediği başarıların sorumluluğunu çocuklara yüklememelidir. Çocukların fikir sahibi bireyler olarak yetiştirilmesi aile ve eğitim kurumlarının ortak vazifesidir.

Şunu özellikle belirtmek gerekir ki Çokum, tektip bireylerin olduğu bir topluma şiddetle karşıdır. Yaratıcının bile çok yönlü yarattığı insanın tektipleşmesine tahammülü yoktur.

Çokum, toplumun hiçbir koşulda ilimden ve bilimden ayrılmaması gerektiğini vurgular. Bilim evrensel bir kavram olduğundan her koşulda kılavuz olmalıdır. Ona göre, özgürlüklere ancak akıl ve bilgi ile ulaşılır. Sevinç Çokum için en büyük mahkumiyet cehalettir.

Okumak, toplumun mutlaka benimsemesi hatta hayatın merkezine yerleştirmesi gereken bir kavramdır. Toplumun içinde bulunduğu savaş, göç, deprem, darbe, toplumsal değişimler gibi en zor şartlarda bile okumanın önemine dikkat çekilmiştir.

Özellikle üniversiteler bireyleri sorgulamaya, düşünmeye, okumaya ve araştırmaya yönelmelidir. Değişime ayak uyduran toplum devamlılık sağlayacaktır. Değerini yitirmiş, yozlaşmış, geçerliliği kalmamış kurum ve kuruluşlar çağa ayak uydurmalıdır. Üniversiteler ezberci bir şekilde eğitim vermemeli, farklılıklara açık kurumlar olmalıdır. Eğitim kurumlarında alışlagelmiş derslerin dışında; şehircilik ve çevre, hayatı sevdirmeye, düşünme, sorgulama, tabiat bilinci gibi derslere de yer verilmelidir.

Öğretmenler, öğrencileri bireyci değil toplumcu olarak yetiştirmelidir. Bir kişi bile toplumu değiştirme potansiyeline sahiptir. Eğitim, kişisel çıkarlarına göre değil kişisel sorumluluklarına göre hareket eden bireyler yetiştirmelidir. Ancak, evrensel etik anlayışıyla hareket eden fertler yetiştirilirse her yönden gelişmiş bir toplum ortaya çıkacaktır.

Öğretmen, toplumun her düzeyinde; bireylerin kendini gerçekleştirebilmesi için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmakla görevlidir. Sürekli değişim halinde olan toplumumuza bireylerin uyum sağlamasını sağlayacak en önemli kişidir. Bu sebeple, öğretmenler her türlü ilerleme ve gelişmelerden haberdar olmalıdır.

Öğretmen öğrencilerinin bireyselliğine, kişisel çıkarlarına, benlik bütünlüğüne saygı duymalı ve öğrencilere kişisel sorumlulukları kazandırmalıdır. Dürüstlük, objektiflik, karşılıklı saygı, güven, eşitlik ilkelerine sahip olmalıdır.

Özetle; eğitim bireylere eleştirel düşünme, olaylara çok yönlü bakabilme, ayrıntıları fark edebilme, diline, kültürüne, dini ve milli değerlere sahip çıkabilme en önemlisi de sorgulama becerisi kazandırılmalıdır. Sokrates'in de dediği gibi sorgulanmayan bir yaşam, yaşamaya değmez.

Çokum'a göre uygar bir ülke olabilmek için kitap okumak, selam vermek, hayatı sevmek ve düşünceyi çekinmeden söylemek gerekir.

KAYNAKÇA

Sevinç Çokum'un Çalışmada İncelenen Eserleri

- Çokum, Sevinç. *Zor*. Ankara: Töre-Devlet Yayınları, 1977.
- Çokum, Sevinç. *Arada Kalmış Tebessüm*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.
- Çokum, Sevinç. *Bizim Diyar*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2012.
- Çokum, Sevinç. *Deli Zamanlar*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- Çokum, Sevinç. *Karanlığa Direnen Yıldız*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- Çokum, Sevinç. *Tren Burdan Geçmiyor*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- Çokum, Sevinç. *Kırmalı Etekler*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2014.
- Çokum, Sevinç. *Çırpıntılar*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Çokum, Sevinç. *Gece Rüzgarları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Çokum, Sevinç. *Gülyüzlüm*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Çokum, Sevinç. *Lacivert Taşı*. 2. Basım. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Çokum, Sevinç. *Ağustos Başağı*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2016.
- Çokum, Sevinç. *Gözyaşı Çeşmesi*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2016.
- Çokum, Sevinç. *Hevenk Kayıp İstanbul*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2016.
- Çokum, Sevinç. *Hilal Görününce*. 4. Basım. İstanbul: Kapı Yayınları, 2017.

Yararlanılan Kaynaklar

Akalın, Ş. v.d. (2009).*Büyük Türkçe Sözlük*. 10. Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Akın, K. *Sevinç Çokum'un Romanlarında Eğitim Değerleri ve Türkçe*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2009.

Akyüz, E. *Politik Bir Duruşu Olan Roman Çok Yapraklı İlişkiler*. Star Kitap, 2013.

Altıntaş, A. "Sevinç Çokum ile Söyleşi." *Türk Dil Kurumu Dergisi* (2015).

Atatürk. *Nutuk*. Ankara: Marmara Üniversitesi Yayınları, 2008.

Ayverdi, S. *Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*. İstanbul: Kubbealti Yayınları, 2019.

Bauman, Z. *Eğitim Üzerine*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.

Dağ, N. *Sevinç Çokum'un Romanlarında Sosyal Yapı*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman, 2012.

Ertuğrul, A. *Hicret Bey ve Oğulları*. Yenişafak Kitap Eki, 2011.

Gatto, T. J. *Eğitim Bir Kitle İmha Silahı*. İstanbul: Edam, 2018.

Govey, S. C. *Etkili İnsanların Yedi Özelliği*. İstanbul: Varlık Yayınları, 2017.

Güntekin, N. R. *Çalıküşu*. İstanbul: İnkılâp Yayınları, 2006.

Haynes, F. *Eğitimde Etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.

Illich, I. *Okulsuz Toplum*. İstanbul: Şule Yayınları, 2017.

Kaplan, M. *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Dergâh Yayınları, 1987

Moran, B. (2008). *Türk Romanına eleştirel Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.

Moran B. (2009). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Petrov, G. L. (2019). *Beyaz Zambaklar Ülkesi'nde*. İstanbul: Koridor Yayınları, 2019.

Ranciere J. *Cahil Hoca*. İstanbul: Metis Yayınları, 2018.

Spring J. *Özgür Eğitim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2019.

Şişman, M. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 2009.

Topçu, N. *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.

Wolynn, M. *Seninle Başlamadı*. İstanbul: Sola Unitas, 2020.

Yeşilyaprak, B. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 2009.

EKLER

EK 1: Sevinç Çokum' la Yapılan Söyleşi

Sevinç Hanım öncelikle bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim. Romanlarınızı incelediğimde renklere, çiçeklere çok yer verdiğinizi görüyorum. Çiçeklere olan ilginiz aileden mi geliyor?

Söyleşi için ben size teşekkür ederim. Çok renkli bir dünyada yaşadık biz. II. Dünya Savaşı sonrası bir barış dönemi var. Bahçeli evler de oturuyoruz, hayatımız bu bahçeli evlerde geçiyor. İstanbul' da o zamanlar nüfus daha az. İç göçler daha sonra hızlanıyor. O yıllar pembe yıllar oluyor. Cronin'in romanları vardır. Ben o romanlarla başladım zaten okumaya. Edebiyat sevgim o yıllarda başladı. Yeşil Yıllar, Pembe Yıllar diye iki kitabımı okudum. Pek çok kitabını okudum daha sonra. Yeşil Yıllar çocukluk yıllarını anlatıyor. Bizim de böyle yeşil yıllarımız oldu.

Biz üç kardeş rahatça Adalar'a gidebilirdik. Moda'ya, plajlara giderdik. Serbest güzel bir hayattı o. Aile olarak komşularla kırlara, pikniklere giderdik. Kayıkla Beşiktaş'tan Küçüksu'ya geçerdik. Tanıdığımız sandalcılar vardı. Aşıklar Tepesi'ne giderdik. Burada bir gazino vardı. Gazino derlerdi o zaman. Ağaçlık, tepelik bir yerdi. Tepelerde Katır tırnağı çiçekleri açardı sapsarı. Oradaki ağaçlara salıncaklar kurar sallanırdık.

Çiçeklere babam çok meraklıydı. Babam boya ve cila imalatçısıydı. Babamın hoca unvanı verilmiş kişileri vardı Üsküdar'da. Bu hocaların dükkânları vardı. Mustafa Düzgünman Hoca'nın oğlu ebru sanatçısı Necmettin Okyay hattat o da dayılarıydı. Bu dükkanda haftada bir sanat toplantısı olurmuş. Babam da oraya mal götürüyor o da sohbete giriyor. Doğancılar'da bir konakta oturuyormuş bu aile. Bahçelerinde

envai çeşit çiçekler varmış. Babam bize o bahçeden çiçekler getirirdi. Biz de Beşiktaş'ta bahçeli ahşap bir evde otururduk, getirdiği çiçekleri bahçemize dikerdik. Bu aileyle yakınlığımız varmış. Büyük ablam Saime dünyaya geldiğinde bu ailenin hanımının adını vermişler ablama.

Annem anlatılarıyla, babam dünya görüşüyle beni çok etkiledi. Annemin anlattığı bugün kullanılmayan birçok şeyi kaydettim. Dedem bu dünyaya geldiğinde anneme bir mektup yazmış. Çocuğun dünyaya gelmiş gözlerinden öperim diye bir mektup yazmış. Dedem çok sevilen bir kişiymiş. Fincanlarını, diş fırçalarını düzenli bir şekilde dizermiş. Kalemlerini açar açar masasına koyarmış.

Aşıklar Tepesi'nde bambaşka bir hava vardı. Gerçekten aşık gelirdi. O tepede bir masa tutardık. Hem getirdiğimiz şeyleri yer hem de sipariş verirdik. komşularla otururduk. Hatta bir komşumuz vardı karı koca. Bunlar birbirlerine çok aşıkta orada otururlardı birlikte. Ben bu komşularımızın hikâyelerini yazdım. Bir hikâyemde onlara yer verdim.

Dışarı çıktığımız zaman ben bu tabiatın renklerini belleğime yazıyordum. Çiçek sevgisinin babamdan geldiğini düşünüyorum. Menekşeyi severim, menekşeyi annem de severdi. Mesela bazı yerlerden mektup gelirdi. Menekşeli bir kağıtla gelirdi mektubu.

Dedemin kalemleri açıp kullanışı anneme ve bana da geçmiş. Annem zaten şiir yazıyordu. Babam kimsesiz ama okumayı yazmayı öğrenmiş.

Çiçek sevgisi babamdan, annemden geliyor. Ailecek çok seviyoruz. Ablam Saime botanik üzerine çalışmasını istemişti. Babam Bodrum'da bahçesinde çiçek yetiştirmeye devam etti. Biz doğa çocuklarıyız o yüzden apartman hayatını benimseyemedik.

Hâlâ gidip bakıyorum tohumlarım çıkmış mı diye. Bahçemdeki bütün ağaçlarıma nazar boncuğu taktım.

Lacivert Taşı romanınızda sizden çok şey görüyoruz. Sizi bu romanı yazmaya iten şeyler nelerdi? Açıklar mısınız?

Babam, ağabeyleriyle birlikte Siirt'ten yedi yaşında geliyor. Kimsesiz bir çocuk benim babam. Bana da bazen "Neden bu kadar güzel yazmana rağmen popüler olmadı" diye soruyorlar. Ben de diyorum kimsesiz bir adamın çocuğu ancak bu kadarını yapabildi.

Babam göç ettiğinde annesi orada kalmış iki ağabeyi Çanakkale'de şehit oluyor. Ben, *Lacivert Taşı*'nda doksan yaşında bir hala kızım Gazel teyzemden dinlediğim pek çok şeyi anlattım. Birkaç kez onun ziyaretine gittim. O bana bir çok şey anlattı. Bir kardeşi eşkıya öldürüyor yolda. Bir tanesi evlendiği gün vefat ediyor. Gazel Teyze bana çarşıda bir şey görmüş dedi. Bir kadının nazarı değmiş dedi. Güneydoğu'da bir efsane vardır. Memuzin, iki sevgili ve ortalarında çıkan onları ayıran bir çalı.

Bir şey görmüş çarşıda siyah bir kadın görmüş diyor. Çocuk ondan sonra o gece vefat ediyor çocuk. Alışveriş yaparken bir kadın "Şu çocuğa bak, şu kıza bak" demiş. Çocuk, o Selvi. O kadar güzelmış ki. Nazar değmesin diye bazen peçeyle dolaşmış. Kum fırtınalarından dolayı da takıyor olabilir. Bana nazar değişiyor diye taktığını söylüyordu. O kadın Selvi'nin evleneceği kızı beğenmiyor. Ben sonra romancı muhayyilele o kızı yüzünde yaralar var olarak anlattım. Heyzeban cadısı diye anlattım o siyah kadını. O romanda canlandırdım o tipi. Dede kervancı. Çerçi olan dede Cizre'de bir salgına yakalanıyor. Araştırdığımda bu salgının kolera olduğunu anlıyorum. Cizre'de iki üç gün içinde vefat ediyor ve devesini yalnız olarak getiriyorlar. O sahne romanımda da var zaten.

Sevinç Hanım, yazarlık anlayışınız hakkında bilgi verebilir misiniz? Zamanla değişiklik oldu mu tutumunuzda, açıklayabilir misiniz?

Dönem dönem farklı şeyler ortaya koydum. Tarihi romanla başladım, *Bizim Diyar*, *Hilal Görünce*, *Ağustos Başağı* gibi. Sonra yakın zamanları yazdım. Çünkü çağımın tanığı olarak bunları yazmam lazım. Yakın tarihten iki binli yıllara kadar geldim. Bazı belirli dönemleri romanlarımda işledim. İlk yazdığım *Zor* romanı tarihi değildir. Ona bir daha baktığımda birtakım acemilikler gördüm. O kitabımı beğenenler de oldu. İnci Enginün'ün onunla ilgili bir yazısı vardır. Eleştiriler de oldu. Olumsuz eleştirileri oldu. *Bizim Diyar*, *Hilal Görünce*, *Ağustos Başağı* bunlar tarihi roman. Eşimin ailesi Kırım'dan göç etmiş. Annemin tarafı da Üsküp'ten göç ediyor.

Onların anlattığı hikâyeleri, yaşanmışlıkları not ediyordum. Bir roman yazdım daha sonra. Bazı isimleri aynen muhafaza ettim bazılarını değiştirdim.

Hilal Görününce'de yazılı kaynaklardan yararlanarak yazdım. Yazarken Kırım'ı henüz görmemiştim. Kırım'a daha sonra gittim. 2000 yılına kadar dört tane romanım var. 2000 yılından şu güne kadar bugün de yazdığım ile beraber on tane romanım var. Bazıları 2000'den sonra yazılmış olan romanlarımı anlatıyor. Nedense o dönemlerde yazdıklarım çok okunuyor sadece benim romanlarım bunlar gibi davranılarak tezler hazırlanıyor, ödevler veriliyor. Ben bundan rahatsız oluyorum. Çünkü neden oluyorum: Sevinç Çokum bir bütündür. Her devirde başka türlü olmaya çalışmıştır, başka farklılıklar yaratmaya çalışmıştır. Bu bilinsin istiyorum. Nietzsche'nin bir sözü var biliyorsunuz, "Derisini değiştirmeyen yılan ölmeye mahkumdur." Ben sosyolojiden de eğitim aldım. Burada gördüm ki sosyal hayat bir değişim. Yaşadığımız, her şeyimiz bir değişime bağlı. Doktoruma gitmişim. Bana, "Bebek ilk doğduğu günden itibaren yaşlanmaya başlar." demişti. Onun gibi, çiçeğin solması gibi her şey değişiyor. Toplum, toplumsal anlayışlar değişiyor. Olaylar değişiyor. Bakış açıları değişiyor. O zamanın şartına göre düşünürsün, daha önce beğendiğin olayı şimdi beğenmeyebilirsin. Bir sanatçının aynı yerde kaldığını düşünelim. Hep kendini tekrar eder. İşte o zaman sanatçı olamıyorsun. 2000'den sonra benim kendimle hesaplaşmam ortaya çıktı. Sanat anlayışıyla ilgili bu. Bu hesaplaşma eskiyi sorgulayarak, geçmişte yazdıklarımı sorgulamak şeklinde ortaya çıktı. Bu bir ikilem mi diyelim bir takım çelişkiler, şüpheler yaşamaya başladım.

Acaba şu yanlış mıdır? Bu doğru mudur? sorularını sormaya başladım. Bu güzel bir şey bence. Michael Fauchoult'un eserlerinden özetler çıkarmaya başladım. Sosyal psikolojiyle ilgilenmeye başladım. Fauchoult'un kapatma gibi insanların baskı altında tutulmasıyla toplumların ayakta durduğu sisteme göre dünya hayatının devam etmesini eleştiriyor. Onun görüşlerinden etkilendim.

Her romanımda farklı olmaya çalıştım. Konu farklı olsun, daha yeni şeyler yapayım, daha farklı bir dil kullanayım. Üsluplar kişilere göre olsun. Yazarlık anlayışıma gelecek olursak "bağımsız" bir yazarım ben. Herhangi bir topluluğun içinde Sevinç Çokum'u göremeyiz. Herhangi bir siyasi partinin içinde olmaz. Bir vatandaş gibi oyumu hangi partiye istersem ona veririm. Siyasi bir çalışmam olarak üniversiteye

yeni girdiğim zamanlar girişimim olmuştur. Mevcut bir şube vardır. İkinci şube yeni çıkacak romanımda geçiyor. Tabii ben yokum da sembol olarak koydum romanıma. orada ifademiz alınmıştı üniversitedeyken. Daha sonra ilgim olmadı. Siyasetten hoşlanmıyorum. Çünkü yanlışlar yapılır her zaman. Bu yanlışlara bir partinin mensubu, bir ideolojinin mensubu olduğunuz zaman bazen doğru demek zorunda kalırsınız. Bu olmasın diye bir yazarın tarafsız olması gerektiğine inanıyorum. Bağımsız bir yazarım deyişim ondan. Bir de yazarları şuncu buncu diye etiketlemeye çok karşıyım. Niye beni belli bir kitle okusun. Bir grup insanın beni okuması beni memnun etmiyor.

Bir sanatçı kendini tekrar etmemeli. Konuları farklı olmalı. Yazılmaması gereken şeyleri yazmamalı. Bunu yazarsam kimler ne der düşüncesini kafamdan attım. Kaçındığımız konuları da yazmaya başladım. *Tren Burdan Geçmiyor* romanımda yaptım bunu mesela. Selim İleri bu romanımla ilgili bana mesaj gönderdi. "Şu anda ben gözyaşlarımı tutamadım, birçok yazara bu mesajımı gönderiyorum, bu roman mutlaka okunmalıdır." diye bir mesajdı bu.

Hem konu açısından hem de teknik bakımından arayış içinde oluyorum. Düz ve klasik bir anlatım yok bende. Onları bir şekilde kırıyorum.

Behçet Necatigil'in ve Tarık Buğra'nın yazarlık anlayışında yeri büyüktür. Behçet Necatigil'e şiirlerimi göndermişim. Radyoya geliyordu, İstanbul radyosuna. Kendisi bizim alt sokağımızda oturuyordu. Şiirlerimi gönderdikten sonra bana onları eleştiren bir mektup yazdı. Ben de kırıldım ve bir cevap yazdım. Neden gönderdiğimi açıklayan sebepler yazdım. Bu olumsuz eleştirilerinden sonra şiiri bıraktım ve hikâyeye yazmaya başladım. O arada Hisar diye bir dergi alıyordum. Nursel Duruel'le tanıştım. Kendisi arkadaşımın arkadaşıydı. Arkadaşım ona hikâyelerimi verdi. O da hikâyelerimi beğendi ve ben bunları bir de dayıma göstereyim, dedi. Dayınız kim dediğimde Tarık Buğra olduğunu söyledi. O sıralar da İbiş'in rüyası tiyatro olmuştu ama biz seyretmemiştik. Hikâyelerini de biliyordum. Tarık Buğra daha sonra bana bir mektup gönderdi, hikâyelerimi değerlendirmiş, bir kaç hikâyemi seçip Hisar dergisine göndermiş. *Bir Eski Sokak Sesi*'ni Mehmet Çınarlı çok beğenmiş. O hikâye Kastamonulu komşumuzun anlatıldığı gerçek bir hikâyeydi. Onu dergiye koymuş. Dergide gördüm, eve koşarcasına geldim. Daha sonra başka dergilerde de

hikâyelerim yayımlanmaya başladı. Tarık Buğra bana kendini kullandırma, demişti. Bunu hiç unutmuyorum. Kendini hiçbir şey için feda etme, dedi.

Hikâyelerimin yayımlanmasını sağladığı için Tarık Bey'e teşekkür etmek için onu ziyaret etmek istedim. Ziyarete gittim. Hatırlıyorum gül götürmüştüm. O gün heyecandan onunla hiç konuşamadım. Yağmur'u Beklerken, Gençliğim Eyvah benim çok sevdiğim romanları. Kısacası yazarlığım açısından Tarık Buğra önemli oldu.

Değişimleri bir gerçek olarak değerlendirmek, yaşanmışlıktan yola çıkmak yazarlık anlayışında diğer önemli kavramlar. Tamamıyla; fotoğraf çeker gibi değil, tipleri değiştirerek, gözlemleyerek yapmak bunu.

İnsana odaklanmak benim için çok önemli bir meseledir. İnsanda iyi ve kötü vasıfların her zaman bir arada bulunduğunu düşünerek hareket ederim. Alexis Carrel' in İnsan Denen Meçhul kitabından ben çok etkilenmişim. İnsanın kendi doğal tabiatından uzaklaştığını ve bunun yanlış olduğunu söylüyor Carrel. Doğayı bırakmak anlamını taşıyor bu. *Çok Yapraklı İlişkiler*'de de bunu anlattım. DDH var, Doğaya Destek Hareketi bu. Yürüyüşlerinde bile zencefil çuvalları var.

Daima yeni şeyler üretmek. Bu da yazarlık anlayışlarımdan birisi. Şeyh Galip der ya bir başka lügat tekallüm ettim. Ben de bir başka söyleyiş yapmaya çalışıyorum. Sadece üslupta, dilde değil ama. Kendim bazı kelimeler uyduruyorum. Olabilecek şekilde ve kurallara uygun bir biçimde yapıyorum bunu. Romanlarımı oluştururken konuları da farklı farklı seçmeye çalışıyorum.

Edebiyatın birçok alanında eser verdiniz. Kendinizi en iyi hangi alanda ifade ettiğinizi düşünüyorsunuz?

Son zamanlarda romana yöneldim ama hikâyeleri hiçbir zaman küçümsemem. Öyküde de başarılı oldum. 70'li 80'li yıllarda yazdım. Daha sonra da devam ettim yazmaya. Bu hikâyelerde belli bir yere geldim. *Tarlabaşı'nda Sabah Oluyor*, İngilizceye çevrildi. O, benim en ileri hikâyelerimdir. *Dünyanın Gurbet Hali* diye geçiyor bu hikâyem.

Hikâyelerimi ilk çıkardığımda heveslendim. Tarık Buğra da beğendi. Sait Faik Abasıyanık Armağanı'na katılacağım, dedim. Müracaat ettik fakat sonuç yok. Tanınmış bir yazar kazanmıştı. Ben bundan sonra katılmam, dedim. Ben müracaat etmemiştim, müracaat ederse yönetmelikte değişiklik yapılabilir diye gazetede yazmışlardı.

Behçet Necatigil de o sırada *Eğik Ağaçlar'* dan bana mektup yazdı. Gördünüz mü siz şiirde değil hikâyede daha iyisiniz, yazmış. *Bölüşmek* çıkınca onu da gönderdim, Onu da beğendi. Ona karşı olan kırgınlığım geçmiş oldu.

Mademki benim hikâyelerim bu ödülü kazanamadı ben de bundan sonra romana yöneleceğim, dedim. Sait Faik'i çok sevdiğim için ödül almak istemişim. Alamayınca kırıldım ve o kırgınlıkla vazgeçtim, dedim. Tabii bunu bana soranlara söylüyordum. Hikâyeden sonra romanda da kendimi kanıtlamak istedim. Böylece roman yazmayı daha sever oldum.

Peki, Sevinç Çokum'un sanat anlamında bir hedefi var mı? Ulaşmak istediği noktaya ulaştı diyebilir miyiz?

Kafası şartlanmamış, etiketlenme işinden uzak duran birileri tarafından bana bir ödül verilmesini isterim. Romanlarımın filme yatkın olanlarının sinemaya uyarlanmasını isterim. Her yazar gibi bende eserlerimi görmek ve izlemek isterim.

Roman kahramanlarınızı seçerken daha çok nelere dikkat ediyorsunuz? Bu kahramanlar gerçek hayatta karşılaştığınız kişiler mi yoksa tamamen hayal ürünü mü oluyor? Bazı kahramanların hikâyesi diğer kitaplarda da devam ediyor. Bu kahramanları özellikle mi yaşatmak istiyorsunuz?

Görmediğin bir şeyi yazamazsın. Karşılığı mutlaka vardır. Gerçek hayattan bir şeyle alıyorum. Ama kendimde eklemeler yapıyorum. Ortaya bambaşka bir kahraman çıkıyor.

Süsen Divitçi ve Aypare bana benzer, beni anlatır. Aypare ve o romandaki anlatıcı için otobiyografik diyenler de oldu. Öyle denebilir. Aypare, bana da benziyor. Oturduğumuz sokakta Avukat Azize abla vardı ona da benziyor. Süsen Divitçi

gazeteci, ben de gazetecilik yaptım. Gazetede ki durumu, pozisyonu hepsi gerçek; onların hepsi doğru. Olmayan varlıkları dūřunerek yazacağımı sanmıyorum. Gerçek hayatta, hayatın içinde bütün malzemelerim.

Gülyüzlüm'deki kızın yabaniliği, çekingenliği de gerçek. O da bana yardıma gelen bir kızdı. Annesiyle köyden gelmişlerdi. Anne çalışmak mecburiyetindeydi, kızını bana bıraktı. Kızın uyumsuzluğunu gözlemlerim. Bu roman bu şekilde ortaya ıktı.

Devam eden karakterler var evet. Sokak şairi Sonsuz bunlardan biri. *Tren Burdan Geçmiyor*'da genç gazetecinin kucağında vuruluyor, arada kalmış tebessmde de şiirlerine yer verilmeye devam ediliyor.

Sokak şairi Sonsuz benim de çok dikkatimi çeken derin bir karakter oldu. Bu karakterle vermek istediğiniz bir mesaj var mı?

Ben de kendimi sokak çocuğu gibi hissettiğim için onda benden izler var. Babamın kimsesizliği de var ya hani, ondan geliyor.

Gazeteye girdiğimde sokak çocukları dizine başladım. Yanıma polis veriliyordu, biz eşimle onların yanına gidiyorduk. Yaşadıkları Aksaray'a gidiyorduk. Bu şekilde bir dizi hazırladım. Oralara gittiğim için çocukları tanıyorum, onlarla tanışıyoruz. O ocuklar bana anne diye hitap ediyordu. Onlara şeker götürüyordum, onlarla konuşuyordum.

Bu ocuklar, parçalanmış haldeki ailelerin çocuklarıydı. Oraya bazen psikologlar, öğretmenler de geliyordu. Bir gün iyi giyimli biri dikkatimi çekti. Öđretmen misiniz, diye sordum. Ben de onlardan biriydim dedi. Belki yine bunların arasına gelebilirim diye dūřnyorum, dedi. O beni çok etkiledi. Sokak şairi Sonsuz o şekilde oluştu. O şiirler bana ait ama onun da şiirler yazabileceğine inandım, o şiirleri yazabilecek bir ruha sahip olduğunu hissettim. O ocuđa sonra ne oldu hiç bilmiyorum. Ben onu yıllar sonra romanımda kullandım. Çocukların bazılarıyla daha sonra telefonla da konuştuk.

Gröfrey de çok değişik bir karakter. Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar romanındaki Olric'i hatırlattı bana. Siz neyi düşünerek kurguladınız bu karakteri, Oğuz Atay'dan etkilendiniz mi?

Gröfrey menekşe gözlüdür. Menekşe göz nadir bulunan bir gözdür. Gröfrey benim şuuraltı kahramanımdır. Onu daha önce gördüm ben. Bir anlık gördüğüm bir insandı. Fakülteye gidiyordum, öğrenciydim daha. Fakülteden çıkmıştım, yanımda arkadaşlarım vardı. Fakültenin önünde bir grup yabancı vardı. Uzun saçlı, deri ceketli bir adam bana işaret etti, İngilizce bir yer sordu. Ben de çat pat tarif ettim. Gözlerini orada fark ettim. Romana bundan yıllar sonra girdi. Bakışlarından etkilendim. Taksiye binip Beyoğlu'na gidiyordum o zaman. Araba geldiği gibi binmem gerekiyordu. Teşekkür etti, Ben de arabaya oturdum. Dönüp bakma ihtiyacı hissettiğimde o da bana bakıyordu. Bu kadar yıl geçti hâlâ aklıma gelir. Onu romanlarımda şuuraltı karakter olarak işledim. Onunla ilgili bir roman bile oluşturabilirim, şimdi sen bana fikir verdin.

Şuuraltı bir karakter bu. Oğuz Atay'dan etkilenme olabilir. Oğuz Atay'ın virgülsüz, noktasız yazdığı yerler var. Tutunamayanlar'da da var, şuan okuduğum Tehlikeli Oyunlar'da da var. Son yazdığım romanımda benim de bu şekilde yazdığım yerler var. Ondan etkilenmiş olabilirim.

Romanlarındaki kadın kahramanların genellikle güçlü kahramanlar olduğunu görüyorum. Bunu özellikle mi tercih ediyorsunuz?

Kırmalı Etekler'e baktığımızda okumuş kızlar var ama Şetaret Hanım'ı, Mücella'yı düşünelim. Şetaret İstanbul'a ilk geldiğinde ezilmiş bir kadındır, on bir yaşındadır. Bu, gerçekte benim kendi ciciannem. Ben onu muhtelif yerlerde işlemişimdir. Hikâyelerimde Naime Teyze, *Kırmalı Etekler*'de Çise gibi. Ciciannem karakter olarak çok önemli bir karakterdir. Vecizelerle konuşan bir kadındır. Kendisi güçlü bir kadındır. On bir yaşında evlendiriliyor ve hayatı ondan sonra anlamaya başlayıp hayata tutunmuş. Ben ikinci eşini tanıdım. Bu ciciannem dediğim kişi doğumumda bulunan kadındır. Hayatımda büyük bir yere sahiptir.

Doğduğumuz ev Ermeni dostlarımızın evi, orada kiradaydık. Şetaret kimsesiz. Onu kayıkla Şile'den gönderiyorlar. Baba varmış diye geliyor meğer evlenmek için göndermişler. Ben onu romanımda daha farklı bir şekilde anlattım.

Eserlerinizde yerel söyleşilere sıklıkla yer veriyorsunuz? Geniş bir söz varlığıyla yazıyorsunuz. Günümüzde neredeyse hiç kullanmadığım kelimelere, atasözlerine yer veriyorsunuz. Lacivert Taşı'nda Çerçi dili var. Bu söyleşilere nasıl bu kadar hâkimsiniz? Bunları araştırarak mı yazıyorsunuz?

Kitaplarımdaki atasözlerinin çoğunu ben uydurdum. Kullanılanlar da vardı ama çoğunu ben ürettim. Bana mı ait bir yerde mi aldım diye tam bilmiyorum. Zenginin ardını koklar gibi bir sözüm var mesela onu ben uydurdum. Çerçi konuşmasını da o şekilde. Çerçi dili bir şey varmış diye duydum ama bir türlü bulamadım nerede olduğunu. Ben kendim uydurdum. Güneydoğu'da yaşadıkları için yukarı gidiyorlar, kuzeye çıkıyorlar. Kıpçak Türkçesindeki ekleri de kattım. Aynı zamanda da atasözü olsun bunlar dedim. Çerçi dilindeki kelimeler ve atasözlerinin yüzde doksanı benim uydurduğum şeyler.

Romanınızda Abukizm adını verdiğiniz bir felsefeyle karşılaşıyoruz. Daha önceki röportajlarda da açıklamışsınız ama burada merak ediyorum. Bu felsefe tam olarak nedir? Bu felsefeyi devam ettirecek misiniz?

Abukizm'i kendi akışına bıraktım. Felsefe yazayım diye yazmadım aslında. Ben roman yazdıkça gelişecek o. Abukizm, ters doğru demektir. Doğru zannettiklerinin bir de tersini düşün anlamındadır. Saçmalık anlamına gelen abuk kelimesine "-izm" ekini getirerek oluşturdum.

Abukizm; bağımsız bakış, prizmatik yapı yani çok taraflı düşünmek, karmaşa edebiyatı denilebilir. Fikirlerin karmaşası ve içinden yeni bir fikir doğmasıdır. Buraya "kırlangıç", da ilave edebilirim. Bana kırlangıç yani kalem mimarı demişlerdi. Karmaşa edebiyatı demek parçalardan doğruları aramaktır. Ters doğru fikirlerini de benimsiyorum. Foucault'un benimsediği bir fikir bu. Bu fikri de Abukizm'e dâhil edebilirim. Roman yazdıkça şekillenecektir.

Tezimin konusu Sevinç Çokum'un romanlarında eğitim meselesi. Romanlarınızı incelediğimde savaş zamanlarında bile eğitimin ve okumanın üzerinde durduğunuzu görüyorum. Hilal Görününce'de "İnsan kötülüğü ilimle yayar." diyorsunuz. Tüm eserlerinizde bunu özellikle vurguladığınıza göre eğitim Sevinç Çokum için önemli bir mesele diyebilir miyiz?

Lacivert Taşı'nda Tutku var. Eşkıyanın öldürdüğü bir kahraman o zamanlarda da kendi şartları içinde insanlar bilimle, ilimle uğraşıyorlar. O çocuk da astronomiyle, fizikle uğraşıyordu. İnsanlar, içinde bulunduğu koşullar dâhilinde de mutlaka ilimle, bilimle uğraşmalıdır. Tüm kötülükleri yenecek olan şey ilimdir. Bilim ve ilimden kıymetli bir şey yoktur.

Eserlerinizde bazı kahramanlarınız öğretmenlik yapıyor. Çise yazar ama başlarda öğretmenlik yapıyor. Eğitim hayatınızda sizi derinden etkileyen bir öğretmeniniz oldu mu? Eğitimde öğretmenin rolü ne olmalıdır?

Var tabii olmaz mı? İlkokuldayken Ataca öğretmen vardı. Çok güzel, şık giyinen bir kadındı. Ablamın öğretmeni idi ama beni de çok etkilemişti. Ramize öğretmenim vardı. Resme ağırlık veren bir öğretmendi. İşlemelere önem verirdi. Benim de çerçevelediğim bir işlemem var.

Ortaokulda Necmi Şeren öğretmenim vardı. Beni yazı yazmaya gönüllendiren bir hocaydı. Macarcadan çeviriler yapıyordu. Yine çok sevdiğim Zehra Say vardı, resim hocamdı, ressamdı. Beni derslerin dışında da yanına çağırırdı. Zarifliği, sakinliği beni etkilemişti. Onu annem gibi görürdüm. Bir gün bana Yunus Emre Orotoryosu'nu kimin bestelediğini sordu, bende Adnan Saygun dedim. Bunu bilmem onu çok mutlu etmişti. Fazıl Say'ın da akrabalarından biriymiş kendisi. Ablamın da öğretmeni idi. Bizi ailecek derinden etkilemişti.

Peki, bir öğretmen sizce nasıl olmalı?

Öğretmenler çok da öğretmen gibi olmasınlar. Ben daha modern, öğrencileriyle iç içe olan öğretmenleri seviyorum. Bizim tarih öğretmenimiz Meliha Erverdi böyle biriydi mesela. Beni çok etkileyen Zehra öğretmen de böyleydi. Zehra öğretmenim

öğrencisinde bir şey görürse ona yaklaşıyor ve onu toplumsal bir konuma getiriyordu. Ona rehberlik ediyordu. Öğrencilerine, destek olsunlar, onları hayallerine kavuşmaları için yönlendirsinler.

Sevinç Hanım; eğitimden, öğretmenden bahsetmişken Kırmalı Etekler'de Çise'nin girdiği ders çok dikkatimi çekti." Hayatı Sevdirme" dersine giriyordu. Çok Yapraklı İlişkilerde ise profesör şehircilik dersi veriyordu. Sizce, eğitim sistemimizde de böyle derslere yer verilebilir mi?

Çok Yapraklı İlişkiler'de Doruk Sayman, matematik hesaplarıyla sapıtmış artık. Matematikle uğraşp delirme noktasına gelen insanlar tanıyorum. Doruk Sayman da böyle. Soyadı bile Sayman. Bu kadar da olur mu? Matematik Son Hadleri diye bir ders var orada. Biraz da matematiğe öfkem olduğu için olabilir. Matematik problemlerinde zorlanırdım, onları sorgulardım. Daha doğrusu her şeyi sorguluyordum hâlâ da her şeyi sorguluyorum.

Çok Yapraklı İlişkiler'de bu şekilde buluşlar çok var. Herhangi romanlar değil bunlar. Her şeyin üzerinde çok düşündüm. İnsan isimleri de değişik. Onları doğadan seçtim. Ders isimleri de değişik. Bu derslere tabii ki müfredatta da yer verilebilir. Müzecilik, şehircilik gibi dersler çok yararlı olacaktır. Olsun diye yer verilsin diye söylüyorum ben de. Burada bir özgür bakış var. Kalıpları yıkacak şeyler bunlar. Erken yaşlardan itibaren şehircilik dersi verilse ne güzel olur değil mi? Biz şehirleri tanımıyoruz. bilmiyoruz. Şehirli insanlar çok azdır. Şehirli insan olunca bir şehri her yönüyle tanırınız. Eski evlerin hikâyeleri, burada oturan inanlar kimlerdi gibi. Bunları bilsek, öğrenek ne güzel olur. Bunlar öğrenilebilir, araştırılabilir. Müfredatta bu tarz dersler olsa çok güzel olur.

Tabiat sevgisi, doğanın önemi neredeyse bütün romanlarınızda üzerinde durduğunuz bir mesele. Bunlar eğitimde bireye kazandırılması gereken derslerden diyebilir miyiz?

Bana doğacı, çevreci yazar denilebilir. Niçin demediklerine şaşırıyorum doğrusu. Yeraltı edebiyatı var mesela. Sokak Çocuğu Sonsuz bu edebiyata örnek gösterilebilir. Benim romanımda da tabiat sevgisi var. Tabiat benim için çok önemli. Geçen bir

program izlerken dikkatimi çekti. Sunucu kızılıkla ne yapılabilir diye soruyor. Reçel, şurup diyorlar ama kimsenin aklına dondurma gelmiyor. Reçel, şurup dışında ne yapıldığını bilmiyorlar. Eskiden kızılıktan dondurma yapılıyordu. Şimdi ağaçlardan ne kadarı kaldı ki dondurması yapılsın. Emirgan'a gittiğimizde orada Şölen diye bir pastane vardı. Orada kaymaklı ve kızılıklı dondurma olurdu. Şimdi kızılık, üvez, kocayemiş ağaçları pek bilinmiyor. Romanlarımda bilinçli olarak bunlara yer veriyorum. Bunların unutulmasını istemiyorum. Kızılık dondurmasına hiç rastlamıyorum bu beni üzüyor.

Sevinç Hanım, eğitim sistemi sizce nasıl bireyler yetiştirmelidir?

Okumuş insanlar olsunlar.Okumak onların dünyasını geliştireceği gibi topluma da yararı olacaktır. O sebeple insanlar mutlaka okumalı. aynı zamanda bir yabancı dil öğrenmeli. Biz niye yabancı dil öğrenmeyelim? Bilmediğimiz için bizde aşağılık duygusu oluşuyor sonra.Üniversite bitiren bir birey mutlaka bir yabancı dil bilmeli.

Sanatsal yönü güçlü bireyler olsun. Ülkemizin insanların müzik yönünden çok zayıf olduklarını görüyorum. Kulak yok, hiçbir şey çalmıyorlar. Keman, piyano gibi enstrümanlar eskiden mutlaka çalınırdı. eski konaklarda piyano bulunurdu. Anneme de Ermeni dostları piyano hediye etmiş. Kadın ona eve sığdıramamış, satmış. Biz piyanoyu gördük yine de. Keman çalıyordum ben. Komşumuz vardı Ermeni bir hoca. Büyük ablam yönlendirdi beni. Matmazele söylüyorlar. haftada bir gün ders vermeye geliyor. o hocam vefat edince başka bir hoca gelmeye başladı. Ondan yedi sene ders aldım. Artık birçok parçada uzmanlaşmıştım.

Yeni romanınızın bitmek üzere olduğunu biliyorum. Romanınızdan biraz bahseder misiniz?

Adı henüz belli değil. Biraz kalın bir roman oldu. Bu akşam son sayfasını yazıp bitireceğim. Bazı yerlerini çıkarabilirim. Baş kısmına kişiler tablosu koydum. Dönüp baksınlar diye yaptım bunu. Başkahramanım sosyalist bir genç. Faili meçhul durumlar da var. Didaktik bir halde değil de aşka oturtarak yazdım. Bu romanımda aşk çok kuvvetli olarak anlatılıyor. Baba oğul çatışmasına yer verdim. Emniyetçi bir baba var. Çelişkiler var romana. Bitti gibi baştan sona okuyup göndereceğim.

Epigraflara da yer verdim. Bunların bazıları şiirimsi. doğadan alınmış kısımlar var. Umarım başarılı bir roman olmuştur.

Sevinç Hanım, sorularıma içtenlikle cevap verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Size yeni eserlerinizde başarılar ve kolaylıklar dilerim. Yeni romanınızı sabırsızlıkla bekliyorum.

Ben teşekkür ederim. Edebiyata, sanata, çevreye olan ilgin dikkatimi çekti. Başaracağına inanıyorum.

